Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 291 | Łódź, Piątek, 19 grudnia 1930 r. | אכטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג כ"ט כסלו תרצ"א | № 291

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ג' פרעזעס
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
אין מיר ווינשען זיי א גליקליכע און גרינגע
דערציהונג.
עהרען-פרעזעס
מנחם קירשבוים און פרוי.

מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ג' פרעזעס
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
אין מיר ווינשען זיי א גליקליכע און גרינגע
דערציהונג.
וויצע-פרעזעס
יונה פאפאוויטש און פרוי.

מזל-טוב ווינשען מיר אינזער ג' פרעזעס
ה מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
אין מיר ווינשען זיי א גליקליכע און גרינגע
דערציהונג.
סעקרעטאר
פישעל פינקעל און פרוי.

מזל-טוב ווינשען מיר אינזער ג' פרעזעס
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
אין מיר ווינשען זיי א גליקל כע און גרינגע
דערציהונג.
קאסירער
פישעל פארבער און פרוי.

מזל-טוב ווינשען מיר אינזער ג' פרעזעס
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
און מיר ווינשען זיי א גליקל כע און גרינגע
דערציהונג
ווירטשאפטסער
יענקעל קאסאווסקי און פרוי

מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ג' פרעזעס
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
און מיר ווינשען זיי א גליקליכע און גרינגע
דערציהונג
פערוו. מיטגליד
מרדכי קרול און פרוי

מזל-טוב ווינשען מיר אינזער ג' פרעזעס
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
און מיר ווינשען זיי א גליקליכע און גרינגע
דערציהונג
פערוו. מיטגליד
מרדכי פידלער און פרוי

מזל-טוב ווינשען מיר אינזער ג' פרעזעס
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
אין מיר ווינשען זיי א גליקליכע און גרינגע
דערציהונג.
פערוו. מיטגליד
הערשעל צענציפער

מזל-טוב ווינשען מיר אינזער ג' פרעזעס
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
אין מיר ווינשען זיי א גליקליכע און גרינגע
דערציהונג
פערוו. מיטגליד
אברהם פרענקעל און פרוי

מזל-טוב ווינשען מיר אינזער ג' פרעזעס
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צום געבורט פון זייער נייגעבוירענעם זוהן
און מיר ווינשען זיי א גליקל כע און גרינגע
דערציהונג
פערוו. מיטגליד
דוד זיכמאן און פרוי

דעם ג. פרעזעס פון קליינהענדלער-פעראיין
ה' מענדעל מינץ און פרוי
צים געבורט פון זייער זונדעלע ווינשט
מזל-טוב און א גרינגע ערציהונג
די סעקרעטערקע ר. באשעווסקא

גדא טבא
לחברנו מר
אברהם פאמעראנץ
לרגלי נשואיו את העלמה
מרת הענדל לייב
יה' רצון שתי"י דרכם צלחה וסוגה
בשושנים. הועד בשם דהחב"ה
כנסת צעירים בלודז

צו דער חתונה פון אונזער ווערטען
פריינד
ה' אברהם פאמעראנץ
מיט פ"ל. הענדעל לייב
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א צו-
פרידען און גליקליך צוזאמענלעבען.
שמואל לייב לענטשיצקי און פרוי,
שלמה פאסטאוועלסקי און פרוי,
הערשעל ברייננבארד,
משה לעננא און פרוי,
יעקב יוסף מאשקאוויטש און פרוי,
בערעל איושביצקי און פרוי,
שיע אפעלבוים.

צו דער פערלאבונג פון אונזער
חשוב'ן פריינד
ה' גאדל מידלארזש
מיט פ"ל. סאלא קערש
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און
א גליקליכע צוקונפט
משה יוסף בירנצווייג, אהרן
סיכעצקי, נח בוכבלאט

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען
פריינד און קאלעגע
ה' גאדל מידלארזש
מיט פ"ל סאלא קערש
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און
א גליקליכע צוקונפט, זאל אייער לעבענס
וועג מיט רויזן בעשוירט זיין.
יעקב זייף, יעקב איה גאטעסגע-
נאדע, יעקב בלושטיין, מאטע
פישער, אברהם יצחק ראזענקראנץ
אין פ"ל אנדושא רייזפוס, ירחמיאל
בלאנקאווסקי און פ"ל. צפשא
פישער

מיר ווינשען אונזער פעראוואלטונגס-
מיטגליד און פרעזעס פון שידסגעריכט
ה' הענעך לובאטשינסקי
א הערצליכען מזל-טוב צו דער חתונה
פון זיין
טאכטער
די פישער-סעקציע
פאמארסקא 15

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען
מיר אונזער ה'
בערל איצקאוויטש און פרוי
צום געבורט פון זייער זוהנעלע
אין ווינשען זיי א גליקליכע און גרינגע
דערציהונג
81001
אהרן פינקעלשטיין און פרוי

הסתדרות „צעירי מזרחי" בלו"ז, סיליגסקי 44.

זונטאג, דעם 7-טען טאג חנוכה (דעם 21. דעצ.) 8 א זייגער אין אווענד
קומט פאר אין ניי'עם קאנצערט-זאל (פיראמאוויטש 3)

א גרויסע עפענטליכע פערזאמלונג

אלס רעדנער וועלען ארויסטרעטען:

1) הרב ר' יהודה ליב הכהן פישמאן
חבר הם פו העו כי
של המז חי מי גש ים
א. ד. ט.: „א גרוס פון דעם זיך בויענדען ארץ-ישראל"

2) הרב ר' שמואל הלוי בראדט
אבר בצום טוב,
סגי יו"ר של המזרחי ב ולין
א. ד. ט.: „דער קאמף פון יודישען פאלק פאר זיינע רעכט
אין די גלות-לענדער און אין ארץ-ישראל"

3) ה' אלימלך נייפעלד
יו"ר ההנהלה הראשית של „צעירי מזרחי"
בפולין וחבר הועידה הירדנית
א ד.ט.: „אונזער שטעלונג צום 17-טען ציוניסטישען קאנגרעס".

בילעטען אין לאקאל פון „צעירי מזרחי" קילי סקי 44 און אין טאג פון דער פערזאם נגנ פון 5 אוו. ב דער קאסע.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
przeprowadził się na ul.
Piotrkowskiej 70
róg Traugutta).
Przyjmuje od 8³⁰ do 10³⁰ rano, od 1-ej do 2³⁰ pp., od 6 do 8³⁰ wiecz.
w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע פריינדין
פרל. מלכה גראליע (אלעקסאנדער)
מיט ה' יהונתן ליכטענבוים (קאליש)
ווינשען מיר זיי א גליקליכע צוקונפט.
א גרופע פריינדינס.

בית הכנסת
„אהל
יעקב"

בשבת פ' מקץ
שבת ר"ח וחנוכה
בשעה 3 אחה"צ
בדיוק

עונג-שבת וחג החשמונאים
בעזר הנוער ותלמידי בתי הספר.
1) תפלת מנחה; 2) מאי חנוכה" – יואום הפדגוג הנודע ד"ר י פרנקל; 3) שירי ציון—ע"י החלוצים; 4) תזמרת ערב ת, 5) הדלקת נרות חנוכה – ע"י הש"ץ והמקהלה; 6) התקוה – ע"י המקהלה והחליצים.
הנוער ותלמידי בתי הספר – מתבקשים לבוא.
בעד הנערות ותלמידות ב"ס – הוקציה עזרת הנשים.

מזל טוב
צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע
טאכטער און שוועסטער
פרל. מאניא פרידעל
מיט ה' מרדכי גווירצמאן
ווינשען מיר זיי פיל גליק און א גליקליכע
צוקונפט. עלטערן און געשוויסטער.
א' חנוכה תרצ"א.

Z intencji zaręczyn syna i brata naszego
p. MIETKA GWIRCMANA
z p. MANIĄ FRIDELÓWNĄ
życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.
Rodzina i Rodzeństwo.

בעקאנטמאכונג.
די קוואַרץ-לאמפען
ביי „לינת החולים"
19 פאלודניאווא 19
זיינען טעטיג טעגליך פון 3–5 נאכמיטאג, פרייטאג
פון 10 ביז 12 פארמיטאג. פרייז 1 זל.
די פערוואלטונג.

צו דער חתונה פון אונזער ליבען זוהן
יאקוב טאטארקאווסקי (לאדז)
מיט פרל. לאלא פילאזאף (לאדז)
וועלכע איז פארגעקומען אין פאריז דעם
14/XII ד. י. ווינשען מיר א גליקליכע
צוקונפט, זאל זייער לעבענסוועג מיט
בלומען בעשוירט זיין.
מוטער, שוועסטער און ברידער.

דראט-צוימען
נעץ-אכטונג, געחעכטן, געלעכטער-ס', ראבי׳ן- געחעכטן און אלע בע-שטעלונגען ווערען אויסגעפירט צו ביליגע פרייזען
RUDOLF JUNG
Łódź, Wólczańska 151, telefon 128-97

ייד. ס. ד. א. פ. „פועלי-ציון" יוגנט-פארבאנד „יוגנט"
לארזשער ארגאניזאציע.

שבת, דעם 20 טן דעצעמבער ד. י., 10 א זייגער פרי
אין זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטש 20

א בארא כאוו-אקאדעמיע

געווידמעט דעם 13-טן יארצייט ב. באראכאוו
פון אונזער פירער

פראגראם: דערעפענונג, זרבבל, רעפעראט, דיכטער משה בראדערזאן וועט לייענען אייגענע לידער, יוסף קאמען, הויפט-ארטיסט פון דער ווילנער טרופע, וועט רעציטירען.
ס'נעמט אויך אנטייל דער ארב.-ארקעסטער „שטערן".
בילעטען צום פרייז פון 50 גר. ביז 2 גילדען צו בעקומען בייא דער פילהארמ.-קאסע

Dr. ADAM GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 151 78
צוריקגעקעהרט
הויט און ווענערישע קראנקה.
רענטגען און ליכט-היילאנגען.
נעמט אן פון 4—7 אוונט

DR MED. J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 50-175
נערווען און אינערל. קראנק.
ספעצ. פון פגיבא-נערווען.
נעהמט אן פון 5½—7 אוו.

Dr. Z. Rakowski
ספ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה
9 קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 127-81.
שפרעכשטונדען פון 1 ביז 2 און פון 5—7. נעמט אויך אן
אין דעמש.יצע זגערושער 27 פון 10—11 און פון 2—5

א שטיב
איז פון זאפארט אבצר-
צוגעבען אויפ'ן גרינעם
מארק 3, ביי קאזשעק

יין כשר!!!

אויב איהר האט נאך נישט געטרונקען דעם בע-רימטען ראָזשינקעס-וויין „פראגרעס“ № 7 טאָ איבערצייגט אייך, צו איהר בערויבט אייך און אייער פאמיליע פון הנאה האָבען פון וויין.
צוליב רעקלאמע פעריקויפען מיר № 7 א פלאש פון ¼ ליטער גוטען ראָזשינקען-וויין נאר 65 גר.
א באטשינקע — 1.50 זל.
א קווארט — 2 זל.

בעמערקונג: פאר לעדיגע הויה פלאשען צאָהלען מיר 5 גר. פאר ¼ ליטערדיגע פלאש און 10 גר. פאר באטשינקעס און קווארטען.

אכטונג! צו דער בעקוועמליכקייט פון די פובליק בעקומט מען דעם אויבענדערמאָנטע וויין ביי ס. ליפעל, נרינער מארק 8 און ביי ח. בלאַנקעס, גרובנא 69

מיט אכטונג
ווייז- און מעהר-פאבריק
„פראגרעס“
אלטער מאַרק 2, טעל. 184-82.

בעמערקונג: מ'בעט אכטונג צו געבען אויפ'ן פירמאָווע שטעמפעל.

מאשין-מצות

ווערט געבאַקען אלע טאָג פרישע און דינע ווי אויך מצה-מעהל, אייער-פערפעל און סובאַרקעס לויט קאָלסבאַדער סיסטעם

מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט-בא-קאַנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראל באַוואוסטער צוקערביע

נ. וויינבערג
38 פיעטריקאווער 38
:-: טעל. 143-82 :-:

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאך איך בעקאַנט דער ג' קונדשאַפט, אז מיין ערשטקלאסיגער הערן-שניידער-אַטעליער איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון פראַנציסקאַנער 56 אויף

פיעטריקאווער 27, פראָנט 2 שט.

וואו עס ווערט אָנגענומען זעמטליכע בעשטעלונגען צו מעסיגע פרייזען. מיט אכטונג הערן-שניידער-אַטעליער

מ. בערגשטיין.

וואָרנונג!

אַזוי ווי הבחור יוסף לייב ראָזענבערג פון לאָדז, אלטע זגערזשעווסקא 5, האט נישט קיין פאַפירים, ווייל ער האָט נישט מקיים פסק געווען, ווערט דעריבער געוואָרענט מיט איהם נישט צו טון קיין שידוך.

הרב שמואל לבאפף
גרינער מאַרק.

9992

די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער גרופע „על המשמר“ אין לאָדז.

אין צוזאמענהאנג מיט די לעצטע פּאָליטישע געשעהענישען און מיט דעם בעפאָרשטעהענדען 17-טען ציוני. קאָנגרעס רופט צונויף די לאָדזער גרופע „על המשמר“

אַ אלגעמיינע חברים-פערזאַמלונג

וועלכע קומט פאָר זונטאג, דעם 21 ה. ח. פונקט 7.30 אָוועט אין לאָקאַל פון דער ציוני. אָרגאַניז. (צעגעלניאַנא 4).

אויף דער טאָגעס-אָרדנונג אקטועלע ציוניסטישע פּראָבלעמען ווי אויך די וואַהל אַ-צייט צום קאָנגרעס.

אין דער פערזאמלונג בעטייליגען זיך: רעד. י. גראַבוויצקי און ד"ר ח. ליפשיץ.

א פלאַץ

אין בעסטען צענטרום פון „פּאַרדעמביע“ איז זאָפאָרט צו פערמיטען ביליג, געאייגנעט אויף קוילען, האָלץ אד"גל. עווענטועל איז אויך דער פלאַץ צו פער-קויפען. צו ערפאַהרען ביים מעכאַניקער, פאָר מאַרסקאָ 39, אין 2-טען הויף.

Dr. med. J. BETTE
ספעצ.-ארצט פאר קינדער און אינערליכע קראַנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6, tel. 144-95
נעמט אָן פון 8 – 11 פריה און פון 4 – 6 נ. כמ.

פערלאַנגט איבעראַל!

אויף די ווייהנאַכטען!
קאָנסום
ביי דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור“
ראַקיטשינער 54
ציפאָהר מיט די טראַמוואַיען 10 און 16

עמפפעהלט צו סענסאציאָנעל ביליגע פרייזען, כדי יעדער איינציגער זאָל קענען קויפען א יום-טוב-פרעזענט פאר זיך און פאר אַנדערע:

רעשטלעך, סעקונדא, בראַקעס, באַרכאַנען, פלאַנעלען און אַנדערע אַרטיקלען פון בעקאַנטער גוטקייט, אויסאַרבייטונג פון דער ווידזעווער מאַנופאַקטור.

זשאַקעטען
וואָלענע געוועבט מיט זייד אין אַלע קאָלירען
פון –.11 ז.

זייד-וואַרען
אין די מאָדערנסטע קאָלירען פאר א מעטער
פון 2.95 זל.

הענדשקעס
פאר הערען און דאַמען, אימיטאַציע (Duńskie)
פון 1.75 זל.

מענער-העמדער
ווייסע און קאָלירטע פון די בעסטע געוועבען
פון 9.75

וואָלענע טיכלעך
אין שעהנע מוסטערן פאר א שטיק
פון –.11

דאַמען-שטאָפען
וואָלענע אין אַלע בּרייטען, קאָלירען און מוסטערן פאר א מעטער
פון 3.45 זל.

TWEED און וואָלענע זשאַרזשעטען
אין די נייעסטע מוסטערן און קאָלירען פאר א מעטער
פון –.5 זל.

וואָלענע קאָלדרעס
(קאָצען) אין א גרויסען אויסוואַהל פאר א שטיק
פון 11.50 זל.

דאַמען-וועש
העמדער, ווייסע און קאָלירטע אין א רייכען אויסוואַהל
פון 2.45 זל.

קראַוואַטען
די נייעסטע מוסטערן אין א גרויסען אויסוואַהל
פון 2.50 זל.

פולאָווערס און סוועטערס
עלעגאַנטע מוסטערן אין א גרויסען אויסוואַהל
פון –.7 זל.

הערען-שטאָפען
שוואַרצע קאַמגאַרנס ווי אויך גראַנאַט פאר א מעטער
פון 10.50 זל.

מיט 25% ביליגער ווי איבעראַל!

דאַמען= הערען= פעלצען

ווי אויך אַלע איינצעלנע פעלבעלעך אין א רייכען אויסוואַהל מיט גוטע בעדינגונגען אין פעלץ-וואַרען-געשעפט פון

י. שוואַרצמאַן נאַרוטאָוויטשא 42
— טעלעפאָן 31 166 —

בעקאַנטמאַכונג.

די גמילות חסדים-קאַסע ביי דעם גרינעם מאַרק 7

מאַכט בעקאַנט, אז זונטאג, פ' ויגש, 7-טער טאָג חנוכה, דעם 21 דעצעמבער תרצ"א פינקטליך 8 אוועג אָרגאַניזירן מיר אין אונזער אייגענעם לאָקאַל דעם

20-יעהריגען יוביליאום

וואָס איז פערבונדען מיט דעם טראַדיציאָנעלען יודישען חנוכה-יום-טוב מיט א שיינעם פּראָגראַם. אַלע מיטגלידער און אַלע מתפללים, ספּעציעל אַלע גרינדער פון 1910. וואָס ווייל אַדרעסען זענען אונז נישט בעקאַנט, ווערען העפליך איינגעלאַדענט. מיט דרך ארץ די פערוואַלטונג.

בעקאַנטמאַכונג.

די פערוואַלטונג פון דער פירמע „ח. טאַבאַטשניק און קאָמפּ.“

מאַכט בעקאַנט די מיטאינהאַבער פון

„גאַשטשינער דוואָר“

דאס דער טערמין פון צאָהלען די רעשט ענדיגט זיך דעם 20. ד.ח.

צוליב דעם וואָס מיטוואָך דעם 20. ד.ח. ווערט ביים רעגענט פערשריבען יעדער, וואָס האָט רעגולירט דעם חוב און די מיטגלידער, וואָס וועלען נישט ביז'ן אויבענדערמאָנטען טערמין בעצאָהלען זייער טייל, פערלירען זיי דאָס רעכט צום בעטייליגען זיך אין אינטערעס.

לעהרערין
גיט פעדאַגאָגיש ערפאַהרען לעקציעס פאר יעלעגאַנטע קינדער אין פויליש ווי יודיש און דייטשע שפּראַכען צו ביליגע פרייזען
לאַסמאַן בזשעזינער 15

Dr. med. H. Krauskopf
אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
זגיערזשער 16, טעל. 113-47
נעהמט אָן פון 4–7 אָוועטס.

„הזמיר“ יוד. טעאַטער-סטודיע	„הזמיר“ אל. קאָשציושקי 21	„הזמיר“ יוד. טעאַטער-סטודיע

פרייטאג, דעם 19, שבת, דעם 20 דעצעמבער. 9 אין אָוונט
ווייטערדיגע פאָרשטעלונגען

„אין פאַליש אויף דער קייט“
(א חלום פון א קלויזניק)

דראַמע אין 3 אַקטען פון י. ל. פרץ.

אינסצעניזאציע און רעזשי – אידעס. מוזיק – הענעך קאָן. דעקאָר. און קאָסטיומען – יצחק ברוינער. פּלאַסטיק און טענץ – איזא האַראַרי.

בילעטען צו בעקומען א גאַנצען טאָג ביי דער קאַסע פון „הזמיר“.

אגודה לספרות ולזמרה עברית „הזמיר“
אל. קאָשטשושקי 21.

זונטאג, דעם 21. דעצעמבער, 8.30 א זייגער אָוונט קומט פאָר

א טראַדיציאָנעלער חנוכה-אָוונט

מיט דער בעטייליגונג פון כאָר, אָרקעסטער, פידעל-סאָלאָ און קוואַרטעט אונטער דער לייטונג פון ה' ה. יאַבלאָן.

אין פּראָגראַם געהען אריין די שאַפונגען פון לאָלאָ, זילבערג, שלאָ, פּאַ-קאָפיליף א.א. רעפעראַט וועגען חשמונאים-יום טוב – ד"ר י. פרענקעל.

רעציטאַציעס – י. מ. מאַשקאָוויטש.

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון „הזמיר“.

10019

בעקאַנטמאַכונג

דערמיט מאך איך בעקאַנט מיינער ג' קונדשאַפט, אז צוליב דער בעקוועמליכקייט האָב איך געעפענט אַן אַטעליער פון מיין לאָנג זעמיטירענד

ב' טשרפּטן-ביוראָ פל. וואָלנאָשטשי 3
(פּאַרטער, רעכטס)

וואו עס ווערען פּינקטליך און געוויסענהאַפט ערלעדיגט אַלע אַרט ביטעס אין פערשידענע אוישענדעס, ווי אויך קלאָזועלעס, זאַבעזפּיעטשעניעס-אָדוואָקאַנטעס אויף פּאַראַסטעק דאַבראַווי, אויסקויף פון פּאַטענטען.

בעמערקונג: ביטעס ווע'ען ענדערן דעם פּאַטענט אויף א קלענערע קאַ-טעגאָריע ווערען אָנגענומען נאָר ביז'ן 15 טען דעצעמבער.

בעמערקונג: פערשידענע עצות ווענען פּאַדאַטקאָווע ספּראַוועס ווי אויך אַנדערע פראַגען ווערען ערטיילט דורך א ספּעציעלען גוט בעקאַנטען יוריסט.

מיט אכטונג
Sz. Hochberg, Pl. Wolności 3, tel. 216-58

די עלעגאנטסטע מתנה לכבוד חנוכה

איז א שעהנע פערפום-באמבאניערקע איינגעהויפט

איז דער גוט-בעקאנטער פערפומעריע

י. דרוקער,

זאוואדזקא 5

וואו מ'געפינט זיך דער רייכסטער אויסוואהל פון די נייעסטע

קאסמעטישע ארטיקלען

פערפומען, טואלעט-זייפען, פודערן, קעלנישע, בלומען-וואסערן

צו אויסנאהמס-פרייזען

Perfumerja J. DRUKIER, Zawadzka 5, tel. 175-92 מיט אכטונג

איך עמפפעהל זיך דער געעהרטער קונדשאפט.

געב'וויכט צום באקען כוכבי "PIEKIN" פון דער פירמע „ATOCHA" פון אינלענדישער או'סארבייטונג

דעם באק-פראשעק

דו וועסט רייך מאכען ס'לאנד און פארקלענערן די א'ביי'ט'לאזינקייט.

וו. י. ז. א.

זאל אויף פיעטריקאווער 107

מאכען שבת דעם 20 דעצ 9 אווענד ווערט פ רק מען

א פייערליכער חנוכה-אווענד

א רעדע וועט האלטען ד"ר י. שיפער (ווארשא) א כאר-אויפטריטען

רעציטאציעס פון ארטיסט פון דער ווילנער טרופע י. וויינשטאק.

שפילען ∴ טאנץ ∴ טאמבאלא

א גנעוועלב

אין צענטרום שטאט איז פון זאפארט איבערצוגע־בען צו דיגיוסען זיך ביי ווייצמאן

נארוטאוויטשא 19 טעל. 191-00. מ'קען זיך אויף דערוויסען וועגן 2 שטיבער מיט א קיך מיט בעקוועמליכקייטען אויף שענקעוויטשא גאס.

DR. MED.

Z. Datyner

צורי־געקעהרט

איראלאג

ספעציעל-ארצט פאר בלאזען נירען און מגרין-קראנקהייטען

Piotrowska 2 (Olginska) Telef. 148-93

נעמט אן פון 9 - 10 פארמ. און פון 6 8 אווענד

Dr. N. KALTRECHT

ספעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנק.

נעמט אן פון 8 ביז 9 פריה פון 12-3 נאכמיטאג און פון 8 ביז 9 אווענד.

זונטאג פון 9 ביז 1 בטאג.

פיעטריקאווער 10

פאר אינבעמיטעלטע לעזשניצע-פרייזען.

ווענעריש כירורגישע קליניק

„SANATO"

אגראדאווא 10, טעל. 213-57

1-טע און 2-טע קלאס

ערצטליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד

פרייזען פון געבורט

אין 2-טע קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

אויגען-אפטיילונג פון ד"ר מעד. י. האַרוש

עמפפאנגס-שטונדען פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.

כירורגישע אפטיילונג פון ד"ר מעד. מ. קאנטאר

עמפפאנגס-שטונדען פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.

KLINIKA POŁOŻNICZO-GINEKOL.

D-ra med. **S. Druebina**

6-go Sierpnia 15/17, tel. 153-10

פרייז פון א געבורט מיט ערצטליכער אויפזיכט

און 10-טאגיגער אויפענטהאלט אין דער I-טער קלאס 350 זל.

אויף דער II-טער קלאס 250 זל

ביי יעדען געבורט איז אנוועזענד ד"ר דרעבין.

---

44 וויכטיג פאר מחותנים! 44

קויפט נישט קיין

מעבעל

בעפאר איהר איבערציינגט אייך נישט אין מיין מעבעל משפט

Ch. ŁAZNIK

44 גדאנסקא (ליגא) 44

טעל 162-56

נאר ביי מיר קענט איהר קריגען פערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג

בעקוועמע קויף אויף ראטעס מעבעל, דיוואנעס, פאטעלעס א. ז. וו.

קומט און איבערצייגט אייך!

פרישער הייל-

טראן

איז אנגעקומען

אין דער אפטייק פון

S. Hamburg i S-ki

Łódź, Główna 50, tel. 218-61

Dr. med.

W. Eychner

גינעקאלאג-אקושער

זגערזשער 11

טעלעפאן 134-72

נעמט אן פון 2-3 נאכמ. און פון 7½-9 אווענד.

איז די איצטיגע לאנגע ווינטער-אווענדען

דארף קיינער זיך נישט אפזאגען פון אזא ביליג פארגעניגען

ווי ס'איז דאס אויסטרינקען א גלאז גוט און שטארק ביר, וואס ווערט צוגע־רייט פון ביר-עקסטראקט „PROSPERITE" וואס איז ביי א קען געווארען מיט א גאלדענעם מעדאל און העכסטער אויסצייכנונג "Grand-Prix" אויף דער אינטערנאציאנאלער אויסשטעלונג אין Sainte Nazaire

א גאנץ פעסל ביר פאר 1.20 זל.

צו בעקומען אין אלע קאלאניאל- און דערנעהרונגס געשעפטען און סקלאד-אפטייקעס. דארט איז אויך צו בעקומען אלערליי זופ-עקסטראקטען

„Prosperité" Sp. z O. O. Łódź, Leszno 22. tel. 191-51.

Dr. med.

H. LUBICZ

ספ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנק.

אויף צעגעלניאנא 43, טעל. 141 32

עמפפאנגס-שטונדען 8-10, 12-2, און 5-8 אין טאג און יו"ט 9-1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

Dr. med

A. Landkof

פאלודניאווא 15

טעל. 138 34

אינערליכע און קינדער קראנקהייטען

נעמט אן פון 2 3 און 7-8 אוו.

Dr. med.

B. Robinson

פיעטריקאווער 10, טעל. 131-86

לאנגיעריגער געריכטס-סעקרעטאר

ערמעגליכט און ערלעדיגט אלערליי

בקשות, אנקלאגעס און הלוואות

ספעציאליסט אין מיליטער-ענינים.

שנעלער אויסקויף פון פאטענטען און רעגיסטראציע-קארטען אויפ'ן יאהר 1931

ב. מאז, 10 פיעטריקאווער 10

א געוועלב

אויף פיעטריקאווער 17

איז פון זאפארט איבערצוגעבען.

צו ערפאהרען אין רעדאקציע.

Dr. med. **J. Lubicz**

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פליצעס און גלידער

איינגענע פראצאוניע פון ארטאפעדישע, אויסראטען, ווי: פלאטפוס אויף פלאטפיסען, קינסטליכע ... א. ז. וו. נעמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאכמ.

וויכטיג פאר דרוקער

שאכטשלס כצר בוכבינדער!

דערמיט מאך איך בעקאנט אז איך נעהם אן צו שלייפען לאנגע מעסערס אין מיין מעכאנישע שלייפעריי

פאמארסקא 17

ביי ל. מיכאלאוויטש

קעסט-א טעלעגראמע!

מיט 25% ביליגער פערקויפט מיר פארשידען

מעבעל

מיט א לאנגיעהריגער גאראנטיע. מיר פירשען אויך אויף מעבעל פון דיקעל אויף העל און טוישען אויס אלעריי מעבעל פון געלט אויף נייע צו צוגענגליכע פרייזען.

וואולטשאנסקא 11

10003 ביי וויינגארד און וויינבלום

א שעהנע

לעצט צימער

פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט אין א בעסער הויז

צו שלאפען

צו ערפאהרען ביי

כלינער פאמארסקא 29

STUDENT

Uniwersytetu Warszawskiego (polonista udziela lekcji polskiego, francuskiego i niemieckiego. Polskiego wyucza specjalną wypróbowaną metodą. Przygotowuje do gimnazjum, ratuje zagrożone promocje. Uczy grupami. ZALCMAN Aleksandrowska 24.

DR. MED.

L. Pikielny

אוראלאג

ספעציעל-ארצט פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקה.

NAWROT 8, tel. 2,19-90

נעמט אן פון 12-1 און פון 4-7 אווענד.

אנ'ארט צו ארבייטען

ווי אויך צו שלאפען פאר א פריילין א שניידערין אדער א רעפעזירקע איז פון זאפארט צו פארמיטען

צו פארשטעהן ביי רייך

וואלבארסקא 34

א געוועלב

מיט א שטיבל און קיך

אויף דער זגובנא 41 איז פון זאפארט איבערצוגעבען

צו ערפאהרען אויפ'ן ארט

ביי Wolnicki

צו פערקויפען

א סמאקינג מיט הויזען וועסט, פאסט נייע ביליג געגען מזומן

זשעלאזנא 44 אין דער מליטשארניע.

Dr. med. RACHELA Lewi

Żeromskiego 24, tel. 142-72

ספעצ. קינדער-קראנקהייטען.

א ארט צו שלאפען

פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט אין א שעהנעם ליכטיגען צימער מיט אלע בעקוועמליכקייטען ביי א פיינער פאמיליע איז זאפארט איבערצוגעבען

צו ערפאהרען ביי

אויערבאך, קילינסקי 41.

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאהר פראקטיקירט, צוזעלט לעקציעס פאר שילער און ערוואקסענע: פויליש, דייטש, ארטמעטיק, סטענאגראפיע און בוכהאלטעריע.

שיף, שוו. יאקובא 12

רעכנט אפיציעל 1 שטונד 29

איך נעהם אן

ריטש שלעכטער צו שניי-דען אויסצופ צו רעפארירען.

צוויי גענבערג,

זאכאדניא 51, פראנט

צווייטער שטאק.

צו פערדינגען

א לאקאל

פון 4 פענסטער, 1 זאל 1 טער שט. פאמאר-סקא 17, טעל. 206-49

Dr. Różaner

ספעציאליסט פון הויט און ווענערישע קראנקהייטען און קינדערלאזיגקייט

נארוטאוויטשא 9, טעלעפאן 128 98

נעמט אן פון 8-10; 5-8 אווענד

ספעציעלער ווארטע-זאל פאר פרויען

א מעקלער

פון וואוינונגען און פון געוועלבער וואוינט אין בעלוט קרעקא גאס 13 פראנט, 1 שטאק, וו. 4

פייטלאוויטש.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר ווענערישע הויט־ און שפראך־ קראנקה. און מענער-שוואכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.

קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערווען-קראנקהייטען.

קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער

הייל-קאבינעט קאסמעטיק.

— טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. —

פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען

זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.

— בעזונדערע ווארטע-צימער פאר פרויען —

וויזיט 3 זל.

לעטשניצע

„Unitas"

פוסטא 19 טעל. 111-78

וועכנערין-אנשטאלט

א נטער דער לייטונג פון ד"ר מעד.

H. BERGSON

געבורט און געבורטען:

I קלאס פרייז	300 זל.	
II קלאס	175	(מיט פערהיטונגס-
III קלאס	100	) מיטלען

Dr. med.

M. LERNER

ספעציאליסט פאר קינדער-קראנקהייטען

זאכאדניא 64, טעל. 113-09

נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

Lekarz-dentysta

Stanisław Gelberg

זאוואדזקא 14, טעל. 108-33

נעמט אן פון 10-2 נאכמ. און פון 4-7 אווענד

וועקסעל-מאראטאריום אין פוילען?

ארעסטירט מאיאר קובאלע

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). צווישען די סוחרישע קרייזען האָט זיך היינט פערשפרייט אַ קלאַנג, אַז די רעגירונג גרייט זיך אַרויסצוגעבען אַ מאראַטאָריום אויף די ווינטער חדשים ביז פריהלינג.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). היינט איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער פינאַנץ־קאָמיסיע ביים סיים. אַלס מאַרזיצער איז אויסגעוועהלט געוואָרען פראָפ. קושישאַגאָווסקי. דעפ. האַרלינסקי פון ב.ב.־קלוב האָט בעקומען דעם רעפעראַט איבערן יודישען פאָרשלאַג וועגען ענדערען דעם אומזאַץ־שטייער און סקאַסירען די אַלטע שטייערען.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). אַ גרויסע סענסאַציע האָט דאָ אַרויסגערופען דער אַרעסט פון מאַיאָר קובאלא, דעם בעריהמטען לופט־פליהער, וואָס האָט אַ'מאָל אַראָבגעפלויגען „מאַרשאַל פילסודסקי" פאָרגענומען דעם טראַנסאטלאַנטישען פליה. דער אַעראָפּלאַן איז דאַן אַראָפּגעפאַלען און מאַיאר אידזשיקאָווסקי איז דער הרג'עט געוואָרען.

אינ'ם אָפיציעלען קאָמוניקאַט ווערט אָנגעגעבען אַז מאיאר קובאלא איז אַרעסטירט פאַר דיסציפּלין־ברוך. אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן אַרעסט געהן אַרום פערשידענע סענסאַציאָנעלע קלאַנגען.

וואַרשאווער ענדעקעס
ווילען אפשאפען דעם לאקאטארען־שוץ־געזעץ

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). אויף דער היינטיגער זיצונג פון שטאָט־ראַט האָבען די ענדעקעס אַריינגעטראָגען אַ פאָרשלאַג, אַז ס'זאָל שטופּענווייז אָפּגעשאַפט ווערען דער לאָקאטאָרען־שוץ־געזעץ.

ענגלישע רעגירונג זיך איינגעהאלטען
מיט א מעהרהייט פון קוים 6 שטימען

לאָנדאָן, 18 (פאַ.) ביי דער אָפּשטימונג איבערן רעגירונגס־פאָרשלאַג אין פארלאַמענט האָט היינט די רעגירונג בעקומען אַ מעהרהייט פון 244 געגען 238 שטימען. פון די ליבעראַלען האָבען 18 געשטימט געגען און 16 פאַר דער רעגירונג. די רעזולטאַטען פון דער אָפּשטימונג האָט געמאַכט אַ גרויסען רושם אין די פּאָליטישע קרייזען.

אנפאל פון בעדואינער
אויף א יודישער קאלאניע

ירושלים, 18 (יט"א טעלעגראַפיש).

אַ גרופּע בעדואינער זענען בעפאַלען יודישע קאָלאָניסטען אין כפר־יהושע, נישט ווייט פון נהלל. איין יודישער קאָלאָניסט איז פערוואונדעט געוואָרען. עטליכע בעדואינער זענען אַרעסטירט געוואָרען. די אַרעסטירטע האָבען געטענה'ט, אַז יודען האָבען נישט קיין רעכט צו בעזיצען ערד אין פּאַלעסטינא, ווייל דאָס ווייס־בוך אנערקענט, אַז די ערד אין פּאַלעסטינא געהערט צו די אַראַבער.

הונדערטער יודען דראהט ארויס־געשיקט צו ווערען פון פראנקרייך
צוליב פאלשע דאקומענטען

פּאַריז, 18 (יט"א טעלעגראַפיש). הונדערטער יודען פון פוילען, דראָהט אַרויסגעשיקט צו ווערען פון פראַנקרייך, צוליב דער ענטדעקונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער באַנדע, וועלכע האָבען געפעלשט אויסלענדישע דאָקומענטען, וואָס האָבען בערעכטיגט צו בלייבען אין פראַנקרייך.

פראנצויזישע רעגירונג בעקומען א צוטרוי־וואָטום
סאציאליסטען און קאמוניסטען געשטימט פאר דער רעגירונג

פּאַריז, 18 (זפּ. טעל.) דער נייער פּרעמיער סטעג וועט היינט אַרויסטרעטען מיט אַ רעגירונגס־דעקלאַראַציע און דער יוסטיץ־מיניסטער שעראָן וועט די זעלבע דעקלאַראַציע פאָרלייענען אין סענאַט.

פּאַריז, 18 (פאַ.) אין קאַבינעט איז פאָרגעקומען אַ שפּאַלטונג. דער פינאַנץ־מיניסטער און די וויצע־מיניסטאָרען פון אינערן און לאַנדווירטשאַפט האָבען ערקלערט, אַז זיי טרעטען אַרויס פון מיניסטעריום, ווייל זיי ווילען נישט געשטיצט ווערען פון סאָציאַליסטען (די ערשטע צוויי געהערען צו די לינקע רעפּובליקאַנער און דער לעצטער איז אַ „ווילדער"). סטעג האָט וועגען זייער דימיסיע באַלד מיט־געטיילט דעם מלוכה־פּרעזידענט.

פּאַריז, 18 (פאַ.) די פראַנצויזישע רעגירונג האָט בעקומען אַ צוטרוי־וואָטום פון 291 געגען 284 שטימען. אַ טייל פון צענטער האָט זיך אָפּגעהאַלטען פון שטימען.

די רעגירונג איז געראַטעוועט געוואָרען דורך די שטימען פון די סאָציאַליסטען. די 10 קאָמוניסטישע דעפּוטאַטען האָבען געשטימט פאַר דער רעגירונג. די דאָזיגע האַלטונג פון די קאָמוניסטען ערקלערט מען דערמיט, וואָס סטעג האָט זיי געגעבען אַמנעסטיע אין עלזאַס־לאָטרינגען.

קאטאסטראפעלער אויפרייס אין א כעמישער פאבריק
7 דערהרגעטע 12 פערוואונדעטע, 40 פערשוואונדענע

פּאַריז, 18 (זפּ. טעל.) אין מאנצא הינטער טולוז האָט אין דער כעמישער פאַבריק אויפגעריסען אַ גרויסער קעסעל. די געביידע, אין וועלכער ס'האָבען געאַרבייט 100 אַרבייטער איז אַרויסגעפלויגען אין דער לופטען. די קאַטאַסטראָפע איז פאָרגעקומען ביינאַכט און די רעטונגס־אַקציע איז דעריבער צוגעגאַנגען זעהר שווער. ביי דער ליכט פון רעפלעקטאָרען האָט מען פון אונטער די חורבות אַרויסגעשלעפט די ערשטע קרבנות.

7 אַרבייטער זענען דערהרג'עט און 12 זענען פערוואונדעט געוואָרען. ס'פעהלען אָבער נאָך 40 פערזאָן און מ'זיין דאָ אַ חשד, אַז זיי זענען אַלע אומגעקומען אונטער די חורבות.

דעמאנסטראציעס פון פלעמישע סטודענטען אין דער ברישעלער אוניווערזיטעט
די סטודענטען פאדערען צו בעזייטיגען א פראפעסאר, וואס האלט לעקציעס אויף פראנצויזיש

ברוסעל, 18 (פאַ.) אין דער גענטער אוניווערזיטעט איז דאָנערשטאָג געקומען צו שטורמישע דעמאָנסטראַציעס פון פלעמישע סטודענטען געגען אַ פּראָפעסאָר, וואָס האָט נאָך געהאַלטען פּאַראַלעל־פאָרלעזונגען אויף פראַנצויזיש אין דער פריוואַטער גענטער אוניווערזיטעט. ווען דער פּראָפעסאָר האָט אָנגעהויבען זיין פאָרלעזונג האָט איינער פון די סטודענטען איהם אויפגעפאָדערט באַלד צו פערלאָזען דעם אוניווערזיטעט. דער פּראָפעסאָר האָט דעם סטודענט געוואָלט אַרויסוואַרפען, דאַן האָבען זיך אין פאָרלעזונגס־זאַל אריינגעריסען פיל סטודענטען, צושטערט די איינריכטונג און געוואָרפען עטליכע שטינק־באָמבעס. דער פּראָפעסאָר האָט געמוזט פערלאָזען דעם זאַל און די סטודענטען האָבען אָנגעהויבען זינגען דעם פלעמישען נאַציאָנאַלען הימן. נאָכדעם האָבען די סטודענטען איבערגעגעבען דעם רעקטאָר אַ פאָדערונג, אַז דער פּראָפעסאָר זאָל דעראָווייטערט ווערען. די זעלבע פאָדערונג איז איבערגעשיקט געוואָרען צום בילדונגס־מיניסטער.

ווי לאנג וועט טשעמבערלען נאך בלייבען אויף זיין אמט?

ירושלים, 18 (יט"א טעלעגראַפיש).

אין די פּאָליטישע קרייזען בעהאַנדעלט מען די פראַגע ווי לאַנג טשענסעלאָר וועט נאָך בלייבען אויף זיין אַמט.

עס קורסירען קלאַנגען, אַז דער קאָלאָניאַל־אַמט האָט בעשלאָסען איבערצולאָזען טשענסעלאָרען אויף נאָך 5 יאָהר, כדי צו זיכערען די ווייטערדיגע טאַקטיק, וואָס דריקט זיך אויך אויס אינ'ם „ווייס־בוך".

דאַגעגען דער „הארץ" איז מודיע, אַז טשענסעלאָר בלייבט אויף זיין אַמט נאָר ביז'ן יאָהר 1931.

געשטארבען דער דייטשער געזאנדטער אין פוילען רוישער

בערלין, 18 (זפּ. טעל.) היינט ביינאַכט איז אין סאַנאַטאָריום סט. בלאזיען אין דרום־בייערן געשטאָרבען דער דייטשער געזאַנדטער אין וואַרשאַ אולריך פאָן רוישער. זיין טויט איז געקומען פון אַ בייזוואַרטיגער לונגען־ענטצינדונג.

פויליש־ליטווישע אונטערהאנדלונגען

בערלין, 18 (פאַ.) היינט זענען אין דער ליטווישער געזאַנדשאַפט פאָרגעזעצט געוואָרען די ליטוויש־פוילישע אונטערהאַנדלונגען. די ווייטערדיגע זיצונג וועט פאָרקומען ד. 16. יאַנואַר אין גענף.

פערמאכט דעם יודישען טעאטער „נאָוואָשצי"

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). דער יודישער רעפּערטואַר טעאַטער „נאָוואָשטשי" איז היינט געשלאָסען געוואָרען. הגם די שליסונג איז פאָרגעקומען „ציטווייליג", זענען דאָ קנאַפּע אויסזיכטען, אַז מ'זאָל דאָרט ווידער אָנהויבען צו שפּילען יודיש טעאַטער. וואַרשיינליך וועט דאָרט איינגעאָרדענט ווערען אַ קלאַנג פילם־קינא.

בעריכט פון כותל־מערבי־קאמיסיע

לאָנדאָן, 18 (יט"א טעלעגראַפיש).

דער קאָלאָניאַל־אַמט איז מודיע, אַז עס איז שוין דערהאַלטען געוואָרען דער בעריכט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער כותל־מערבי־קאָמיסיע. אַ קאָפּיע פון בעריכט איז צוגעשיקט געוואָרען צום פעלקער־בונד.

ערמארדעט א יודישען וואלד־סוחר הינטער לובלין

לובלין, 18 (טעלעפאָניש) אין וואַלד ביי זאַקליהאָוו יאַנאָווער פּאָוויאַט איז פון אַ ביקס דערשאָסען געוואָרען דער וואַלד־סוחר אברהם ליינדענבוים. ווי די פּאָליציאַישע אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט, האָט דעם מאָרד אויסגעפיהרט אַ געוויסער גלוכאָווסקי, וועלכער האָט שפּעטער זיין קרבן בעראַבט. דער מערדער איז אַרעסטירט.

ציהונג פון דער 22־טער מלוכה־לאטעריע
2־טע קלאַס, 2־טער טאג

100.000 זל. — נומער 190999.

2000 זל. — נומער 160045

1000 זל. — נומערן 78910 171956.

500 זל. — נומערן 7926 8141 8416 9274 15327 31737 173827.

400 זל. — נומערן 28813 32005 82003 110847 129989 189415 196026

300 זל — נומערן 51036 54710 74300 111258 112572 114206 116851 124196 136043 154639 156085 162194 179660 182255 192977 187775 187916 199577 205405 209520.

יגר. ארטיסטי־פארמין אין פוילן

דירעקטאריאט

פון די פאַריינ־־מעמבערן

בעפילם, דיר. פאר לאדז: שמאָקפּער. לַמטער: א. בעומאַ

לאדז. יוד. קאמער־טעאטער

בלעטער אין ווייסען זאל

מאַנטייפעל זאכאדניא 43

„ארדט"

מוזיקאל. לַמטער: משה בראדערזאָן.

נור טעליבע טעג!

גרויסער געמישטער בעהליבער פּראָגראַם!

— א. —

די קאזע אויפ'ן יריד

14 בעסטע נומערן פון רעפּערטואַר פון „ארדט" 14

היינט פרייטאג 2 פּאַרשאַ. 7.45 אין 9.45

מאָרגען שבת צוליב'ן גרויסען ארדט־באַל

נור 2 פאַ שטעלונגען 4 נ"מ און 6 אָוו.

11 א זייגער אָוונד

דער גרויסער ארדט־באַל

דער רושם ארום ענין בריסק

מטריסעלט זיך אפּ פון קאסטעק בערנאצקי. — די אויסלענדישע פרעסע העצט אין צוזאמענהאנג מיט דער אינטערפעלאציע וועגען בריסק. — וויטאס וועט אנגעהמען זיין סי׳ם־מאנדאט. — פויזנער און לעמבערגער פראפעסארען זאלען אויך פערעפענטליכען אנ׳ערקלערונג וועגען ענין בריסק. — די יורידישע קאמיסיע בעטראכט די בריסק־אינטערפעלאציע. — שארפע ערקלערונג פון נ. ד.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). אַ היגע אָוונד־צייטונג ברענגט בריף פון עטליכע צעהנדליג בערנאַצקיס, צווישען זיי פון אַ וועטעראַן פון יאָהר 1863 און פון אַן־אַלמנה פון אַנ'אויפשטענדיגען. אין די בריף שרייבען זיי, אַז זיי שטאַמען פון די בערנאַצקיס, וואָס זענען גרויסע פוילישע פּאַטריאָטען, זיי האָבען אָבער נישט קיין שום שייכות מיט קאסטעק בערנאַצקי, וואָס איז בעריהמט געוואָרען אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן ענין בריסק און זיי טרייסלען זיך אָפּ פון איהם אָפּ.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). די דייטשע און ענגלישע פּרעסע, וואָס איז אַהער אָנגעקומען גיט אָפּ פיל פּלאַץ דער אינטערפּעלאַציע וועגען ענין בריסק. זיי ברענגען די ידיעות מיט גרויסע איבערשריפטען און פירושים.

די דייטשען האָבען בענייט זייערע פּאָליטישע און דיפּלאָמאַטישע אָנגריפען אויף פוילען. אין צוזאַמענהאַנג מיט דער בריסקער קאמפּאַניע אָרגאַניזירען די היטלעראָווצעס אָפּטיילונגען, וואָס דרינגען אַריין אין אויבער־שלעזיען.

קראָקאָ, 18 (טעלעפאָניש). דעפּ. ווינצענטי וויטאָס איז היינט אַרויס פון סאַנאַטאָריום אין קראָקאָ און איז אָפּגעפאָהרען קיין טאַרנאָוו, וואו מ'האָט איהם איינגעאָרדענט אַ פייערליכען קבלת פנים, און געפאָדערט פון איהם, אַז ער זאָל נישט לייגען זיין מאַנדאַט און קעמפען פאַר פוילענס וּליק.

צונעפּערענדיג אויף די בעגריסונגען האָט דעפּ. וויטאָס געענטפערט, אַז פאַר'ן וואוויל פון פּוירים־פאָלק איז ער גרייט צו ווידמען נישט נאָר זיין זעלבסטפערמעגען, נאָר אויך זיין געזונד און לעבען. מ'רעכענט דעריבער, אַז וויטאָס וועט זיין מאַנדאַט אין סיים נישט לייגען.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). דאָ זענען דערהאַלטען געוואָרען ידיעות, אַז די פּראָפעסאָרען פון דער פּויזנער אוניווערזיטעט און פון לעמבערגער אוניווערזיטעט זאָלען אויך פערעפענטליכען ערקלערונגען וועגען ענין בריסק. וועגען די וואַרשאַווער פּראָפעסאָרען איז דערווייל נאָך גאָרנישט בעוואוסט.

מ'מאַכט אויפמערקזאַם דערויף, וואָס צווישען די 44 אונטערשריפטען פון די קראָקאָווער פּראָפעסאָרען אויף זייער בריף צו פּראָפ. קושישאַגאָווסקי זענען נישט פעהלען די אונטערשריפטען פון די פּראָפעסאָרען, וואָס געהערען צו פּיאַסט, וויזוואָלעניע אָדער פּ.פּ.ס. דאָס זאָלען זיי האָבען געטון ספּעציעל, כדי דעם דאָזיגען בריף זאָל מען נישט קענען אויסטייטשען אַלס פּאַרטייאישען פּראָטעסט.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). אין די פּאָליטישע קרייזען מאַכט מען אויפמערקזאַם אויף דעם פאַקט, וואָס היינט האָט זיך נישט בעוויזען קיין אָפיציעלע ערקלערונג וועגען ענין בריסק, הגם די סאַנאַציע־פּרעסע האָט אַזאַ ערקלערונג אָנגעקינדיגט.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). די יורידישע סיים־קאָמיסיע האָט היינט בעטראַכט דעם ענין בריסק. אַלס פאָרזיצער פון דער קאָמיסיע איז אויסגעוועהלט געוואָרען דער געוועזענער יוסטיץ־מיניסטער דעפּ. צאַר. אַלס רעפערענט וועגען דער פראַגע איז בעשטימט געוואָרען אַדוו. פּאַסכאַלסקי פון ב.ב.־קלוב. די נ. ד. האָבען פאָרגעשלאָגען אַלס קאָררעפערענט דעם דעפּ. אַדוו. נאָוואָדוואָרסקי (עקס. יוסטיץ־מיניסטער). דער פאָרשלאַג איז אָפּגעוואָרפען געוואָרען. מ'האַלט, אַז דער ענין אין דער קאָמיסיע וועט שנעל נישט ערלעדיגט ווערען.

דעפּ. טראַמפּטשינסקי האָט פאָרגעשלאָגען, פעסטצושטעלען פאַר'ן רעפערענט אַ טערמין פון צוויי וואָכען. דער רעפערענט האָט אַפילו ערקלערט, אַז ער געהמט זיך אונטער דעם דאָזיגען טערמין צושטעלען דעם רעפעראַט, אָבער דער פאָרזיצער, דעפּ. צאַר האָט ערקלערט, אַז מ'קען נישט וויסען צי ס'וועט געלונגען אין אַזאַ טערמין צו בעווייזען דעם רעפעראַט פאָרצובערייטען.

דאַן האָט דער פאָרשטעהער פון די ענדעקעס יאַזשווינסקי אָפּגעגעבען אין זייער נאָמען אַ שאַרפע ערקלערונג, אין וועלכער ער האָט צוו. אַנד. געזאָגט: דער ענין בריסק האָט דערשיטערט דאָס גאַנצע לאַנד און מ'דאַרף דעם ענין אויפקלערען. מ'וויל איהם אָבער דאָ פערשלעפּען. ווען מ'מיר האָבען פאָרגעשלאָגען אַלס קאָררעפערענט דעם דעפּ. נאָוואָדוואָרסקי, וועלכער איז גוט בעקענט מיט דער גאַנצער אַנגעלעגענהייט, האָט מען עס אָפּגעוואָרפען. דאָס בעווייזט, ווי אַזוי מ'וויל דעם ענין בעהאַנדלען.

דערויף איז די זיצונג געשלאָסען געוואָרען.

דער בריף פון 44 פּראָפעסאָרען

וועגען די ענוים פון די אַרעסטירטע געוועזענע דעפּוטאַטען אין בריסק

די מעשה מיט בריסק, די אונגעהויערע אכזריות, וואָס איז אַרויסגעוויזען געוואָרען לגבי די אַרעסטירטע געוועזענע דעפּוטאַטען, האָט ענדליך דערזעהן די שיין פון דער וועלט. דאָס, וואָס איז ביז איצט בעהאַלטען געוואָרען און איז נאָר איבערגעגעבען געוואָרען פון אויער צו אויער, ווערט איצט אָפען בעקאַנט פאַר אַלעמען.

אַ טייל פון דער סאַנאַציע־פּרעסע פערשווייגט נאָך דעם ענין, אָבער דער גרעסטער טייל פּרעסע שרייבט שוין אָפען וועגען דעם, וואָס עס האָט זיך אָפּגעטון הינטער די מויערען פון דער בריסקער פעסטונג. עס האָט אויך אויפגעהערט צו שווייגען די געזעלשאַפטליכע מיינונג. דאָס ערשטע וואָרט האָבען געגעבען די פּראָפעסאָרען פון דער קראָקאָווער אוניווערזיטעט. אין אַ צאָהל פון 44 פערזאָן האָבען זיי אונטערגעשריבען אַנ׳אָפענעם בריף צום פּראָפעסאָר פון זעלבען אוניווערזיטעט, דעם סאַנאַציע־דעפּוטאַט קושישאַנאָווסקי, אין דעם

בריף פון די 44 פּראָפעסאָרען

ווערט געזאָגט:

„בעזונדערס אונז, אַלס די ערציהער אַלס דער אינטעלעקטועלער עליטע, אַלס די, וועלכע האָבען געשוואוירען צו דינען געטריי און צו זאָרגען פאַרן וואויל פון דער רעפּובליק איז נישט ערלויבט פאַרבייצוגעהן גלייכגילטיג דעם ענין בריסק.

„מיר האָבען מורא, אַז די אינפאָרמאַציעס, וועלכע איהר בעזיצט וועגען בריסק, זענען נישט קיין גענוגענדע, זיי קאָנען אויך זיין געפעלשטע און פערקריפּעלט, ווען זיי וואָלטען געשטאַמט פון מענשען וואָס זענען פעראינטערעסירט אין סערטושען דעם אמת.

„דעריבער גיבען מיר אייך איבער אין אַ געפאַסטער פאָרם די אינפאָרמאַציעס וועלכע מיר בעזיצען, דהיינו:

1. די דאָזיגע אַרעסטירטע, געוועזענע מיניסטאָרען פון דער פּויליער רעפּובליק ' דעפּוטאַטען פון פּוילישען סיים (צווישען זיי מענשען, וועלכע זענען אויסגעצייכענט געוואָרען מיט די העכסטע ציווילע און מיליטערישע אָרדערס) זענען אָהן אויסנאָהם געצוואונגען געוואָרען אויסצופיהרען דערנידעריגענדע אַרבייטען.

בעזונדערס האָט מען זיי געצוואונגען דורך די ברוטאַלסטע פיזישע און מאָראַלישע מיטלען צו ריינִיגען די פּאַדלאָגעס און די קאַמערען, ביוראָס און טורמע־קאָרידאָרען, צו שלעפּען און וואַשען די קובלען, פול מיט אומריינִיגקייטען און קלאָזעטען נישט נאָר אין די איבריגע קאַמערען נאָר אויך צו ריינִיגען די טורמע־קלאָזעטען וואָס זענען בעשטימט פאַר דער טורמע־אַדמיניסטראַציע, פון קאַנאַל, וואָס זיי האָבען נישט איינמאָל געמוזט אַרויסנעהמען מיט די אייגענע הענד.

2. די אַרעסטירטע האָט מען געהונגערט אין משך דפון צוויי חדשים. זיי האָבען בעקומען צו אַ פערטעל ברויט אַ טאָג און אַ בהמה׳ש מאכל אין דער פאָרם פון אַ זופּ פון פערפוילטען קרויט, נישט געוואַשענע מייערען, קאַרטאָפעל און ווילדע בוראַקעס. ביי שטראָף־תעניתים, וועלכע האָבען אָפט געדויערט צו עטליכע טעג, האָבען די אַרעסטירטע בעקומען אַ מעת לעת אויף צו דערנעהרען זיך בלויז מיט אַ שטיקעל ברויט און וואַסער מיט זאַלץ.

3. דעם שטרענגסטען רעגולאַמין פון די מיליטערישע טורמעס האָט מען פערשאַרפט לגבי פּאָליטישע אַרעסטירטע וועלכע געפונען זיך אונטער אַנ׳אויספאָרשונג (!) דורך אַ גאַנצען סיסטעם פון שיקאַנעס און פּראָוואָקאַציעס.

פאַר אַ נישט גענוג שנעלען און גענויען אויספיהרען פון יעדען בעפעהל אפילו פאַר אַ נישט גענויעם אָפּגעבען די מיליטערישע פערנויגונגען (שטעהן נאַ באַטשנאָשטש און בעגריסונג) — זענען אַ חוץ זידלערייען און בעליידיגונגען געפאַלען אויף די אַרעסטירטע דיסציפּלינאַרע צוגאָב־שטראָפען אין דער פאָרם פון קאַרצער, האַרט געלעגער, און תענית. דאָס פערבלייבען אין קאַרצער (אַ פינסטער, נישט בעהייצט צימער אַפילו אָהן אַ טאַפּטשאַן) פלעגט דערגעהן ביז 9 טאָג.

4. אַ חוץ די דאָזיגע שטרענגסטע דיסציפּלינירטע שטראָפען האָט מען געפּייניגט די אַרעסטירטע פיזיש. עלטערע און ערשעפּטע מענשען האָט מען נישט ערלויבט אין משך פון טאָג זיך אַוועקצוליגען אָדער זיך זעצען אויפ׳ן טאַפּטשאַן, אָדער אַפילו זיך אָנשפּאַרען אַן טאַפּטשאַן ווען זיי פלעגען זיך זעצען אויף די טורמע־בענקלעך.

5. פיל מאָל אין משך פון דער נאַכט האָט מען די אַרעסטירטע אויפגעוועקט און כלומרשט צוליב רעוויזיע האָט מען זיי אַריינגעפיהרט אין אַנדערע, פינסטערע און קאַלטע קאַמערען, דאָרט האָט מען זיי, אויסגעטויגטע נאַקעט, געשטעלט מיט די פנימער צו דער וואַנד, בעת גלייכצייטיג זענען פון דער נאָהענט דערגאַנגען קרעכצען און ס׳האָבען זיך געהערט שאָסען.

6. אַ חוץ דעם זענען אייניגע אַרעסטירטע געשלאָגען געוואָרען, דהיינו, געפּאַטשט און געשלאָגען געוואָרען מיט די פויסטען, כדי „אויפ׳ן אָרט צו בעשטראָפען, און אין אייניגע פאַלען האָט מען די אַרעסטירטע ממש געקאַטעוועט לויט ספּעציעלע מעטאָדעס (מ׳האָט זיי אויסגעטון נאַקעט און דורך נאַסע ליילעכער געגעבען ביז דרייסיג קלעפּ מיט פאַסעקעס אָדער מיט אייזערנע פרענטען ביי בעליידיגענדע אויסגעשרייען פון אָפיצירען, וואָס האָבען מיט די עקזעקוציעס אָנגעפיהרט און וועלכע האָבען געדאַרפט דאָס קאַטעווען בערעכטיגען.

7. דעם 60־יעהריגען דעפּוטאַט ד״ר ליבערמאַן האָט מען אויפ׳ן וועג אין תפיסה אַריין אַראָפּגעזעצט ביינאַכט אין וואַלד פון אויטאָמאָביל מ׳האָט פון איהם אַראָפּגעריסען די קליידונג, פערוואָרפען איהם אַ פּאַלטען אויפ׳ן קאָפּ, געקאָפּיעט און געשלאָגען מיט קאָסטעטען ביז צום פערלירען דאָס בעוואוסטזיין. און ר׳איז געקומען קיין בריסק, האָט מען אויף איהם פעסטגעשטעלט אַנ׳ערך 20 וואונדען.

„די געבראַכטע פאַקטען, וועלכע האָבען נישט זייער גלייכען אין דער ציוויליזירטער וועלט, מוזען מיר אָנערקענען פאַר אַ שאַנדע פון 20־טען יאָהר־הונדערט. מיר מוזען זיי פאַראורטיילען פון שטאַנדפּונקט פון מענשליכקייט. מיר מוזען זיי בעטראַכטען אַלס שווערע עוולה, וואָס איז בעגאַנגען געוואָרען לגבי פּוילען. בריסק שענדעט דעם נאָמען פון פּוילען אין אייראָפּע. בריסק פיהרט אַריין צופּאַלונג און צופּוילונג אין פּוילישען לעבען.

„מיר גלויבען, אַז איהר אַלס מענש און פּאָלאַק־בירגער וועט טיילען אונזער אורטייל. מיר זענען איבערצייגט, אַז איהר וועט טון אַלצדינג, וואָס איהר וועט זיין בכוח, כדי צורעכטצומאַכען די עוולות, צו בעשטראָפען די פערברעכער, און נישט דערלאָזען אַז אין פּוילען זאָלען זיך ענליכע פאַלען איבער־חזר׳ען.

„מיר גיבען זיך אָפּ אַ דין וחשבון, וועגען די שוועריגקייטען וועלכע איהר קאָנט אין דאָזיגען קאַמף אָנטרעפען, מיר מוזען אָבער אָנווייזען, אַז די שוועריגקייטען בעפרייען אייך נישט פון מאָראַלישער פעראַנטוואָרטליכקייט. די דאָזיגע פעראַנטוואָרטליכקייט איז נישט בלויז אַ פּערזענליכע פראַגע, אויך וויפיל איהר געהערט צו די פּראָפעסאָרען פון יאַגעלאָנער אוניווערזיטעט.

„מיר טאָרען נישט דערלאָזען עס זאָל זיך איינבירגערען די מיינונג, אַז די פערברעכענס זענען בעגאַנגען געוואָרען אין פּוילען אָהן אונזער פּראָטעסט. מיר בעטען אייך דעריבער זעהר אונז מודיע צו זיין, צי איהר האָט בדעה וועגען דעם אויביגען ענין עפענטליך אַרויסצוטרעטען.

(עס פאָלגען די אונטערשריפטען פון די 44 פּראָפעסאָרען).

מיר ברענגען ווייטער דעם אינהאַלט פון דער

אינטערפּעלאַציע פון צענטראָלעוו אין סיים

אין דער אינטערפּעלאַציע ווערען איבערגעגעבען בעזונדערע פאַקטען וועגען אופן, ווי אַזוי עס זענען בעהאַנדעלט געוואָרען די אַרעסטירטע דעפּוטאַטען אויפ׳ן וועג און אין דער טורמע פון דער בריסקער פעסטונג.

די אַרעסטירטע האָט די מלוכה־פּאָליציי און די מיליטערישע זשאַנדאַרמעריע אַוועקגעפיהרט אין אַנ׳אומבעקאַנטער פאַר זיי ריכטונג, דער גאַנצער וועג איז פאַרגעקומען ביי זידלערייען און דערנידעריגונגען אויפ׳ן אַדרעס פון די אַרעסטירטע.

ליבערמאַן און לד

דעם אַרעסטירטען ד״ר ה. ליבערמאַן האָט די פּאָליציי־מאַכט און די זשאַנדאַרמעריע, וואָס האָבען איהם בעגלייט אויפ׳ן וועג נאָך שעדלעץ, אַזוי געשלאָגען, ביז ער האָט פערלוירען דאָס בעוואוסטזיין, אי זאַ געוויסען מאָמענט, האָט דער פּאָליציי־קאָמיסאַר, וואָס האָט איהם עסקאָרטירט, אָפּגעשטעלט דעם אויטאָמאָביל, און געהייסען דעם ד״ר ליבערמאַן אַרויסזעצען זיך, באַלד נאָכדעם האָט אַ זשאַנדאַרם איהם געהייסען געהן אין וואַלד אַריין, וואו עס האָט אויף איהם געוואַלט וואַרטען אַ פּאָליציי־קאָמיסאַר. ד״ר ליבערמאַן, וועלכער האָט חושד געווען אַז דאָ איז עפּעס אַ שפּיצעל, האָט נישט געוואָלט געהן. ער איז אָבער געטריבען געוואָרען מיט די קאָלבעס פון די זשאַנדאַרמען. ווען ער איז געקומען אין וואַלד צום פּאָליציי־קאָמיסאַר האָט דער לעצטער מיט די ווערטער: „פאַר וואָס דראַפּ, געהסטו נישט, ווען איך רוף דיך!" — איהם צוויי מאָל אַ קלאַפּ געגעבען איבער׳ן קאַרק. אויסער די דאָזיגע קלעפּ איז ד״ר ליבערמאַן געפאַלען אויף דער ערד — דאַן האָט מען איהם מיט זיין אייגענעם מאַנטעל אַרומגעוויקעלט דעם קאָפּ, אויף וועלכען אייגער פון דער עסקאָרטע האָט זיך אַוועקגעזעצט מען האָט פון איהם אַראָפּגעריסען די קליידער אין מיט די אויסרופען: „דו זשיד, פאַרך, דו וואַגסט צו בעשולדיגען טשעכאָוויטשען, דו וואַגסט אויפצוהייבען די שטים געגען דעם ה׳ מאַרשאַלעק", האָט מען איהם געשלאָגען ביז ער האָט פערלוירען דאָס בעוואוסטזיין, מאַכענדיג איהם איבער צוואַנציג בלוטיגע וואונדען וועלכע עס האָט נאָך שפּעטער געזעהען אויף זיין קערפּער ה׳ קאַראַל פּאָפּיעל. וועלכער איז מיט איהם געזעסען אין איין קאַמער.

אין אויספאָרשונגס־צימער

אין דעם ווייטערדיגען טייל פון דער אינטערפּעלאַציע מאַכען די אינטערפּעלאַנטען אויפמערקזאַם דערויף, אַז די אַרעסטירטע האָט מען אַריינגעזעצט אין דער מיליטערישער תפיסה, הגם זיי זענען אַלע ציוויל־פּערזאָנען; מען האָט זיי איבערגעגעבען אין רשות פון דער מיליטערישער מאַכט. ספּעציעל אין רשות פון פּאָלק. קאָסט־ביערנאַצקי און זיי אַרויסגענומען פון אונטער דער קאָמפּעטענץ פון דער געריכטס־מאַכט.

די אינטערפּעלאַציע ברענגט דאָס געשפּרעך צווישען דעם אַרעסטירטען ד״ר ליבערמאַן און דעם אויספאָרשונגס־ריכטער, ווען אינ׳ם שכנותדיגען צימער, האָבען זיך געפונען דער פּולק. קאָסט־ביערנאַצקי און דער פּראָקוראָר מיכאַלאָווסקי. אויף דער פראַגע, אויף וואָס פאַר אַנ׳אופן זאָל ער האָבען בעגאַנגען דאָס פערברעכען אין וועלכען מען בעשולדיגט איהם, האָט ער בעקומען אַנ׳ענטפער:

„דורך צוגרייטען דעם קאָנגרעס פון צענטראָלעוו" וועלכער האָט געזאָלט מיט געוואַלד אומוואַרפען די רעגירונג".

אינ׳ם ווייטערדיגען טייל פונ׳ם געשפּרעך האָט דעפּ. ליבערמאַן געפרעגט: „און וואָס זאָל איך טון, כדי צו קאָמוניקירען זיך מיט׳ן ריכטער אָדער מיט׳ן פּראָקוראָר?" „איהר וועט אַריינטראָגען אַ ביטע צום פּראָקוראָר". דאָ האָט זיך אַריינגעמישט דער פּולק. ביערנאַצקי און ערקלערט: „איך מוז די דאָזיגע ווערטער אויסבעסערען; קיין שום ביטע — איהר וועט זיך מוזען ווענדען צו מיר צום ראַפּאָרט". די דאָזיגע ערקלערונג, וועלכע איז אין סתירה צום שטראַף־קאָדעקס, האָבען דער אויספאָרשונגס־ריכטער און דער פּראָקוראָר אויפגענומען שווייגענדיג.

די אַרעסטירטע זענען, אויף אַנ׳אופן, וועלכער איז ביז איצט נישט פּראַקטיקירט געוואָרען, אָבגעשניטען געוואָרען פון דער וועלט און מען האָט זיי נישט נאָר

נישט ערלויבט צו קאָמוניקירען זיך מיט זייערע פערטיידיגער

נאָר אויך נישט מיט די נאָהענטסטע מיטגלידער פון זייערע פאַמיליעס, הגם פּיהלענדיג זיך נאָהענט פון טויט, האָבען דאָס געבעטען ד״ר ליבערמאַן און ה׳ קאַרפּאַנטי. צום סוף פון דער טייל ערקלערען די אינטערפּעליאַנטען, אַז דער אויספאָרשונגס־ריכטער האָט ערקלערט די פאַמיליעס פון די אַרעסטירטע, אַז דער בעשלוס אין דעם ענין הענגט נישט אָב פון איהם.

צו די אַרעסטירטע האָט מען אָנגעווענדעט דעם פערשאַרפטען מיליטערישען רעגולאַמין, וועלכער די אונגערהערטע שאַרפע פאָרשריפטען פונ׳ם רעגולאַמין, וועלכע זענען אונגעזעצליך אָנגעווענדעט ווערט אַפילו נישט אָנגעווענדעט צו דעזערטירען. דעם געוואָרען צו ציווילע פּערזאָנען, זענען אין דער פּראַקטיק נאָך מעהר פערשאַרפט געוואָרען דורך די אָפיצירען און זשאַנדאַרמען פון דער תפיסה־אויפזיכט.

צו מענשען, וועלכע פערנעהמען אַ הויכע שטעלונג אין דער פּוילישער געזעלשאַפט האָבען

די זשאַנדאַרמען און אָפיצירען געערדט אויף „דו"

זיי געזידעלט און בענוצט צו די אָרדינאַרסטע אַרבייטען.

אַנרופענדיג עטליכע אַרעסטירטע, פערזיכערען די אינטערפּעלאַנטען, אַז מען האָט זיי בענוצט צו

ריינִיגען מיט שמאַטעס, אָדער קורצע בערשטען, ד. ה. כמעט מיט נאַקעטע הענד, קלאָזעטען, וואַשען פּאַדלאָגעס און קאָרידאָרען

אויף אַזוי ווייט, אַז די מענשען, וואָס זענען נישט געוואוינט צו אַזאַ מין אַרבייט זענען געפאַלען אין חלשות פון מידקייט. ד״ר ליבערמאַן האָט ביי אַזאַ אַרבייט בעקומען אַ שווערען האַרץ־אַטאַק און ערשט מיט דער הילף פון זיין תפיסה־חבר ה׳ וויטאָס, איז ער צוריק אָבגעפיהרט געוואָרען אין קאַמער.

די אַרעסטירטע האָט מען נישט געגעבען קיין בעדער און גאָר, נאָך אַ פריהע זיג שטעלען זיך צום ראַפּאָרט, האָט מען זיי ערלויבט וואַשען די פּיס. ביז דעם 9־טען נאָוועמבער 1930 האָבען די אַרעסטירטע בעקומען שפּייז, וואָס איז געווען אויסגערעכענט ספּעציעל זיי אויסצוהונגערן און האָט נישט ענטשפּראָכען קיינעם פון די ביז־איצט אָנגענומענע מנהגים. דער אויספאָרשונגס־ריכטער האָט אָבגעזאָגט די פאַמיליעס דאָס רעכט צוצושטעלען שפּייז־פּראָדוקטען, מאָטיווירענדיג דעם אָבזאָג דערמיט, וואָס די שפּייז, וועלכע די אַרעסטירטע בעקומען, איז פולשטענדיג גענוג.

פאַר יעדער עובר זיין אויפ׳ן רעגולאַמין אָדער נישט פאָלגען דעם אויפזיכטס פּערסאָנאַל האָט מען געגען די אַרעסטירטע אָנגעווענדעט

די שטרענגסטע דיסציפּלינאַרע שטראָפען

מען האָט אייניגע איינגעזעצט אין פינסטערע צימערען נישט געבענדיג זיי אַפילו קיין קובעל פאַר די נאַטירליכע בעדערפענישען, דאָס געלעגער איז געווען האַרט, אַס־ענדע האָט מען זייגען זיי אָנגעווענדעט אַ תענית, געבענדיג זיי נאָר אַ שטיקעל ברויט און אַ ביסעל געזאַלצענע וואַסער. פיל יונגערע איין מאָל אַ וואָך האָט מען ביי די אַרעסטירטע געמאַכט רעוויזיעס, הגם זיי האָבען נישט געהאַט קיין שום מעגליכקייט צו קאָמוניקירען זיך צווישען זיך אָדער מיט דער אויסערליכער וועלט. די דאָזיגע רעוויזיעס, וועלכע זענען געמאַכט געוואָרען ביינאַכט, זענען געווען נאָר אַ מיטעל צו לוסטיג מאַכען זיך איבער די אַרעסטירטע פיזיש און גייסטיג.

שרעקליכער פון אַלעמען איז אָבער געווען דאָס ראַפּינירטע

פּייניגען, פיזיש און גייסטיג

די אַרעסטירטע. אין דער נאַכט פונ׳ם 9־טען אויפ׳ן 10־טען אָקטאָבער 1930 האָבען די וועכטער אַרויס געפיהרט ה׳ קאַרל פּאָפּיעל אין דער קאַנצעלאַריע, הינטער וועלכען עס האָט זיך געפונען אַ פינסטערער, ליידיגער זאַל. ביי דער טיר איז געשטאַנען אַ קאַפּיטאַן פונ׳ם בעוואַפענונגס־דעפּאַרטאַמענט. ווען ה׳ פּאָפּיעל איז, לויט׳ן בעפעהל פון קאַפּיטאַן אַריבערגעגאַנגען די שוועל פונ׳ם פינסטערען צימער האָבען איהם אָנגעכאַפּט עטליכע הענד. איין זשאַנדאַרם האָט איהם געכאַפּט פאַר׳ן קאָפּ, דער צווייטער — פאַר די פּיס. און אַזוי האָט מען איהם געוואָרפען אויף אַ טישעל. אויפ׳ן רוקען האָט מען איהם געוואָרפען אַ נאַסע שמאַטע און ווען ער האָט אויסגעשריען „האָט גאָט אין האַרצען", האָט ער בעקומען אַ קלאַפּ מיט אַנ׳אייזערנער זאַך, וואַהרשיינליך, מיט אַ שאָמפּאַל פון אַ ביקס און האָט געהערט אַ שטים: „דאָס איז פאַר שיקאָרסקי׳ן און דאָס — פאַר זשורמירסקי׳ן". אַזעלכע קלעפּ האָט פּאָפּיעל בעקומען ווייניגסטענס דרייסיג. בעת מען האָט איהם געשלאָגען איז ער געפאַלען אין חלשות. דער קאַפּיטאַן, וועלכער איז דערביי געווען האָט געזאָגט צום געשלאָגענעם: „פּרעהט זיך, וואָס אַזוי ווייניג, דאָס צווייטע מאָל וועט מען אייך הייסען געבען אַ קויל אין קאָפּ". דערנאָך האָט מען ה׳ פּאָפּיעל אַראָפּגעפיהרט דורך אַ פּאַר צעהנדליג שטיגלעך אין אַ קעלער צימער, וואו מען האָט איהם געהאַלטען עטליכע טעג. די עקזעקוציע איבער׳ן ה׳ פּאָפּיעל האָט בייגעוואוינט דער קאַפּיטאַן מ. קענדזיערסקי. אין דער קאַמער, אין וועלכער מען האָט איינגעוואָרפען דעם ה׳ פּאָפּיעל נאָכ׳ן שלאָגען, איז אויך אַריינגעקומען דער מאַיאָר באַרטשינסקי. אויף אַנ׳ענליכען אופן האָט מען אויך געשלאָגען די ה״ה קאַמינסקי און קאַרפּאַנטי. אַ קלאַפּ פון אַ זשאַנדאַרם האָבען אויך בעקומען ד״ר פּוטעק און באַרליצקי, עס האָט אויך בעקומען אַ קלאַפּ אין פנים ה׳ קאַהיט און אַנדערע. דאָס צעטעל שעפּט נישט אויס אַלע קרבנות פון דער באַרבאַרישער בעהאַנדלונג. בעת דעם שלאָגען האָט מען שטענדיג געלאָזט אין גאַנג דעם מאָטאָר צו שעפּען וואַסער, כדי צו פערטויבען די קרעכצען פון די געשלאָגענע.

עס איז געקומען דערצו, אַז ווען מען האָט דערהערט דעם גערויש פונ׳ם מאָטאָר, איז דאָס געווען אַ צייכען פאַר די אַרעסטירטע, אַז עמיצען שלאָגט מען.

אויסער די דאָזיגע פיזישע יסורים האָבען די אַרעסטירטע איבערגעטראָגען נאָך פיל שווערערע גייסטיגע יסורים. זייענדיג אינגאַנצען אָבגעשניטען פון דער וועלט, נישט וויסענדיג, וואָס עס טוט זיך אין לאַנד, אין וואָס מען בעשולדיגט זיי און וואָס פאַר אַ שיקזאַל זיי קאָן ערוואַרטען, האָבען זיי שטענדיג געפיהלט

די געפאַהר פון טויט

דעם ד״ר פּראַגער האָט פּולק. ביערנאַצקי ערקלערט: „איהר האָט בעליידיגט דעם, וואָס בעפעהלט איבער מיר, דאָס איז פונקט, ווי איהר זאָלט בעליידיגען מיך אַליין, איך וואָלט אייך געקאָנט הייסען דערשיסען דאָ ביי דער וואַנד און קיינער וואָלט מיר דערפאַר קיין וואָרט נישט געזאָגט" עטוואָס ענליכעס האָט פּולק. ביערנאַצקי אויך געזאָגט ד״ר ליבערמאַן, ערקלערענדיג, אַז נאָר דער מאַרשאַל פּילסודסקי וועט ענטשיידען וועגען דעם גורל פון די אַרעסטירטע ווען ער וועט זיי הייסען הרג׳ענען, וועט מען זיי הרג׳ענען". דעם ה׳ באַרליצקי האָט דער זעלבער פּולק. ביערנאַצקי ערקלערט: „איהר האָט אַזוי בעליידיגט דעם מאַרשאַל פּילסודסקי, אַז איהר האָט נישט וואָס צו רעכענען אויפ׳ן געריכט, אמת, דאָס געזעץ איז געזעץ, נאָר איהר האָט שוין בעליידיגט דעם מאַרשאַל צו שטאַרק". פון צייט צו צייט האָט מען אינסצעניזירט פיקטיווע עקזעקוציעס, אַזוי איך אין די ערשטע טעג אָקטאָבער, און דער קאַמער, אין וועלכער עס זענען געזעסען ד״ר ליבערמאַן און ה׳ פּאָפּיעל אַריינגעקומען אַנ׳אָפיציר און אויסגעבענדיג אַ בעפעהל: „אַנטון די מאַנטלען" האָט ער זיי געהייסען געהן נאָך זיך. אויף דער פראַגע פון ה׳ פּאָפּיעל צי מעג ער מיט זיך מיטנעהמען ברויט, האָט דער אָפיציר געענטפערט: „איהר וועט דאָס שוין מעהר נישט בעדאַרפען" דערביי האָט ער געמאַכט אַנ׳ענטשפּרעכענדע בעוועגונג מיט דער האַנד.

ביידע אַרעסטירטע זענען אַראָפּגעפיהרט געוואָרען אין דער קאַמער, אין וועלכער עס זענען נאָרמאַל פאָרגעקומען די רעוויזיעס. די קאַמער איז געווען ליידיג. דאָס בעט און דער שטרוי־זאַק זענען געווען אַרויסגעטראָגען און אויף דער פּאַדלאָגע איז געווען צעוואָרפען שטרוי. די ה״ה ליבערמאַן און פּאָפּיעל, וועלכע מען האָט אַהין אַריינגעפיהרט, זענען

געווען איבערצייגט, אַז איבער זיי וועט אויסגעפיהרט ווערען אַנ׳עקזעקוציע

באַלד האָבען זיך דערהערט אינ׳ם צווייטען צימער עפּעס אַ בעוועגונג, אַ שטים: „אויסקערווען זיך צו דער וואַנד" און אַ טרוקענעם קנאַל, ווי צוויי שאָסען. אין אַ טויט שרעק האָבען זיי געוואַרט, אַז די רייה וועט קומען אויף זיי. נאָך אַ לענגערע צייט האָט מען לאַנגזאַם געעפענט די קאַמער אין וועלכער עס זענען אַריינגעקומען דריי פערזאָן מיט אַנ׳אָפיציר. ווידער האָט זיך דערהערט דער בעפעהל „אויסקערווען זיך צו דער וואַנד". זיי זענען געווען איבערצייגט, אַז זיי וועלען ווידער דערהערען שאָסען, געענדיגט האָט זיך אָבער נאָר מיט אַ רעוויזיע. צו די דאָזיגע פּייניגונגען האָט מען בענוצט אָפיצירען פון פּוילישען מיליטער, וועלכע זענען צו דעם צוועק ספּעציעל געשיקט געוואָרען קיין בריסק.

דאָ געהט אַ רשימה פון 6 אָפיצירען, וועלכע זענען צו דעם צוועק געשיקט געוואָרען.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט־קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער־שוואַכע

אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40

נעמט אָן פון 8–11 און פון 5–9 אָוו.

זונטאַג און יום־טוב פון 9–1 פאָרם.

בעזונדערער וואַרט־זאַל פאַר פרויען.

די אמת'ע ווירקליכקייט

דער סיים און סענאט זענען צוגעטרעטען צו דער ארבייט. עס איז שוין אויסגעארבייט א נייער רעגולאמין, וועלכער וועט שטארק בעגרעניצען די רעכט פון דער אפאזיציע, עס קומט שוין פאר די בודזשעט-דעבאטע. עס געפינט זיך שוין אויף דער טאג-ארדנונג די פראגע וועגען די ארעסטירטע אין בריסק.

אבער דאס אלץ איז נישט די אמת'ע ווירקליכקייט אין לאנד. די ווירקליכקייט ליגט אין ווירטשאפטליכען און פינאנציעלען מצב. ווירקליכקייט איז די א-בייטסלאזיגקייט, די שוועריגקייטען אין אפזאץ. דער מאנגעל פון קאפיטאל און צוטרוי.

די ווירטשאפטליכע לאגע אין לאנד פערערגערט זיך צוליב דער איצטיגער כוחות-פערהעלטניש אין דער וועלט. צוליב דער פערשארפונג פון קריזיס אין אנדערע לענדער, צוליב דער אזוי געשטארקטען אונצוטרוי לגבי פוילען, די פאקטען רעדען פאר זיך.

צי זענען די ווירטשאפטליך-פינאנציעלע פראבלעמען ארויסגערוקט געווארען אין פאדערגרונד, צי פערנעהמען זיי דעם פלאץ וואס קומט זיי לויט זייער וויכטיגקייט און שווערקייט? דערויף מוז מען ענטפערען נעגאטיוו, די ווירטשאפטליכע נויטווענדיגקייטען שטעהען נאך אלץ אויפ'ן ווייטערדיגען פלאן.

מ'האלט אין איין ווידערהאלען דאס מאגישע ווארט „קאניונקטור". מ'ווארט אז די קאניונקטור זאל זיך פערבעסערען. פון צייט צו צייט זאגט מען אן אנ'איבערברוך אין דער שלעכטער קאניונקטור, מ'קינדיגט אן דעם סוף פון דער דעפרעסיע. די ווירטשאפטליכע פראבלעמען בעהאנדעלט מען, ווי פראגען פון וועטער. די עקאנאמישע פאליטיק ווערט עפעס עהנליכעס צו מעטעאראלאגיע.

ס'איז אבער די העכסטע צייט צו פערשטעהן אז דער קריזיס אין פוילען האט אנ'אנדער פערלויף, אנ'אנדער כאראקטער און מקור, ווי דער קריזיס אין פיל רייכע אינדוסטריעלע לענדער. עס זענען פערהאן קריזיסען, וועלכע קומען פון אנגעזאמעלטען רייכטום, וועלכע די קאנסומציע קען נישט פערדייען. ביי אונז זענען אזעלכע שוועריגקייטען נישט פערהאן, ביי אונז זענען נישטא די קאפיטאלען, וואס זאלען ווארטען אויפ'ן סוף פון קריזיס, כדי זיך מיט אימפעט צו ווארפען אויף דער פראדוקציע און ברענגען זי אין גאנג, אין גרויסען מאסשטאב.

געווען ביי אונז מיט עטליכע יאהר צוריק א הויכע קאניונקטור. אבער מיט וואס איז זי ארויסגערופען געווארען? דורך צופלוס פון אויסלענדישען קאפיטאל, וועלכער האט געשאפען דעם שיין פון ווירטשאפטליכען אויפבליה. א גרויסער טייל פון די פרעמדע קרעדיטען איז פערנוצט געווארען נישט פראדוקטיוו, און אין רעזולטאט זענען געבליבען נאך גרעסערע לאסטען.

כדי הלוואות זאלען ברענגען נוצען, מוזען זיי קודם כל זיין ביליגע, דאן מוזען זיי פערוועגדעט ווערען בלויז אויף פראדוקטיווע צילען, און דאן מוזען געשאפען ווערען איינערליכע קאפיטאלען. ווען מיר שטעלען אזוי ידי פראגע, דאן שטעהט פאר אונז די פראגע וועגען ראציאנעלען בודזשעט, וואס זאל זיין צוגעפאסט צו די מעגליכקייטען פון דער בעפעלקערונג, די פראגע וועגען שטייער-רעפארם, א. אז. וו.

אט אין די ווירטשאפטליכע פראבלעמען ליגט די אמת'ע ווירקליכקייט אויף וועלכער מ'דארף קוקען מיט דער גאנצער ערנסטקייט און פאר וועלכע מ'דארף זוכען די נויטיגע לעזונג.

ר.

—=][:o:][=—

יודען דארפען שאפען אנ'איינענע רעפובליק

פארזיצער פון „וציק" קאלינין אויף דער קאנפערענץ פון „א עט"

מאסקווע (יט"א) אויף דער לעצטער זיצונג פון דער „אזעט" קאנפערענץ, וואס קומט איצט פאר אין מאסקווע איז געקומען דער פרעזידענט פון ראטען-פערבאנד קאלינין, וועלכער האט געהאלטען א גרויסע רעדע וועגען דער פראדוקטיוויזאציע פון די יודישע מאסען. קאלינין האט אויסגעדריקט אנערקענונג פאר דער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע בעשעפטיגט זיך אזוי אייפעריג מיט ערד-ארבייט. מיט יאהרען צוריק, האט ערקלערט קאלינין, זענען די לעבענס-בעדינגונגען פון די יודען אין רוסלאנד געווען אונערטרעגליך. דאס יודישע שטעטעל איז געווען דאס שרעקליכסטע ארט אויף דער ערד. איצט האבען זיך די בעדינגונגען אויפ'ן שטח פון ראטען-רעפובליק פערבעסערט. יודען געפינען אנ'אנווענדונג פאר זייער ענערגיע אין פערשידענע אונטערנעהמונגען, וואס ווערען רעאליזירט לויט דעם „פינף-יאהר-פלאן".

קאלינין, וועלכער איז אמאל געווען אנ'אנהענגער פון א יודישער רעפובליק אויף סאוויעטישער ערד, האט נאך אמאל איבערגעחזרט זיין בעגעהר צו זעהען א יודישע רעפובליק. א גרויסע מאראלישע בעדייטונג סיי אין לאנד גופא, סיי אין אויסלאנד — האט ערקלערט קאלינין — וואלט געהאט דאס שאפען פאר יודען א קאנסטיטוציאנעל געזיכערטע היים. בירא-בידזשאן איז די פאסיגסטע טעריטאריע פאר א יודישער רעפובליק. קאלינין האט אבער די יודען, זיי זאלען שענקען וואס מעהר אויפמערקזאמקייט דער קאלאניזאציע אין קרים, וואו עס זענען דערגרייכט געווארען בעדייטענדע רעזולטאטען.

אלע דעלעגאטען פון די 15 סאוויעטישע רעפובליקען אין דער צאהל פון 200 האבען געמאכט קאלינינען א גרויסע אוואציע.

דער פאליטישער מאמענט

די רעוואלוציע אין שפאניען

אין משך פון דער וואך זענען די אויגען פון דער וועלט געווען צוגעשמידט צו די בלוטיגע געשעהענישען, וואס שפילען זיך אפ אין שפאניען. דארט קומט פאר א רעוואלוציע, וועלכע טראגט אלע סימנים פון א רעפובליקאנישער בעוועגונג און שטעלט דירעקט אין סכנה דעם שפאנישען קעניגליכען טראן, איינעם פון די קעניגע, וועלכע זענען נאך געבליבען אין אייראפע נאך דעם קריג.

אין משך פון זעקס יאהר האט אין שפאניען אויף א דיקטאטארישען אופן געהערשט דער גענעראל פרימא דע ריווערא. ער איז ענדליך אפגעטראטען, ווי ס'האט זיך געדאכט, אויף א פרידליכען אופן, איז אוועק קיין פאריז און דא געשטארבען ביי גאנץ געהיימניספולע אומשטענדען. אבער די לאגע אין שפאניען האט זיך נישט געענדערט צום בעסערען.

בעת דער הערשאפט פון פרימא דע ריווערא זענען אין שפאניען פון צייט צו צייט פארגעקומען אויסברוכען, זיי זענען אבער מעהרסטענטיילס קאנצענטרירט געווען אין די מיליטערישע קרייזען, וואו ס'קעמפען צווישען זיך פערשידענע גרופען, וועלכע זארגען פאר זייערע אזוי צו זאגען „ענג פראפעסיאנעלע" אינטערעסען און האבען קנאפ אריינגעצויגען די ברייטע געזעלשאפטליכע שיכטען, נישט האבענדיג קיין בעזונדערע פאליטישע צילען.

ווען פרימא דע ריווערא איז אוועק פון פאליטישען האריזאנט, האבען זיך פערשארפט די הויף-אינטריגעס, די ריוואליזאציע צווישען די הויכע מיליטער-לייט, פאר וועלכע א פערהעלטנישמעסיגע רוהיגקייט אין לאנד איז געווען א מניעה צו דערגרייכען זייערע פערזענליכע צילען.

בערענגער, פרימא דע ריווערא'ס נאכפאלגער איז בעקומען צו דער מאכט אונטער'ן צייכען פון א מעהר ליבעראלע שטרעמונג, וועלכער דער קעניג אלפאנס XIII האט געמוזט נאכפאלגען. בערענגער האט אנגעקינדיגט וואהלען צום נייעם פארלאמענט, נישט בעשטימענדיג אבער פאר די וואהלען קיין געוויסע טערמינען. עס האט זיך אנגעהויבען א בעוועגונג, וועלכע האט דאסמאל אריינגעצויגען אויך די ארבייטער אין שפאניען און די אקאדעמישע יוגענד, עס זענען אויסגעבראכען שטרייקען אין בארצעלאנא, מאדריד, אמיעצא, וועלכע זענען דערשטיקט געווארען מיט מיליטערישער קראפט. די סיטואציע איז מיט יעדען טאג געווארען אלץ ערגער ביז ס'איז געקומען צו אן'אפענעם אויסברוך פון אויפשטאנד פון מיליטערישען גארניזאן אין דער קליינער פעסטונג האקא, ביי די פירענעען-בערג. דער דאזיגער אויפשטאנד איז שוין געגאנגען בולט אונטער א רעפובליקאנישער פאהן און מיט רעפובליקאנישע לאזונגען.

די בעוועגונג, ווי מיר זעהען, האט אנגענומען א ברייטערען, פאליטישען כאראקטער. דאס איז שוין נישט קיין קאמף אין דער מיליטערישער קאסטע גופא, נאר דאס איז אן'אויסברוך פון אונצופרידענהייט געגען דער דינאסטיע, געגען דעם גאנצען פאליטישען רעזשים, וואס האלט דאס לאנד אין קלעריקאלער פינסטערניש און לאזט נישט זיך ענטוויקלען די ווירטשאפטליכע און פראדוקציאנס-כוחות.

אין דער בעוועגונג זענען אריינגעצויגען די ברייטע ארבייטער שיכטען, די רעוואלוציע, וואס האט זיך אנגעהויבען אין אראגאניע, האט זיך אריבערגעטראגען אין די צפון פראווינצען פון שפאניען, אין סאן סעבאסטיאן, בילבאא, סאראגאסא, בארצעלאנא — ד. ה. אין די אינדוסטריעלע געביטען פון לאנד.

צו דער פערשפרייטונג פון דער רעוואלוציאנערער בעוועגונג האט אהן ספק מיטגעהאלפען די ריקזיכטסלאזיגקייט, מיט וועלכער די רעגירונג איז מיט דער הילף פון געטריי-געבליבענעם מיליטער, צוגעטראטען צו דער דערשטיקונג פון אויפשטאנד. די פיהרער פון אויפשטאנד אין האקא, די קאפיטאנען גאלאן און גארציא, זענען פערמשפט געווארען צום טויט, און דער אורטייל איז תיכף אויסגעפיהרט געווארען. אויף אנ'עהנליכען אופן האט די רעגירונג בלוטיג זיך נוקם געווען אין די אויפשטענדיגע מיליטער-אפטיילונגען, און מ'גיט איבער וועגען הונדערטער טויט-שטראף-עקזעקוציעס.

וואס ריקזיכטסלאזער די רעגירונג האנדעלט אלץ שטארקער ווערט דאס רעוואלוציאנערע פייער. אין סאן סעבאסטיאן און בילבאא זענען פארגעקומען בלוטיגע שלאכטען צווישען די אויפשטענדיגע און רעגירונגס-מיליטער, אין גאנץ שפאניען איז פראקלאמירט געווארען א גענעראל שטרייק, וועלכער האט פאקטיש אומגענומען אלע צווייגען פון דער אינדוסטריע און קאמוניקאציע. אין דער רעוואלוציאנערער בעוועגונג שפילען א גרויסע ראלע די לופט-פליהער-פאלקען אונטער דער פיהרונג פון ראמאן פראנקא, וועלכער איז זעהר פאפולער און איז ערשט אנטלאפען פון טורמע אין מאדריד.

די פערבינדונג מיט שפאניען איז איבערגעריסען, אזוי אז קיין גענויע ידיעות, וועגען די דאזיגע געשעהענישען זענען נישטא. די ידיעות, וואס קומען אן דורך אומוועגען, זענען געטיילט. פון איין זייט גיט מען איבער, אז דער קעניג איז געבליבען אין מאדריד און אז די דיקטאטארישע מאכט האט איבערגענומען דעם קעניג'ס שוואגער דאן קארלאס און אז צו דערשטיקען די רעוואלוציע ווערען פראגעבראכט די שפאנישע פולקען פון די קאלאניעס. אנדערע ידיעות זאגען, אז אין לאנד איז שוין פראקלאמירט א רעפובליק, בראש פון וועלכער עס שטעהט א טריאומוויראט פון מיגועל דע אונאמונא, עדוארדא גאמעס און זאמארא.

פ. ב.

דער שרעקליכער מערדער

ער האט פערפיהרט צעהנדליגער מיידלעך און איינע האט ער ערמארדעט אויף א גרויזאמען אופן

(א בריף פון וויען)

דער העלד, פון דער דאזיגער דראמע, וועלכע האט געמאכט א קאלאסאלען רושם אין וויען איז א געוויסער הענריק יאטלער, 28 יאהר אלט, א גוט-פערוואלטער אין דרום-עסטרייך. מ'פלעגט איהם רופען „טערקישער פאשא", ווייל ער פלעגט נישט פערביילאזען קיין איין יונג מיידעל.

מיט א יאהר צוריק האט יאטלער חתונה געהאט מיט א זעלטען שעהן מיידעל, די טאכטער פון א וואלד-וועכטער, אבער שוין אויפ'ן צווייטען וואך נאך דער חתונה האט ער פערשלעפט אין שטאל און פערפיהרט א יונגע ארבייטערין, די, וואס פלעגען זיך איהם ענטקעגענשטעלען, האט ער פערטריבען פון דער ארבייט. קיין מיאוס'ע פרויען פלעגט ער בכלל אין גוט נישט צולאזען.

אין געריכט האט זיך ארויסגעשטעלט, אז ער האט געהאט פינף שטענדיגע קעפסווייבער, נישט רעכענענדיג די צופעליגע געליבטע. פון איין מיידעל, וועלכע איז פון איהם שוואנגער געווארען האט ער זיך אפגעקויפט מיט געלד און ער איז פון איהר פטור געווארען. דאס איז געווען היי-יאהר אין יאנואר, און אין פעברואר איז שוואנגער געווארען א צווייטע, די 16-יעהריגע קלארא האמען

ער האט אויך זי געוואלט פערטרייבען, אבער דאס ארימע מיידעל, כמעט א קינד נאך, האט נישט געוואוסט, וואוהין צו געהן און האט זיך ענטשידען אפגעזאגט צו פערלאזען דעם גוט, בעת איין בעגעגעניש מיט איהם האט איהם קלארא ערקלערט, אז אויב ער וועט זיך אפזאגען צו אנערקענען דאס קינד, וועט זי אלץ דערצעהלען זיין פרוי און אליין וועט זי זיך נעהמען דאס לעבען.

דאס איז געווען איהר אומגליק. דעמזעלבען אוונד האט איהר אטלער אריינגעפיהרט אין שטאל האט איהר צושמעטערט דעם קאפ מיט א האמער— און האט דעם טויטען קערפער פון מיידעל אריינגעווארפען אין א טיפען ברונעם. דאן איז ער רוהיג אוועק א היים צו דער פרוי און זיך געזעצט עסען אוונד-ברויט.

— וואו איז עס ערגעץ קלארא אוועקגעקומען? — האט געפרעגט די פרוי, — איך האב איהר געהייסען מאכען א וואנע.

— איך וועל געהן זי רופען! — האט געענטפערט יאטלער.

ער איז ארויס אין הויף און גענומען הויך רופען קלארא. אלעמען האט ער געפרעגט, צי האט נישט עמיצער געזעהן דאס מיידעל.

מ'האט זיך געלאזט זוכען דאס מיידעל, עמיצער האט זיך דערמאהנט, אז קלארא האט זיך ארומגעטראגען מיט'ן געדאנק וועגען זעלבסטמארד. אומעטום האט מען זי געזוכט. ענדליך האט עמיצער געגעבען א קוק אריין אין ברונעם, נעם, ביים שיין פון לאמטערן האט מען אויפ'ן ראנד פון ברונעם בעמערקט סימנים פון בלוט. נאך לאנגע בעמיהונגען האט מען דעם טויטען קערפער פון ברונעם ארויסגעצויגען.

יאטלער איז דערביי געבליבען פולקאם קאלט-בלוטיג, ער האט מעהר פאר אלע געטומלט, געקאמאנדעוועט.

— פון דאזיגען נארישען מיידעל קאן מען אלצדינג ערווארטען, — האט ער זיך געווענדט צו די אנוועזענדע.

און ס'איז אויפ'ן צווייטען טאג געקומען דער אויספארשונגס-ריכטער, האט יאטלער [illegible] ערקלערונגען, ער האט אויסגעדריקט די השערה, אז קלארא האט זיך פריהער דאס לעבען גענומען מיט עפעס אנ'אנדער זאך, דערפון זענען געווען די בלוט-סימנים אויפ'ן ברונעם.

ס'איז בעשלאסען געווארען, אז דאס מיידעל איז בעגאנגען זעלבסטמארד. יאטלער האט טריאומפירט און האט ווייטער פערפאלגט מיט זיין ליבע אלע יונגע מיידלעך. און ווען מ'האט אנגעהויבען שמועסען, אז דאס מיידעל איז אומגעקומען דורך איהם, האט ער צוויי מענשען צוגעצויגען צו פעראנטווארטליכקייט פאר רכילות. דאס האט איהם בעגראבען.

אויפ'ן פראצעס האבען די אנגעקלאגטע איבער'חזר'ט די קלאגען וועגען יאטלערס שולד. די פראקוראטור האט זיך מיט די קלאגען פעראינטערעסירט. ס'איז בעשטימט געווארען א צווייטע אויספארשונג און יאטלער איז ארעסטירט געווארען.

לכתחילה האט ער געלייקענט שטיין און ביין. נאר זעהענדיג, אז די בעווייזען געגען איהם זענען צו שטארק, האט ער זיך מודה געווען, רעכענענדיג אז דערמיט וועט ער אויס'פועל'ן א קלענערע שטראף. עס איז בעוויזען געווארען, אז דאס פערברעכען איז ער בעגאנגען קאלט און מיט דער פולער איבערלעגונג.

געפרובט איהם ריינוואשען האט אויך זיין פרוי. אריינקומענדיג אין זאל פון געריכט, האט זי זיך געווארפען צום מאן זיך קושען, אבער דער פארזיצער האט איהר בייז אפגעשטעלט:

— זייט אזוי גוט, מאדאם, אהן פאטעטישע סצענעס!

ענדיגענדיג איהרע ערקלערונגען, האט זי אויס געשריגען:

— אום גאטעס ווילען, גיט מיר צוריק מיין מאן!

אבער אויפ'ן מאן וועט זי מוזען ווארטען לאנג: ער איז פער'משפט געווארען אויף 12 יאהר קאטארגע.

דער פערטיידיגער האט דעם מערדער געוואלט פארשטעלען אלס אומנארמאלען מענשען. דערויף האט געענטפערט דער פראקוראר:

— לאנדרי, וועלכער האט דער'הרג'עט 10 פרויען, איז אויך געווען אומנארמאל. אלע מערדער זענען אומנארמאלע, ווייל א נארמאלער מענש הרג'עט נישט. און די געזעלשאפט האט דאס רעכט זיך אפצוגרעניצען פון אזעלכע דעגענעראטען, אז נישט וואלט דאס לעבען געווארען אומעגליך.

נ. ט.

DOKTÓR
H. WOŁKOWYSKI
האט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגעלניאנא 36, טעל. 216-90
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע, [illegible] אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג
מיט קווארץ-שטראהלען
נעמט אן פון 9 – 2 נאכם. און פון 5 – 9 אוונד
פאר דאמען בעזונדערע ווארטע-צימער.

לאדז, 19 דעצעמבער 1930

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 19 דעצעמבער 1930

דער מוסר-השכל

חנוכה-געדאנקען

פון י. א. טריוואוש

אונזער צושטאנד איז שוין פון לאנג אן נישט קיין לייכטער, פון אזוי לאנג, אז עס ווילט זיך גארנישט מאכן דעריבער א גענויעם רעכענונג. אבער דער קאמף מיט אונז, בעזונדערס, ווען מען ברענגט אונז צופיל ארויס פון געדולד, איז אויך נישט פון די לייכטע זאכען, — דאס בעלעהרט אדער דערמאהנט אונז אונזער חנוכה-יום-טוב.

אט די לעצטע אייגענשאפט אונזערע האבען אונזערע שונאים שוין לאנג געמעגט מערקען און רעכענען זיך מיט איהר, ווארום אונזער געשיכטע איז רייך גענוג מיט ביישפילען דערפון, אבער ווי קומען זיי, די שונאים אונזערע, מיט אזוינע פאקטען צו רעכענען זיך אהער זיי אפילו צו בעמערקען, ווען זיי שטימען נישט גוט מיט זייער פערביסענער שנאת-חנם ? !

פון די פערשידענע ביישפילען, וועלכע זענען אלע אדער כמעט אלע זעהר טרויעריגע פאר אונז, און שענדליכע, עקעלהאפט-שענדליכע פאר די אייראפעאישע אומות העולם, צייכענט זיך די געשיכטע פון חנוכה אויס דערמיט, וואס זי ענדיגט זיך מיט נצחונות פאר אונז און וואס די איצטיגע אומות העולם האבען זיך דערמיט אויך נישט, מיט וואס צו שעהמען : ווער קען זיי מאכען פעראנטווארטליך פאר ד ימעשים פון אנ׳אנטיוכוס הרשע, אדער אפילו פון זיין גאנצע „מלכות יון הרשעה" און בכלל פאר מעשים, וועלכע זענען געטוהן געווארען ביי א פאר הונדערט יאהר פאר דעם אזוי-גערופענעם געבורטס-יאהר ?

און זיי שעהמען זיך טאקע גארנישט. מען קען אפילו זאגען, אז זיי פערהערליכען אונזערע חשמונאים מעהר ווי מיר אליין : די ביכער „חשמונאים" (א׳ און ב׳) געהערען ביי זיי האלב אדער מעהר ווי האלב צו די הייליגע שריפטען, און ביי אונז זענען זיי געווען אי פאר געווענליכע בעלי-בתים אי פאר לומדים און רבנים גאנץ אומבעוואוסט, ביז עס האט זיי איינער פון די דייטשע משכילים ערשט מיט 100 יאהר צוריק איבערזעצט און אפגעדרוקט.

עס איז נישט דא דער פלאץ צו רעדען וועגען דעם, פארוואס אזוינע פאר אונז אינטערעסאנטע וויכטיגע היסטארישע צוויי ספרים, ווי חשמונאים א׳ און חשמונאים ב׳, זענען געווען פערלוירען.

אנ׳אנדער קען פרעגען, וואס פאר א זין האט ארויפצוציהען זיך א מוסר און בכלל עטוואס אפלערנען פון מעשים, וועלכע זענען פארגעקומען מיט אזא לאנגע צייט צוריק ? צוויי טויזענד מיט נאך איבער הונדערט יאהר צוריק !... עס כאפט דאך שווינדלען דער קאפ פון אזא היסטארישע דאטע !

ס׳ווענדט זיך אבער וועגען וואס און וואו עס האנדעלט זיך. למשל, א גרויסער שטח פון אונזער לאנד-פעלד איז דעמאלט בעשטאנען פון אומבעוואוינטע אומדורכדרינגליכע פערשידענארטיגע זומפיגע וועלדער, מיט היבשע בערגלעך דערביי, וואו אויף ד יברעגעס פון די טייכען האבען זיך שוין אפשר געפונען דערפלעך און אפשר נאך דאס אויך נישט. אין אזא אצושטאנד איז דעמאלט געווען דער גרעסטער טייל פון אייראפא, בעזונדערס די ערטער פון די היינטיגע סלאווישע מלוכות, ביי אזא תוהו ובוהו איז דארטען נאטירליך נאך קיין סימן נישט געווען פון קולטורעלע פעלקער אדער געזעלשאפטען. דער חילוק פו ודעמאלט ביז היינט איז אין די דאזיגע קאנטען נישט צו בעשרייבען און היינט עטוואס לערנען פון מעשים, וואס זענען דארטען פארגעקומען אדער פלעגען פארקומען אין יענע צייטען איז פראקטיש א שווערער עסק פאר געוועהנליכע באלעבאטישע מענשען.

ביי אונז און די „מלכות יון הרשעה" איז שוין אבער דעמאלט געווען לאנג, זעהר לאנג, נאכ׳ן האלב פרעהיסטארישען לעבען פון דעמאלט-סטיגער מזרח-אייראפע, און דער קולטורעלער חילוק צווישען היינטיגע אייראפעאישע פעלקערשאפטען און אונזערע דעמאלטדיגע עלטערען איז גארנישט אזוי גרויס ווי עס קען זיך דוכטען. ס׳זענען אמת דעמאלט נישט געווען נישט קיין אעראפלאנען, נישט קיין אויטאבוסען. נישט נאך א סך, א סך אזוינע ערפינדונגען. אין דער בעציהונג איז נישט צו פערגלייכען — אבער אזוי ווי נאך אלעם דעם זענען די מענשען גאר נישט אזא סך בעסער געווארען ווי דעמאלט, איז דאך אין דער בעציהונג גאר קיין חילוק נישט, טא כאר דאס טאקע נישט נעהמען א מוסר פון יענע צייטען פון דעם, וואס איז פארגעקומען במי מתתיהו בן יוחנן ? אפשר פאסט נישט צו געדענקען יענע דורות אונזערע ? אבער מיר זענען דאך שוין דעמאלט אויך געווען נישט קיין צו יונג פאלק, מיר זענען שוין דאן פיליכט געווען עלטער פון אייניגע גרויסע אייראפעאישע פעלקער פון איצטיגע דורות, מיר האבען שוין געהאט א גרויסע פערגאנגענהייט. מיר האבען שוין איבערגעטראגען און גאנץ אדער האלב גייסטיג בייגעקומען מצרים, אשור, בבל און פרס, וואס יעדע פון זיי האט זיך געשטרעבט צו אימפעריאליזם, כאטש זיי האבען נעבעך נישט געוואוסט, אז דאס וועט ווען ס׳איז הייסען אימפעריאליזם, — מיר זענען געווען תקיף ביי אלכסנדר מוקדון, און זיינע יורשים פלעגען אונז שטארק אונטער׳חנפ׳ענען, און דער עיקר איז, וואס מיר האבען שוין געהאט אונזער תורה און זענען שוין געווען אין דער הינזיכט פון רעליגיע כמעט פונקט אזוינע יודען ווי היינט, אזוי ווייט, אז דער חנוכה-יום-טוב האט שוין נישט געקענט אריינגעבראכט ווערען אין תנ״ך, אפילו נישט דורך די כתובים....

מיר האבען שוין דעמאלט געהאט נישט נאר איבערגעלעבט א חורבן מיט א גלות, מיר האבען שוין געהאט — א מערקווירדיגע זאך ! — מיר האבען שוין געהאט א מעשה אי מיט א דעקלאראציע אי מיט א מין „ווייסבוך"! די דעקלאראציע האט ארויסגעגעבען כורש (עזרא א״) און מיט א מין „ווייס-בוך" געגען איהר האט אונז מזכה געווען איינער פון זיינע נאהענטע יורשים (עזרא ד׳.) בקיצור, עס איז זיך דא וואס צו רעכענען מיט אונזער דעמאלסדיגער לאגע בכלל און מיט דער חנוכה-געשיכטע בפרט.

אונזערע שונאים ווילען נישט וויסען ווי ווייט מען דארף לערנען פון אונזער געשיכטע, אבער פון אונזער חנוכה-געשיכטע לערנען מיר אליין אויך זעהר ווייניג.

מיר זענען געווען גערעכט, א סך מעהר ווי גערעכט געגען דעם משוגענעם אנטיוכס הרשע, אבער זעהר אומגערעכט זענען מיר געווען איינע געגען די אנדערע אין די פארטיי-פראגען און די פארטיי-אינטריגעס, וועלכע האבען מעגליך געמאכט די שווערע „מלחמות" און נויטיג געמאכט די „גבורות" און די „תשועות" פון „על הניסים". עס איז קלאר, אז מיר האבען שוין דעמאלס געליטען פון דער גלות-קראנקהייט אסימילאציע. אדער ריכטיגער „אסימילאציע-זוכט", פון פארטיי-עקשנות, און פארטיי-צביעות, א.ד.ג. — מיר זענען שוין אין דער בעציהונג אויך געווען ווי א היינטיגע מאדערנע נאציע — און דאס האט אונז אנגעמאכט א סך צרות, אי פאר יענע „מלחמות", אי אין דער צייט פון די דאזיגע „מלחמות" אי נאך זיי, אי... עד היום הזה.

אמת, מיר האבען דא צו טון מיט א זעהר הארבע הלכה : עס איז אונמעגליך אנצווייזען גרענ־יצען, וואו זענען גערעכטיגע פארטיי-אינטערעסען און וואו הויבט זיך אן איבעריגע עקשנות. אפילו די ריכטיגע סימפטאמען פון אסימילאציע איז נישט לייכט צו בעשטימען, אויסהיטען זיך, דערווייטערען זיך פון אלץ, וואס שמעקט מיט אסימילאציע-זוכט— ווי איך רוף דאס אן — איז שוין דעמאלט געווען אונמעגליך און פארטיי-קאמף איז שוין אויך געווען נישט ווייניגער נאטירליך, און דעריבער אויך אומפערמיידליך ווי היינט, אבער מיר זענען מחויב גוט צו געדענקען וועגען די נאציאנאלע סכנות, וואס זענען פערבונדען מיט אונזער צושטאנד, היטען זיך פאר די אסימילאציע-קראנקהייט און נאך מעהר פאר די פארטיי-עקשנות, איך זאג נאכמעהר, ווייל געגען אונזערע אסימילאציע העלפען אונז אונזערע שונאים אליין א היבש ביסעל. נישט וועלענדיג בעמערקען קיין זאך, וואס קאן שטילען זייער שנאה, זוכען זיי ווי ווייט זיי קענען צו בעווייזען מיט מעשים — אפענע און האלב-פערשטעלטע — אז די שטארקסטע אסימילאציע פון דער וועלט וועט נישט זיין קיין ברעקעל רפואה צו אונזערע מכות, דאס האט זיך ארויסגעוויזען נאך אין מיטען נייבעצעהנטען יאהרהונדערט און עס ווערט אלץ שארפער און שארפער.

פארטיי - עקשנות האלט אבער נאך בשום אופן נישט ביים פאלען, און ווי ווייט זי קאן אין געוויסע מאמענטען ברענגען שאדען — ברויכען מיר נישט צו בעווייזען.

וועגען אזוינע זאכען קאן אונז דערמאהנען אונזער שפעטיגסטער יום-טוב חנוכה, מעהר ווי אונזערע פריהערדיגע יום-טובים, ווייל כאטש מיר זענען דעמאלט געווען אין אונזער אייגענעם לאנד, האבען מיר שוין געהאט גרויסע גלות-קהלות און די גאנצע דעמאלסטיגע לאגע איז געווען א סך עהנליכער צו דער איצטיגער ווי די לאגע פון די פריהערדיגע צייטען (פון בית-ראשון). מיר מוזען די אלע פרטים האבען אין אויסזיכט, נישט ארויסלאזענדיג אויך די, וואס זענען אונז נישט אנגענעהם, ווי דאס טוען אונזערע שונאים, זיין שטענדיג גרייט צו שווערע קאמפען אין דעם גלויבען, אז דורך אונזערע ביזאהעריגע שווערע מלחמות וועלען מיר דערציהען ביז דער צייט פון „לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה", וואס דאס איז דער גרעסטער נצחון פאר אונז און פאר דער גאנצער מענשהייט.

מאריץ מינקאווסקי,

פון לעא קעניג

דער פריהצייטיג און טראגיש-אומגעקומענער מאלער מאריץ מינקאווסקי איז געווען, קען מען זאגען, אין א געוויסען זין אנ׳עכטער טיפישער יודישער קינסטלער.

יודען האבען פאר די לעצטע פופציג יאהר ארויסגעגעבען א סך גרויסע און בעדייטענדע מאלער און סקולפטארס. אייניגע פון די יודישע מאלער און סקולפטארס, עלטערע און יונגערע, זענען שוין לאנג וועלט-בעריהמט און פערנעהמען אנגעזעהענע ערטער אין דער קונסט געשיכטע פון זייערע לענדער און פון אייראפא אין אלגעמיין.

מאריץ מינקאווסקי געהערט אבער צו דער קלענערער גרופע יודישע מאלער און סקולפטארס, וועלכע האבען זיך אפגעגעבען כמעט אויסשליסליך מיט יודישע בילדער, טיפען און סצענעס פון דער יודישער געטא אין פוילען.

ווי מאריץ גאטליב, דער בעדייטענדסטער און, אפשר גרעסטער פויליש-יודישער מאלער, און ווי שמואל הירשענבערג, דער מאלער פון די בעריהמטע יודישע בילדער דער „גלות", און די „ישיבה", און ווי לעאפאלד פיליכאווסקי, פראפעסאר שאץ, טרעמבאטש און נאך אייניגע, האט מאריץ מינקאווסקי זיין גאנצען טאלאנט אפגעגעבען דער יודישער גאס מיט איהרע טרויעריגע יודישע מאטיווען און טיפען.

דערפאר, צוליב זיינע טעמעס און מאטיווען אליין, קען ער אנגערופען ווערען יודישער מאלער, יודישער קינסטלער.

מאריץ מינקאווסקי איז אויך געווען דער טראגישסטער צווישען די יודישע מאלער און קינסטלער אין פוילען. ער איז געווען א טויב-שטומער.

א טויב-שטומער קינסטלער, א טויב-שטומער מאלער ! — דאס אליין איז שוין אנ׳אינטערעסאנטע טעמע פאר א קינסטלער א ראמאנען- שרייבער. שטעלט זיך פאר א פויליש-יודישען יונגעלע, וואס איז טויב און שטום, און דערפאר האט ער אפענע אויגעלעך, וואס קוקען, זעהען, און לערנען זיך פון קינדווייז אן צו פערצייכענען דאס געזעהענע, עפעס ווי די אפגעטויטע פעהיגקייטע ופון הערען און רעדען, וואס יעדער מענש פערמאגט, וואלטען זיך פערקליבען אין זיינע אויגען.

פון קינדהייט אן ווייזט שוין דאס יונגעלע ארויס מאלערישע און קינסטלערישע פעהיגקייטען.

ער געהט ארום איבער ד יווארשעווער גאסען א פערחלומטער און צייכענט, מען בעמערקט גלייך זיינע פעהיגקייטען, דאס טויב-שטומע יונגעלע ווערט בעריהמט. מען רעדט וועגען איהם אין די קרייזען פון די ווארשעווער. אינטעליגענטען און משכילים ווי וועגען אנ׳אמת׳ען יודישען וואונדער-קינד.

צו עלף יאהר מאלט ער א פארטרעט פון דעם ווארשעווער גובערנאטאר. אין יענע יאהרען אין דאס געווען א געוואלדיגע געשעהעניש. מען קען זיך קוים פארשטעלען, וואס פאר אנ׳איינדרוק דאס האט געמאכט אין יענע יאהרען : א יודיש יונגעלע, טויב און שטום, מאלט א פארטרעט אזש פון דעם גובערנאטאר אליין, א וואונדער-קינד, נאך מעהר, אנ׳אמת יודישער נס.

נאך אלס יונגער יונגעל טרעט ער אריין אין דער קראקאווער קונסט-אקאדעמיע, וואו עס האבען שטודירט כמעט אלע אנדערע בעריהמטע יודישע קינסטלער, ווי מאריץ גאטליב. גליצענשטיין, הירשענבערג און נאך אנדערע. און דא, אין דער קראקאווער קונסט-אקאדעמיע ווערט דאס טויב-שטומע יודישע וואונדערקינד בעעהרט מיט מעדאלען.

א סך מענשען, וואס קאנען מאריץ מינקאווסקי און זיינע בילדער, שטעלען זיך אפט די פאלגענדע אינטערעסאנטע פראגע : איז זיין טויב-שטומקייט געווען א חסרון, א שטערונג פאר איהם אלס מאלער, אדער א הילף, א מעלה ?

מען קען דערויף ענטפערען, אז זיין טויב-שטומקייט איז געווען פאר איהם אלס קינסטלער, אי א מעלה, אי א חסרון, אי א גרויסע הילף און אי א גרויסע שטערונג. פון איין זייט האט איהם דער נאטירליכער אומגליק געשטערט שפעטער-צו, אויף די עלטערע יאהרען, זיך ענטוויקלען ווי עס דארף צו זיין, קומענדיג אין בעריהרונג מיט דער גרויסער קינסטלערישער וועלט.

פון דער אנדערער זייט איז דער פעהלער זיינער געווען אויך א הילף אלס יודישער מאלער. זיין טויב-שטומקייט האט אויסגעגאסען אזא פערטראכטקייט און פערחלומטקייט אויף זיינע יודישע בילדער.

ווען איהר קוקט אויף זיינע בעריהמטע יודישע בילדער, ווי „די אויסוואנדערער", און „אויפ׳ן וואקזאל", דאכט זיך אייך אז אט די אומגליקליכע טיפען זענען ווי פערגליווערט געווארען אין זייער טרויער און צער.

כמעט ביי אלע זיינע טיפען, פרויען און מענער, זענען די אויגען ווייט צועפענט, עפעס ווי זיי וואלטען שוין שטום געווארען צו מאכען ביי דער וועלט גערעכטיגקייט, און טויב צו הערען שוין די בייזע ענטפערס פון די פערפאלגער.

זעהען מיר זיי מיט די יודישע טארבעס און קלומעקלעך, געטריבען פון יודישע צרות, פעדגליווערטע, פערשטארטע אין א טויב-שטומקייט. און אזוי זענען אלע אנדערע זיינע בילדער : צי עס איז א פארטרעט, צי עס איז א בילד פון א יודישער מארק-יודינע ביים אייזערנעם טויער אין ווארשא, אדער א יודישע פרוי, וואס בענשט ליכט, קוקען זיי אויף אייך מיט גרויסע, קיילעכדיגע אפענע אויגען, ווי זיי וואלטען מיט די אויגען נישט נאר געזוכט געקוקט, נאר אויך גערעדט און געהערט...

און דעם איינדרוק האבען פון זיינע בילדער נישט נאר די, וואס ווייסען אז ער איז געווען א טויב שטומער, נאר אפילו די, וואס ווייסען עס נישט.

זיין פעהלער, זיין טויב-שטומקייט האט צוגעגעבען א געוויסען חן, א געוויסע פאעטישקייט זיינע מאלערייען.

זיין טויב-שטומקייט האט צוגעגעבען זיינע מאלערייען אזא אייגענארטיגקייט, עפעס עהנליכעס צו אנ׳אייגענעם קוק אויפ׳ן טרויעריגען און ארימען יודישען לעבען, מיט וועלכען ער איז געווען אזוי נאהענט איינגעלעבט.

מען מוז דא אויך צוגעבען, אז ער האט זיין פערזענליכען אומגליק נישט אויסגענוצט צו מאכען א קאריערע. אפילו אין אונזער צייט, ווען מען נוצט אויס אזעלכע אומגליקען פאר רעקלאמע, האט ער דאס נישט געטון.

דער טויב-שטומער יודישער מאהלער, וואס איז נישט לאנג צוריק טראגיש אומגעקומען אין ארגענטינא.

ער האט צופיל ליב געהאט זיין קונסט, ער איז צופיל קינסטלער געווען, אז ער זאל אנקומען צו אזעלכע זאכען.

מינקאווסקי איז געווען בעריהמט און בעקאנט נישט נאר צווישען יודען איבער דער גאנצער וועלט נאר אויך צווישען קריסטען. בעזונדערס אין די לעצטע פאר יאהר פאר זיין טראגישען טויט, האט מען פון איהם אויך אנגעהויבען הערען אין דער גרויסער נישט-יודישער קינסטלערישער וועלט.

אין די לעצטע פאר יאהר האט ער אויסגעשטעלט זיינע בילדער אין פאריז און אין לאנדאן און האט געהאט ערפאלג. דער בעריהמטער פאריזער לוקסעמבורגער מוזעי האט געקויפט זיינס א בילד, און א פראנצויזישער מיניסטער פון שעהנע קונסט האט געשריבען א ווארימע אפשאצונג פון זיינע ווערק אין א פארווארט צו דעם קאטאלאג פון זיין בילדער-אויסשטעלונג אין פאריז.

אויך זיין לעצטע אויסשטעלונג אין לאנדאן איז געווען ערפאלגרייך, [illegible] צווישען די יודישע אינטעליגענטען, וועלכע פלעגען שטעהן געריהרט פאר זיינע טרויעריגע יודישע בילדער.

ער האט זיך אויך פאפולער געמאכט און בעליבט געמאכט צווישען די ברייטע יודישע מאסען אין דער „אלטער היים", ווייל זיינע בילדער זענען נישט אזוי געווען בילדער, ווי האציגע ערצעהלונגען און סקיצען פון דעם אלטען יודישען לעבען.

די בילדער פון דעם טויב-שטומען קינסטלער האבען עפעס ווי ג ע ר ע ד ט, פארגעלייענט פאר אייך ערצעהלונגען פון דעם יודישען לעבען, אין אין א שפראך, וואס אלע האבען פערשטאנען און זענען פון איהר געריהרט געווארען.

און איצט האט זיך דאס טראגישע לעבען און שאפען פון דעם יודישען מאלער אויף א נאך טראגישערען אופן געענדיגט, פריהצייטיג (איינגאנצען איז ער געווען נײן - און - פופציג יאהר אלט), איז ער, ווייט פון זיין היים, אין בוענאס איירעס, געהרגעט געווארען אין אנ׳אויטאמאביל-קאטאסטראפע.

בעזונדערס ביטער איז זיין סוף פאר זיין שעהנער פרוי, וועלכע האט מיט אזא אויסערגעוועהנליכער ליבשאפט געוואכט איבער איהר טראגישען קינסטלער, ווייל זיין סוף איז געקומען אזוי פלוצלונג און אין מיטען פון זיינע לעצטע ערפאלגרייכע אויסשטעלונגען אין די גרויסע וועלט-צענטרען.

עס האט אויסגעקוקט ווי אט דער אומגליקליכער מאלער, פון דער יודיש-פוילישער געטא וואלט לעצטענס ווידער אויפגעבליהט און אויפגעלעבט, און דא פלוצלונג אזא אומגליקליכער סוף צו אנ׳אומגליקליכען און קינסטלערישען לעבען !

צום סוף וויל איך נאך צוגעבען אט וואס : וואס קונסט-קריטיקער און קונסט-מבינים זאלען נישט זאגען וועגען איהם אלס קינסטלער, קען אבער קיין צווייפעל נישט זיין, אז צווישען דעם דור יודישע קינסטלער, וועלכע האבען זיך אפגעגעבען מיט יודישע טיפען און טעמעס וועט מאריץ מינקאווסקי פערנעהמען זיין אייגענעם ארט. און יעדער זאמלער פון בילדער, וואס שילדערען דאס יודישע לעבען, דעם יודישען שטייגער, וועט מוזען האבען אויך מינקאווסקיס א בילד.

און אז עס וועט אמאל זיין ערגעץ וואו א מוזעאום פון יודישע בילדער און סקולפטורען, וועט אויך מאריץ מינקאווסקי דארט פעראייביגט ווערען דורך זיינע שאפונגען.

דער פסק-דין / א חסידישע מעשה / פון צ. ארליך

צום ריזשינער איז געפאָהרען אַ חסיד, אַ גרויסער גביר, ר' יאָסעל.

ער איז געווען אַ יוד, א בן־תורה, און אזוי ווי גדולה און עושר האָט ער אויך געהאַט, און אַ רבין אַ ריזשינער — אויך, האָט ער פערגעסען, אַז ווען מען האָט נישט גאָט אין האַרצען — הויבט מען נישט אָן צו האָבען דאָס, וואָס מ'האָט!

האָט אַמאָל אַ יוד אַנ'אָרימאַן געמאָנט ביי יאָסלען א חוב פון כך וכך רייניש, וואָס איהם קומט, האָט יאָסעל זיך געמאַכט נישט וויסענדיג, נישט אזוי צוליב דעם, וואָס ער האָט געזשאַלעוועט די פאָר רייניש, ווי צוליב דעם, וואָס איהם, יאָסלען, איז נישט אָנגעשטאַנען צו האָבען עסקים מיט אַנ'אָרימאַן.

— ס'הייסט? אַ יוד, אַ שלעפער, מאָטעל טראַפיקאַנט, האָט ביי איהם, דעם גביר ר' יאָסעל, אַ חוב?

האָט מאָטעל טראַפיקאַנט געזעהן, אַז עס האַלט שמאָל — האָט ער יאָסלען גערופען צו א דין־תורה.

האָט דער גביר ר' יאָסעל, הערען נישט געוואָלט

— ס'הייסט? א יוד אַ שלעפער, מאָטעל טראַפיקאַנט, רופט איהם, דעם גביר ר' יאָסעל צו אַ דין־תורה?

איז מאָטעל טראַפיקאַנט אַוועק צו יאָסעלס רבי'ן, צום ריזשינער, זיך געקלאָגט אויף יאָסלען, און דערצעהלט די מעשה.

— אַנ'עזות פון אַ גביר! — האָט זיך דער ריזשינער צעבייזערט — און דאָס וויל זיין אַ חסיד!

שיקט ער נאָך יאָסלען — קומט ער, יאָסעל, און פרעגט:

— וואָס ווילט איהר, רבי?

— אַז אַ יוד אַנ'אָרימאַן רופט צו אַ דין־תורה — געהסטו נישט? גאָרנישט אייגער! איך וועל דיך מאַכען אויס עושר!

יאָסעל ווערט בלייך ווי די וואַנד. עס איז טאַקע זיין רבי. — נאָר אַזוי רעדט מען דאָס צו א מקורב, אַ היימישען מענש, אַ חסיד, אַ גביר, אַ יחסן און אַ בן־תורה?

אין יאָסלען האָט זיך די גאוה אָנגעצונדען מיט אַ גרין־משוגע פייערל, און דאָס גרין־משוגענע פייערל האָט איהם אַ טאַנץ געטון פון האַרץ אין די אויגען אַריין:

— אַז דער רבי וועט מיך מאַכען אויס עושר — מאַך איך דעם רבי'ן אויס רבי!

עס האָט איהם אפילו שוין באַנג־געטון.

ער האָט די רייד געוואָלט צוריקנעמען — נאָר זיי זענען שוין הענגען געבליבען ווי די וואָלקענס, נישט צום פערטרייבען.

דער ריזשינער האָט גאָרנישט געענטפערט, אָפגעמאָסטען יאָסלען פון קאָפּ ביז די פיס, געקוקט אויף זיין באָרד, אויף זיין בויך — — —

— געה אַהיים, — האָט דער ריזשינער געזאָגט.

יאָסעל איז אַוועק.

ווי נאָר ער איז אַהיימגעקומען — איז ער קראַנק געוואָרען אויף עפּעס אַנ'אויסטערלישער שלאַפקייט.

ער האָט זיך געמוזט לייגען אין בעט אַריין. מאַכט צו איהם ס'ווייב:

— ביזט דאָך געווען ביים רבי'ן — האָסטו זאָגט מיר, נישט געקאָנט זיך אויסבעטען ס'ביסעל געזונד?

— איך האָב זיך אויסגעבעטען א קרענק — האָט יאָסעל בייז געענטפערט און זיך אויסגעדרעהט מיט'ן פנים צו דער וואַנד.

אַ פערמעגען האָט יאָסעל אויסגעגעבען אויף היילונג.

ווער עס זאָל איהם פיהרען די געשעפטען איז נישט געווען, — איז ער געוואָרען בדיל־הדל.

אויס עושר, אויס יחסן, איז ער געלעגען אין בעט און געוואַרט אויפ'ן טויט.

געזעהען, אַז מיט יאָסלען האַלט שלעכט, האָט מען גענומען אַ וואָגען אויסגעבעט דעם וואָגען מיט קישענס, אַרויפגעלייגט אויף די קישענס יאָסלען און אַוועקגעפאָהרען צום ריזשינער.

האָט אַזוי לאַנג געקלאָגט פאַר'ן רבינס גאַנעק יאָסעלס ווייב, ביז דער רבי איז אַרויס און האָט געהייסען דעם חולה אַריינברענגען אין אַ חדר־מיוחד האַרט ביים בית־מדרש.

— אז מען וועט געהן דאַווענען — וועט מען אָפּטרעטען. — האָט ער געזאָגט.

מען האָט דאָס בעט אַוועקגעשטעלט וואו דער רבי האָט געהייסען, און אַז דער רבי איז געגאַנגען דאַווענען — איז ער אָפּגעטראָטען צו יאָסלען.

יאָסעל האָט זיך צעוויינט:

— רבי!

— וואָס ווילסטו, יאָסעל?!

— רבי, זייט מוחל! איך וועל געבען צדקה,

— דו!? ביזט דאָך אַנ'אָרימאַן — האָט דער רבי איהם אָנגעקוקט — וואו האָסטו איצט געלד אויף צדקה?

יאָסעל האָט זיך מעהר צעוויינט.

— נעהמט פון מיר דעם עונש, רבי! איך טו תשובה, רבי — — —

— תשובה? — האָט דער ריזשינער איבערגעפרעגט. — מיט וואָס? מיט צדקה — נישט! אפשר מיט תפילה? אויך נישט! ווער וועט אָננעהמען דיין תפילה? קאָנסט דען תפילה טון אָהן גאווה?

— רבי, איך האָב אַ צעבראָכען האַרץ, איך האָב שוין קיין גאוה נישט, רבי — — —

— אַזוי? אַ קונץ נישט צו האָבען קיין גאווה ווען מען איז שוין געבּעך אַנ'אָרימאַן? וואו ביזטו געווען פריהער. יאָסעל? איצט, טוסטו תשובה?

דער רבי האָט זיך פערטראַכט און איבער זיין שטערן האָבען גענומען אַרומלויפען שאָטענס.

— תשובה? — האָט ער גערעדט צו זיך, אַנ'אָרימער מענש, אַ קראַנקער — פערגינט מען זיך תשובה צו טון! אָבער פריהער, פריהער — — —

ער האָט אַ מאַך געטון מיט דער האַנד און איז אַרויס פון חדר.

יאָסעל האָט איהם נאָכגעקוקט מיט בלייערנע אויגען.

דרויסען האָט געוויינט יאָסעלס ווייב.

* * *

אַ מינוט נאָך יאָסעלס טויט איז דער רבי אריין צום מת, זיך אַוועקגעשטעלט איבער איהם און מיט גרויס רחמנות געזאָגט:

— יאָסעל, יאָסעל! אַז מען וועט דיך ברענגען פאַר'ן בית דין פון די מלאכים, זאָלסטו זאָגען, אַז זייער פסק קאָנסטו נישט אָננעהמען. מחמת די מלאכים האָבען קיין יצר הרע נישט — און ווי קאָנען זיי משפטען א מענש, וואָס האָט יאָ אַ יצר הרע? אַז מען וועט דיך ברענגען פאַר'ן בית־דין פון צדיקים זאָלסטו זאָגען, יאָסעל, אַז זייער פסק קאָנסטו נישט אָננעהמען, מחמת זיי זענען שוין לאַנג פון דער וועלט און האָבען אינגאַנצען פערגעסען דעם כוח פון יצר הרע — היינט ווי קאָנען זיי משפטען?

נאָר וואָס דען? — זאָלסטו אַזוי טון, יאָסעל, זאָלסט זאָגען, אַז נאָר דער ריזשינער קאָן דיך משפטען. מחמת ער איז דיין רבי געווען און ער האָט דיך גוט געקענט. אַזוי וועט מען דיך אַוועקשטעלען, יאָסעל, פאַר'ן טויער פון גן־עדן זאָלסטו וואַרטען ביז איך וועל קומען אויף יענער וועלט און אַרויססראָגען דיין פסק, און ווי איך וועל דיך זעהן, יאָסעל, פאַר'ן טויער שטעהן — אַזוי וועל איך באַלד ארויסטראָגען דיין פסק און אַזוי זאָגען:

— טאַקע תשובה אָהן תפילה און אָהן צדקה נישט געהאַט — נעבעך — מיט וואָס תשובה צו טון, אָבער תשובה אַליין. אָה זגאָרנישט, איז אויך עפּעס?

אזוי וועל איך דיר הייסען, זאָלסט זיך אָנכאַפּען אָן מיין גאַרטעל און נאָכגעהן נאָך מיר, וועסטו נאָכגעהן און אַזוי דערנאָך זיך אַריינבעקומען אין גן־עדן, כאָטש דו ביזט נישט ווערט.

און דערנאָך האָט דער רבי דריי מאָל געזאָגט צום מת:

אַ גוטען טאָג! אַ גוטען טאָג! אַ גוטען טאָג!

א נייע פרנסה: גנב'ענען הינט

אַ לאַכעריקע

פון יוסף מאַרשעליק

האָבען זיך צו מיר צוגעטשעפעט צוויי יונגלעך איך זאָל ביי זיי קויפען א שוואַרץ הינטעל.

זאָג איך צו זיי:

— איך דאַרף נישט קיין הינט.

שטעהען זיי נישט אָפּ.

— נאָך אַזאַ הינטעל — זאָגט איינער פון זיי, דער קלענערער, — וועט איהר אין ערגיץ נישט געפונען.

און דער גרעסערער, דער וואָס האַלט דעם הינטעל, בעט זיך ביי מיר:

— נעהמט איהם, וועט איהר וויסען פון אַ לעבען צו זאָגען,. ער'ט אייך היטען דאָס הויז בעסער ווי אַ סטרוזש.

דאָס הינטעל, נאָך גאָר אַ פיצעלע, ליגט ביי איהם אין די אָרעמס, און פישטשעט. פינטעלט מיט די אומעטיגע אויגעלעך, ווי אַ פאַנטאָפעל די גרויס. און פישטשעט, בילען קאָן עס נאָך, אַפנים נישט, ווען עס קאָן, וואָלט עס זיכער געבילען.

עס וואָלט געבילען צוליב אַ סך אורזאַכען, אָבער מעהר פון אַלעס וואָלט עס געבילען דערפאַר, וואָס עס איז, נעבעך, הונגעריג.

קוים וואָס עס האָט כח צו פישטשען אזוי הונגעריג איז עס.

פערנעהמט דאָס מיר ביים האַרצען, און איך טו אַ פרעג:

— וויפיל אַ שטייגער ווילט איהר פאַר דעם „יאַט"?

— אַ פינפערל! — ענטפערט דער עלטערער.

דער יונגערער האָט, אַפנים, מורא, אַז זיין חבר האָט אַריבערגעכאַפּט די מאָס, ער שטופּט איהם אָפּ, און זאָגט:

— ער ווייסט נישט וואָס ער רעדט, פאַניע. ער איז אַ משוגענער. גיט אונז אַ זלאָטי און נעהמט אייך דעם „יאַט".

טראַכט איך ביי זיך: ס'איז דאָך ווערט אַ זלאָטי צו ראַטעווען אַנ'אומשולדיג בעשעפעניש ביי אַזעלכע צוויי באַנדיטען פון די הענט...

הכלל איך בעצאָהל דעם זלאָטי און הייס זיך געבען מיין הונט.

רופט זיך אָפּ צו מיר דער עלטערער, דער, וואָס האַלט מיין הונט, אַז ער'ט מיר איהם אונטערטראָגען ביז מיין טיר.

— פאַר אַ מענשען, ווי איהר — זאָגט ער, — פּאַסט נישט אַרומצושלעפען זיך מיט א הונט.

געפעלט דאָס מיר זעהר שעהן, — טראַכט איך — פון אַזעלכע צוויי באַנדיטען צו האָבען אַזוי פיל איינזעהעניש...

איך קום אַהיים, און ווייז דעם כלב, ברעכט אויס אַ ווילדע שמחה.

מיין באַלעבאָסטע פרעהט זיך, איהרע קינדער פרעהען זיך. אַלע זענען מלא שמחה, שוין לאַנג זאָגען זיי. ווי זיי האָבען געוואָלט אַ הינטעל אין הויז, און טאַקע פונקט אַזאַ — ס'זאָל עס פעהלען אַ האָר.

דאָס גאַנצע הויזגעזינד ווערט פערי־אַכמערט מיט מיין כלב.

איינער וואַשט איהם, אַ צווייטער קאַרמעט איהם אַ דריטער בינדט איהם אַ זיידען בענדעל מיט אַ שלייף אַרום האַלז.

די באַלעבאָסטע גיט איהם אַביסעל מילך צו טרינקען. 2

די וויכטיגסטע פראַגע וואָס עס ענטשטעהט איז: וואו בעלייגט מען איהם.

אַרום אָט דער פראַגע ענטוויקעלט זיך אַ דעבאַטע, וואָס נעהמט צו ביסלעך אָן דעם כאַראַקטער פון אַ סומאַטאָכע.

די עלטסטע טאָכטער, וועלכע האָט געזעהען אין אַ קינאָ, ווי יאַזוי דאַמען קעכלען זייערע הינט, וויל דווקא אַז דער הונט זאָל שלאָפען ביי איהר אויפ'ן בעט. זאָגט די יונגערע: אוודאי! אויב דער הונט זאָגט זי, וועט שלאָפען אין אַ בעט, וועט דאָס זיין איהר בעט. זאָגט מיין באַלעבאָסטע: זי וועט ביי זיך אין הויז נישט דערלאָזען אַז אַ הונט זאָל שלאָפען מיט אַ מענשען אין איין בעט. פאַר אַלעם זאָגט זי, א מאָס, וואָס צופיל, זאָגט זי, איז אומגעזונד.

מייטעק, איהר בן־יחיד, ער זאָגט גאָרנישט. ער לויפט אַרויס אין הויף קומט צוריק מיט א גרויסע שאַכטעל און הייסט זיך געבען א סך ווייכע זאַכען אויף אויסצובעטען פאַר'ן הונט א „מאַטראַץ"..

עס געדויערט נישט אַ מינוט פליהען פון אַלע זייטען „ווייכע זאַכען". איינע גיט אַנ'אַלטע קלייד, אַ צווייטע — אַ פאָר אַלטע זאָקען, אַ דריטע (די באַלעבאָסטע אַליין) — איהר מאַנ'ס אַנ־אויסגעטראָגענעם מאַנטעל. און מ'בעט הערט איהר, אויס, פאַר מיין צוציק א געלעגער, אָט טאַקע נאָר אַנ'אמת'ע הסב־בעט, להבדיל.

מיט אַ פאָר שעה שפּעטער, אין אָוענט, איך קום אַרויס פון הויז, זעה איך: די צוויי יונגלעך, וואָס האָבען מיר ביי טאָג פערקויפט דעם כלב, דרעהען זיך אַרום.

— וואָס— פרעג איך ביי זיי — טוט איהר דאָ?

ענטפערען זיי מיר, אַז זיי געהען אַביסעל אויף שפּאַציר.

לאָז איך זיי שטעהן, און געה מיר מיין וועג.

אָבער ביי זיך טראַכט איך: גענאַרען, מסתמא די באַנדיטען. עס בענקט זיך זיי נאָך דעם צוציק, זענען זיי איהם געקומען זעהן.

אָבער קיין טענה האָב איך נישט צו זיי. פערקעהרט. דאָס געפעלט מיר.

אין צוויי שעה אַרום קום איך צוריק אַהיים. ווי נאָר איך עפען די טיר, לויפט מיר די באַלעבאָסטע אַנטקעגען מיט א יללה.

— איהר ווייסט — קלאָגט זי, — וואָס דאָ האָט געטראָפען? מען האָט דאָך אַוועקגעגנבעט אונזער בוקעס!

— ווער, — פרעג איך, — איז בוקעס?

— בוקעס, — כליפּעט זי, — איז דאָך אונזער ניי הינטעל,

און זי דערצעהלט מיר אַזאַ מעשה: מיטעק, איהר בן־יחיד, האָט אַרויסגענומען בוקעס'ן אויף שפּאַציר, זענען איהם בעפאַלען צוויי יונגלעך (איינער אין אַ רויט סוועטערל און דער צווייטער מיט אַ שפּאַלט אויף דער אויבערשטער ליפּ) איהם גוט אָנגעבראַכען די ביינער, צוגענומען ביי איהם דאָס הינטעל און ענטלאָפען...

פערשטעה איך דאָך באַלד, וואָס דאָ האָט פּאַסירט, און פערזיכער איהר, אַז ס'איז נישטאָ וואָס צו זאָרגען זיך, מאָרגען באַלד איינדערפריה — זאָג איך, — וועל איך אַוועקגעהן און אָפּזוכען די צוויי הינטישע גנבים...

— מ'זאָל נאָר, — ציטערט זי, — פון בוקעס'ן איבער נאַכט נישט מאַכען קיין וואורשטלעך...

לאָז איך זיך מסתמא אויס פון איהר און הייס איהר זאָגען די קינדער אז מאָרגען, באַלד אינדערפריה, האָבען זיי צוריק זייער בוקעס.

זאָגט זי צו מיר:

— וואו האָב איך דען איצט קינדער צו זאָגען זיי עפּיס? זיי לויפען דאָך איצט אַלע אַרום ווי פערסמ'טע און זוכען די גנבים.

לאָמיר ענדיגען:

נישט די קינדער האָבען געפונען דאָס הינטעל, נישט איך. די צוויי יונגלעך זענען ווי איין, וואַסער אַריין. שוין באַלד אַ וואָך צייט, ווי איך זוך זיי אַרום.

איצט האָב איך צו אייך אַ בקשה:

אויב איהר געהט אין גאַס, און צוויי יונגלעך, איינער אין אַ רויט סוועטערל און דער צווייטער מיט אַ שפּאַלט אויף דער אונטערשטער ליפּ, טשעפען זיך צו אייך צו, איהר זאָלט ביי זיי קויפען א שוואַרץ הינטעל, וויל איך אייך בעטען איהר זאָלט זיין אַזוי גוט און זיי אַוועקלייגען מיט'ן בויך אַראָפּ און זיי אַריינפּיצקען אַזעלכע שמיץ, אַז די כאָלעריע זאָל זיי נעהמען. דאָס הינטעל זאָלט איהר ביי זיי נישט קויפען. נעהמט עס צו. און אויב איהר וועט, מיט אַ צייט שפּעטער געפינען אָט די צוויי באַנדיטען אַרומדרעהען זיך אַרום אייער הויז, און איהר וועט זיי פרעגען, וואָס זיי טוען דאָרט, און זיי וועלען אייך ענטפערען, אַז זיי געהען אויף שפּאַציר, זאָלט איהר זיי דערהרגענען, איהר הערט?

און זאָלען זיי וויסען ווי אַזוי מ'פערקויפט אַ מענשען אַ הונט און שפּעטער גנבעט מען איהם.

נאָר דיר גאָר אַ נייע פרנסה פאַר יודישע קינ־ דער: גנבענען הינט!

פון יודישן הומאָר-אוצר

אפגעהיטען זאָל ער ווערען!

אַ מגיד האָט געזאָגט אַ דרשה און דער עולם איז איינגעשלאָפען.

נאָכ'ן אָפּזאָגען, האָט דער מגיד בעמערקט, אַז איין יוד איז פערוויינט. דאָס איז איהם שטאַרק געפעלען געוואָרען און ער האָט צו איהם געזאָגט:

— ציי האָט דאָס מיין דרשה אויף דיר אַזוי געווירקט, און געבראַכט צו טרעהרען?

— ניין — האָט דער יוד געענטפערט — איך האָב געוויינט, וויל מיין זוהן ווילט זיך אויך זיין אַ — מגיד....

לויתן און... קדחת

אַ גביר האָט געפרעגט אַ רב:

— רבי, איך וועל קריגען אַ חלק לויתן?

— ניין,! — האָט דער רב געענטפערט.

— און דו, רבי וועסט יאָ קריגען אַ חלק לויתן?

— יאָ.

— רבי, פאַרוואָס עפּעס איך נישט, און איהר יאָ?

האָט איהם דער רב אַזוי ערקלערט:

— אַז דו וועסט שטאַרבען, און מ'וועט דיך פרעגען, וואָס האָסטו איבערגעלאָזען אויף דער וועלט? וועסטו דאָך ענטפערען, אַז געלד, זילבער, הייזער און אַנדערע חפצים. דערנאָך וועט מען דיך פרעגען: „און וואָס האָסטו געבראַכט אויף יענער וועלט"?... וועסטו דאָך ענטפערען — קדחת! און אַז מ'האָט קדחת איז דאָך אַ בעוואוסטע זאַך, אַז מ'טאָר קיין פיש נישט עסען.... אָבער איך, — האָט דער רב ווייטער געזאָגט — וואָס קדחת האָב איך איבערגעלאָזט אויף דער וועלט, וועל איך שוין דאָרטען דווקא מעגען עסען פיש...

אַז ער האָט עס ליב

אַ בעל־הבית האָט גענומען אַנ'אָרימאַן אויף אַ מאהלצייט.

פריהער האָט מען דערלאַנגט צום טיש זויערע זאַכען; דער אָרימאַן האָט אַלץ אויפגעגעסען.

דערנאָך האָט מען דערלאַנגט צום טיש מילך. דער אָרימאַן האָט זיך געכאַפּט צום מילך. יאָגט איהם דער באַלעבאָס:

— וואַרט אויס אַביסעל באַלד נאָך זויערס, אַז מ'טרינקט מילך, ווערט די אכילה אינצווענינ אַזוי ווי קעז.

— שאַדט נישט — האָט דער אָרימאַן געענטפערט איך, האָב זעהר ליב קעז!...

דער ריכטיגער סימן

אַנ'אָרימאַן איז געקומען צו אַ גביר נאָך אַ נדבה, און אַז דער גביר האָט איהם אַזוי שנעל נישט געגעבען, האָט דער אָרימאַן איהם אָנגעהויבען צו דערמאָהנען פון זייער פערגאַנגענהייט, אַז זיי זענעןביידע צוזאַמען געגאַנגען אין איין חדר.

האָט דאָס דער גביר נישט מודה געווען.

— איך געדענק דיך גאָרנישט, איך דערקאָן דיך נישט! — האָט דער גביר געזאָגט.

האָט דער קבצן זיך אויסגעדרעהט אַוועקצוגעהן און האָט נאָך געזאָגט:

— דו דערקאָנסט מיך נישט? אָט וועל איך דיר זאָגען אַ ריכטיגען סימן, אַז — מאָרגען וועסטו שטאַרבען....

האָט זיך דער גביר זעהר שטאַרק דערשראָקען: „וואָס קאָן דאָס בעדייטען זיין ריכטיגער סימן, וואָס ער האָט מיר געזאָגט".

— ציי דען מיינסטו, אַז איך וויל דיר קיין נדבה נישט געבען, אַדרבה — האָט דער גביר גענומען שטאַמלען — אָבער איך וואָלט וועלען וויסען, וואָס האָסטו דערמיט געמיינט, וואָס דו האָסט אויף מיר אַ ריכטיגען סימן?...

דער אָרימאַן האָט צוגענומען די נדבה, און האָט ערקלערט:

— דאָס, וואָס איך האָב דיר געזאָגט וועגען ריכטיגען סימן, האָב איך מיר דאָס אויסגעלערנט פון אַ גרויסען דאָקטאָר. פאַראַיאָהרען בין איך געווען קראַנק, און בין געלעגען אין שפּיטאָל. איינמאָל האָב איך געזעהען, ווי דער דאָקטאָר איז אַוועקגעגאַנגען פון אַ חולה און האָט געזאָגט צום פעלשער: „אָט דער חולה האָט מיך שוין נישט דערקאָנט, איז אַ סימן, אַז מאָרגען שטאַרבט ער"... און אַזוי איז טאַקע געווען: צומאָרגענס איז ער געשטאָרבען.

געקליבען פון שר של אש

בלומען פאר א געליבטע

פיקאנטע מעשה'לע

פון קאטול מענדעס

שוין פולע דריי חדשים אז ראבערט און קלעמענטינע האלטען אפגעזונדערט פון דער וועלט אין א פערוואָרפענער ווילע עטליכע הונדערט מייל פון פאריז. וואס טוט דארט דאס פארפאלק? גאר נישט! סיידען מען זאל אננעהמען, אז שווערען זיך יעדער ווילע טרייע ליבע איז אן ארבייט. פערקליבען האבען זיי זיך אהין, כדי אויסצובעהאלטען זיך פון קלעמענטינע'ס מאן, מארקיז דע־פאסטעראן, וועלכער האט געהאט א מיאוסע טבע, נישט צו פערגינען, אז זיין ווייב זאל געניסען א קאפעטשקע ליבע אן דער זייט. ראבערט'ן איז דעם מאנ'ס האנדלונג גאר נישט געפעלען געווארען און ער האט זיך מיט איהם פאר דער חוצפה גוט אפגערעכענט. ער האט צוגענומען קלעמענטינען צו זיך אויף דער ווילע, און מיט איהר זיך געלאזט וואוילגעהן אומגעשטערט.

ווי געזאגט, האט דאס פערליבטע פארעל דארט פערבראכט דריי חדשים צייט. ראבערט'ן איז געווען תאויל ווי די וועלט, קיין קאנקורענטען זענען דארט נישט געווען, אויסער די פאר משרתים וועלכע האבען אכטונג געגעבען אויף דער ווילע, האט מען דארט נישט געקענט קריגען א מאן אויף א רפואה. און ראבערט איז איבערהויפט געווען אזא מענש, וועלכער האט געפאדערט פון זיינע געליבטע פולע הונדערט־פראצענטיגע טריישאפט. אין פאריז, ווי בעוואוסט, איז אזא ארטיקעל נישט בנמצא. דא, אויף דער אפגעזונדערטער ווילע, ווידער, איז ראבערט געווען זיכער, אז זיין געליבטע איז איהם געטריי.

כאטש מיר רופען איהם דא ביים ערשטען נאמען וועלען מיר אייך אבער פערטרויען א סוד, אז ראבערט שטאמט פון די גאר רייכע אריסטאקראטישע פענסטער, און איז א יורש פון א גרויסען פערמעגען אזוי שנעל ווי ער וועט ווערען פולעהריג. ווארום וויסען זאלט איהר, אז ראבערט איז בלויז צוואנציג יאהר אלט. אבער דאס האט גארנישט צו טון מיט זיין ליבע צו קלעמענטינען. א חוץ דעם. וואס אנבעלאנגט הלכות ליבע, האט ראבערט אין דעם ענין געהאט מעהר ערפאהרונג ווי א מאן פון זעכציג. ראבערט וואלט געקענט אנשרייבען א דיקען בוך וועגען ליבע און איבערלאזען גענוג מאטעריאל פאר א „פארטזעצונג פאלגט“. ווען ער זאל אפילו דארט נישט דערמאהנען די מעשה, וואס ער האט ארויסגערופען אויף א דועל דעם מאן פון זיינער א געליבטער. און טרעפט פארוואס? פאר זיין צו געטריי און איבערגעגעבען צו דער אייגענער ווייב אט אזא נפש איז דאס געווען ראבערט.

ראבערט און קלעמענטינע האבען אויף דער ווילע איבערגעלעבט דריי האניג־זיסע חדשים. זיי האבען זיך שטענדיג אריינגעקוקט אין די אויגען און געזוכט צופרידענצושטעלען דעם צווייטענס וואונש. די לעצטע צייט איז אבער צווישען זיי געווען איין סוד, וואס ער און זי האבען זיך נישט פערטרויט איינער פאר'ן צווייטען. און דאס איז געווען א וואונש, א פערלאנג צו זעהן א בעקאנטען פנים, צו רעדען מיט א דריטע פערזאן, ווער דאס זאל נישט זיין. זיי וואלט נישט געארט, אז דער געשפרעך זאל טאקע געפיהרט ווערען וועגען זייער ליבע.

מיר האבען דא דערמאהנט אז ראבערט איז אלט געווען צוואנציג יאהר, און עס איז דעריבער נישט מעהר ווי רעכט צו דערצעהלען ווי אלט קלעמענטינע איז. און דא האבען מיר שוין פאר אייך א שטיקעל איבערראשונג.. קלעמענטינע איז אלט געווען דרייסיג יאהר. פולע צעהן יאהר עלטער פאר איהר געליבטען. זי איז געוויס נישט געווען קיין אנפאנגערין אין ליבע, אבער זי האט שוין דערגרייכט יענע שטופע, ווען פרויען גיבען זיך שוין נישט איבער צום מאן מיט שטורעם און פייער, אומבערעכענט, נישט טראכטענדיג וואס שפעטער וועט זיין. זי איז שוין געראד געווען אויסגערעכענט און נאך מעהר אביסעל בעשיידען.

למשל, זי האט זיך נישט געלאזט מאכען קיין קליידער מיט צו קורצע ארבעל, ווי אנדערע פרויען פון איהר עלטער. און די לענג פון איהר קלייד איז א'מער געווען אריבער די קנעכלעך פון ד יפיס. עס קען דעריבער זיין, אז זי האט זיך אפשר געלאנגווייליגט אזוי ווי ראבערט, אבער ארויסגעצייגט האט זי דאס נישט. ביי ראבערט'ן ווידער, איז אויפ'ן נאז געווען אנגעשריבען, אז ער נודיעט זיך. און אויסגעקליבען האט ער פאר'ן לאנוויל פונקט די שעהנסטע צייט פון יאהר — פריהלינג! די בלומען האבען געבליהט, און די גאנצע נאטור ארום זיי איז געווען איינגעטונקט אין בשמים־דופט. און דאך האט ער זיך געלאנגווייליגט אויף אזוי פיל, דאס ער האט בשתיקה אוועקגעשיקט א בריוועל צו זיינעם א פריינט, מאנסיע זשול לאריען, ער זאל איהם קומען בעזוכען, ער האט אין דעם בריוועל בעשריבען דעם פראכטפולען ליבע־נעסט, אין וועלכען זיי וואוינען און געלויבט ביז'ן הימעל זיין געליבטע קלעמענטינע, די שעהנסטע בלום אין דער וועלט.

מילא, ראבערט'ס איינלאדונג איז לייכט צו פערשטעהן, עס איז אבער שווער צו בעגרייפען ווארום זיין פריינט, דער שעהנער קאוואליער לאריען, זאל פועל'ן ביי זיך צו פערלאזען די בולווארען פון פאריז, מיט די שעהנע פרויען, וואס שפאצירען דארט ארום. און קומען אויף דער פערוואָרפענער ווילע צו דעם פערליבטען פארעל און דארט זיין א פינפטער ראד צום וואגען. אבער אין לעבען זענען פערהאן א סך זאכען. וואס מיר פערשטעהן נישט און וועגען וועלכע עס לוינט זיך נישט צו ברעכען דעם קאפ. בקיצור. לאריען איז געקומען. ראבערט האט פאר איהם פארגעשטעלט זיין געליבטע און די אקארשט פרעמדע מענשען האבען זיך ווארים בעגריסט, ווי זיי וואלטען געווען אלטע בעקאנטע.

קלעמענטינע איז געווען שעהן ווי די זיבען וועלטען. אבער ראבערט האט איהר פארט נישט געקענט מוחל זיין וואס זי האט זיך נישט אנגעטון ווי עס בעדארף צו זיין.

— פארוואס האסטו נישט אנגעטון דיין ווייסע טולענע קלייד מיט די דיקע פאלדען ווי די פעדערען פון א שנעע־ווייסער גאנז, וואס פאסט דיר אזוי שעהן?

— איהר, מענער, קוקט דאך סיי ווי נישט וואס פאר א קליידער מיר פרויען טראגען. מיר, פרויען קליידען זיך בלויז פאר אונזער אייגענעם געשלעכט. אייך, מענער, איז דאך אדרבה, פערקעהרט.

דעם אוונט האבען די צוויי מענער און די פרוי פערבראכט אין שפילען פיאנא, אין טאנצען און זינגען זיי האבען אלע געשפאסט און געלאכט מיט גרויס הנאה־

— ווייסט, ראבערט, דיין פריינט איז דאך אן'אינטערעסאנטער יונגערמאן! — האט קלעמענטינע אריינגעשושקעט אין אויער פון איהר געליבטער ראבערט.

— דיין געליבטע איז דאך רייצענד! — האט איהם דער פריינט אריינגעשושקעט אין צווייטען אויער.

ראבערט האט זיך אבער פון זייערע רייד קיין צימעס נישט געמאכט, נישט קוקענדיג אויף זיין מיאוסער טבע צו ווערען אייפערזיכטיג פאר דער קלענסטער זאך. פונדעסטוועגען איז זיין פרעהליכע שטימונג אביסעל צושטערט געווארען. דער פנים, וואס איז שטענדיג ביי איהם געווען א מסור, האט זיך א היבש ביסעל אנגעכמורעט, דער געשפרעך האט זיך שוין ביי איהם נישט געקלעפט.

זיין פריינד, ווידער, איז געראד געווען לעבעדיג און פרעהליך, און זיך געוויצעלט אהן א שיעור. קלעמענטינע האט פון איהם אנגעקוואלען. זיי האבען זיך דערצעהלט איינע די אנדערע מעשיות און אנעקדאטען, זי האט געזונגען און ער האט איהר בעגלייט אויף דער פיאנא. ראבערט, ווידער, האט זיך קיין ארט נישט געפונען.

— ווייסטו וואס, ראבערט, — האט זיך קלעמענטינע צו איהם אפגערופען קוקענדיג אויף זיין זויערען פנים, — געה ארויס אין גארטען און רייס פאר מיר אן עטליכע בלומען און אלס א בעוויין, אז דו ביזט נישט אייפערזיכטיג, קום נישט אריין פריהער ביז וואנען איך וועל דיך רופען. פערשטעהסט קעצעלע מיינער? און זי האט איהם א קוש געטון אין די ליפען.

ראבערט איז נישט געווען אייפערזיכטיג. ער האט געטרויט ביידען, זיין געליבטע און זיין בעסטען פריינד, און ער איז מיט א צופרידענעם געמיט ארויס אויספיהרען זיין געליבטערס שליחות.

ער איז ארומגעגאנגען אין גארטען און לאנגזאם געריסען איין רויז נאך דער צווייטער, אויסקלייבענדיג די געלע, וועלכע זענען נישט געווען פיל אין צאהל און נישט ביי דער האנד, געטון האט ער דאס כדי דערווייל צו פערלענגערען אביסעל די צייט. ער האט איהר געוואלט צייגען דאס ער איז נאך אין גארטען, ווען זי וועט איהם רופען.

פערטיג געווארען מיט'ן אנרייסען די בלומען, האט זיך ראבערט אוועקגעלאזט שפאצירען איבער'ן גארטען, זיין בליק איז געפאלען אויף דעם בודואר, די פענסטער זענען געווען העל בעלויכטען, ראבערט האט זיך אפגעשטעלט קוקען, גלאט אזוי זיך. אבער פלוצלונג איז געשעהן עטוואס, וואס האט איהם אביסעל צוטומעלט. ער האט געזעהן, ווי קלעמענטינע איז צוגעגאנגען צום פענסטער און מיט אויפגעהויבענע הענט, וואס האבען ענטבלויזט איהרע ארעמס. און מסתמא זיכער געצייגט די קנעכלעך פון די פיס — ווייל זי איז געשטאנען אויף די טשיפקעס — ארונטערגעצויגען די יאפאנעזישע גארדינען ביז ארונטערצו.

צוליב וואס האט זי דאס געטון? איז זיין נשמה האט זיך א צאפעל געטון א צווייפעל... ער האט איצט נישט געזעהן וואס עס טוט זיך אין בודואר, ווייל די פארהאנגען זענען געווען דיקע.

— די חזרים — האט ער צו זיך גערעדט — זיי האבען דאס געטון מיט א כיוון, כדי מיך צו מאכען אייפערזיכטיג, איך בין אין דעם זיכער, אבער זיי וועלען ביי מיר נישט אויספיהרען. איך וועל נישט דערלאזען פון מיר חוזק מאכען. קלעמענטינע האט מיך צו שטארק ליב און זשול איז מיין טייערסטער פריינד.

— — — — — — — — —

צוויי שעה איז ראבערט געשטאנען אין דרויסען און אליין נישט אריין אינעווייניג. ער האט בעשלאסען נישט אריינצוגעהן ביז זי וועט איהם נישט רופען און ערקלערען אז דער שפיל איז צו ענדע, און אז ער, ראבערט האט געוואונען, אז ער האט אויסגעהאלטען די פראבע און, אז זי האט איהם נישט געמאכט אייפערזיכטיג.

דער סוף איז אבער געווען, אז ער איז פארט אליין אריין. ס'איז איהם פשוט דערעסען, געווארען, הארטענדיג אין דער פייכטער לופט, ער איז אריין מיט דעם גרויסען בוקעט רויזען אין דער האנד, איהם איז גלייך אראפ א שטיין פון הארצען. דער קליינער פערגנבעטער ספק איז מיט אמאל פערשוואונדען. איהם איז געווארען אזוי לייכט, אזוי גרינג אויפ'ן הארצען. ביידע, קלעמענטינע און זיין פריינד, זענען געזעסען אפגעזונדערט איינער פון צווייטען. זי, ביי דער פיאנא און ער אויכ'ן פאטעל, זיי האבען געמיטליך געשמועסט, גערעדט וועגען טעאטער, וועגען מוזיק, וועגען אקטיארען, וועגען קונסט.

קלעמענטינע איז געווען רייצענד שעהן. אויף איהרע באקען האט זיך צוגאסען אן'אנגענעהמע רויטקייט, ראבערט'ן איז געווען זיס אויפ'ן הארצען קוקענדיג אויף איהר.

— קלעמענטינע! דו ביזט היינט געטליך שעהן!

— און ער האט געווארפען א בליק אויף איהרע קליידער, וואס זענען געלעגען ווי אויסגעגאסען אויף איהר קערפער און אין דער בעסטער ארדנונג, קיין שום קנייטשעלע, קארטשעלע, זיין געניים אויג האט באלד געכאפט דאס איהרע קליידער וואלטען נישט געווען אזוי גלאט. ווען זי וואלט זיך נישט בענומען אנשטענדיג... ער איז שוין געווען א מבין אויף אזעלכע זאכען...

— נו, האט איהר זיך באטש פיין אמוזירט, מיינע טייערע? אומזיסט נעבעך האט איהר געזוכט מיר צו מאכען אייפערזיכטיג. דאס האט זיך אייך נישט איינגעגעבען.

קלעמענטינע און זיין פריינד האבען געשמייכעלט און גאר נישט געענטפערט.

— צייט צו געהן שלאפען! — האט זיך אפגערופען קלעמענטינע — און זי האט זיך אויפגעשטעלט. און דא איז געשעהן א מאדנע זאך. ראבערט'ס פנים האט פלוצלונג אויפגעפלאמט און זיינע אויגען זענען פערלאפען געווארען מיט בלוט.

וואס איז געשעהן? א קלייניגקייט. ראבערט האט דערזעהן, אז קלעמענטינע האט איצט געטראגען די ווייסע טולענע קלייד מיט די דיקע פאלדען... הייסט עס, אז זי האט זיך איבערגעטון...

נו, דארף מען געהן רייסען בלומען פאר א געליבטע, ווען מ'לאזט איהר איבער מיט א פרעמדען מאן?

מעג מען עסען, וואס ס'גלוסט זיך?

מעדיצינישער ארטיקעל

פון ד״ר יעקב פרידמאן

פראפ. הומקשינסאן — זעהר א בעקאנטער נאמען אין דער מעדיצינישער וועלט, זאגט, אז דאס געזונדסטע איז צו עסען דאס, וואס דאס הארץ גלוסט, מיט דעם בעדינג, נישט צו עסען צופיל.

א מעדיצינישער קאנגרעס, וואס איז פארגעקומען אין וויניפעג, זאגט זיך אויך ארויס אויף דעמזעלבען אופן.

דורכבלעטערענדיג אבער די פראנצויזישע זשורנאלען טרעפען מיר זיך אן מיט דער מיינונג פון דעם נאטור־פארשער פוסיאן, וועלכער דריקט זיך אויס, אז דער הויפט־שטערער פון אונזער געזונד, זענען אונזערע ציוויליזירטע נאהרונגס־געוואוינהייטען, וואס מאכען אונז פערדייען צופיל פלייש און פילארטיגע קינסטליכע מאכלים. ער ווארענט די מענשהייט געגען די געפאהרען פון היינטיגען נאהרונגס־סיסטעם און עצה'ט צוריקקעהרען זיך צו די נאטירליכע שפייזען, דהיינו, פרוכט און גרינס.

ווי מיר זעהען, קען נישט זיין קיין שטארקערער בעגעגנזאץ, און אז מיר פרעגען זיך, ווי איז דער אמת, קען מען ענטפערן, אז ביידע האבען אפשר רעכט.

דאס איז א פאראדאקס, וואס אויב אין אנדערע הינזיכטען קען ער נישט גילטען, קען זיך דאס אבער אין דעם פאל זעהר לייכט דערקלערען, ווייל די מעדיצין, ווי אנדערע וויסענשאפטען, מוז זיך אפטמאל בעגנוגענען מיט לעהרעס, וואס פערמאגען נאר א טייל פון אמת.

און דערפאר איז מעגליך, אז צוויי פערשידענע מיינונגען איבער איין ענין, זאלען וויסענשאפטליך זיין ריכטיג. עס איז פערשטענדליך, אז יעטוועדער פארשער זאל דענקען, אז אין זיין לעהרע ליגט דער גאנצער אמת. אויב אזא שטעלונג איז נישט קיין זעהר וויסענשאפטליכע, איז זי דערפאר אבער זעהר א נאטירליכע.

אין מאגען געפינען זיך ספעציעלע דריזען, וואס גיבען פון זיך ארויס א זוירע זאפט, וואס בעארבייט דאס עסען, כדי דאס צו קענען פערדייען און אסימילירען.

אט די דריזען פראדוצירען זייער זאפט דאן, ווען דער מענש דערשפירט א גערוך פון אן עסען. ווען זיין אויג טרעפט זיך אן מיט א שעהן מאכל, אדער אפילו בלויז ,ווען ער דענקט פון א געשמאקע מיטאג. און וואס מעהר טעם דער מענש געפינט אין עסען, מעהר זאפט געבען זיינע דריזען ארויס.

ווי מיר זעהען, ארבייטען אט די מאגען־דריזען דורך א ריין פסיכישען פראצעס, איינגאנצען בעאיינפלוסט פון נערווען־סיסטעם, ווי ס'האט שוין בעוויזען דער רוסישער פיזיאלאג פאוולאוו.

די מורא, אז דאס עסען זאל נישט שאטען, פערהארטעוועט די מאגען־דריזען און דאס עסען בעקומט נישט די געהעריגע צאהל שטאף צו קענען גינסטיג פערדייט ווערען.

דערפון נעהמען זיך פיל מאגען־שטערונגען.

דער מאגען ווערט אפגעשוואכט און דער גאנצער ארגאניזם ליידט פון די פאלגען.

דאס קומט הויפטזעכליך פאר ביי פערזאנען מיט א שוואכען נערווען־סיסטעם, וואס שרעקען צופיל איבער זייער געזונד און געפינען קיין לוסט אין לעבען.

א גוטע דאזע אפטימיזם און פרעהליכקייט איז נויטיג פאר א גוטען מאגען.

אבער היינטיגע צייטען געפינט מען לעגיאנען פון פסיכישע מאגען־קראנקע, וואס רופט זיך אפט זעהר ערנסט אפ אויף זייער מאגען־אפאראט, ווייל יעדער ארגאן, וואס ארבייט נישט און דערפיהלט נישט די מיסיע, וואס איז איהם אנפערטרויט ליידט פון א ריקצוג־פראצעס.

מעגליך, אז כדי אויסצומיידען די אויבענדערמאהנטע קאנסעקווענצען איז נישט שלעכט די עצה צו עסען, וואס דאס הארץ גלוסט, מיט דעם תנאי נישט צו עסען צופיל.

ס'איז בעוואוסט, אז דאס לעצטע איז איינע פון די הויפט־אורזאכען פון אדערן־הארטקייט, הויכען בלוט־דרוק און טיילווייז פון פעטקייט.

צוליב דיזעלבע טעמים, איז פונקט אזוי שעדליך צו פיל צו טרינקען. הויפטזעכליך ביים עסען, מעג עס זיין אפילו ריין וואסער.

אבער דער ראפינירטער געשמאק פון ציוויליזירטען מענשען, האט אויסגעקליבען מאכלים, וואס זענען אנ'אמת'ע שטערונג פאר'ן געזונט, ווייל זיי נעהמען צו ביים ארגאניזם פיל נוצליכע שטאפען, פערזאכען כראנישע בלוט־פערסמונג, אדער ברענגען נישט אריין אין דער מענשליכער מאשין די נויטיגע צאהל וויטאמינען.

וואס אנבעלאנגט וויטאמינען, ריהרען מיר אן א פריש קאפיטעל פון דער מעדיצין. וואס איז נישט אזוי לייכט פינקטליך איבערצוגעבען פאר מענשען, נישט בעהאווענטע אין ביאלאגיע און כעמישע קענטנישען.

מיר וועלען פרובען דעם בעגריף איבערגעבען מיט דער הילף פון א ביישפיל:

אזוי ווי א פאס פולווער קאן נישט אויפרייסען אהן א שוועבעלע, אזוי קען דער ארגאניזם נישט אסימילירען און פערוואנדלען די נאהרונגס־שטאפען וואס ער בעקומט אהן דער הילף פון וויטאמינען, וועלכע זענען די צינדהעלצער וואס פערוואנדלען די רויהע נאהרונגס־מיטלען אין ברען־מאטעריאל פאר'ן קערפער.

די ריכטיגע כעמישע צוזאמענשמעלצונג פון די וויטאמינען איז נאך היינט צו טאג אומבעקאנט, אבער דערפאר איז היינט גענוי בעוויזען געווארען זייער גרויסע ראלע פאר'ן געזונד, אויסער זייער וויכטיגען אנטייל אין אונזער נאהרונגס־אויסטויש, האבען זיי א וויכטיגע בעדייטונג פאר'ן גאנצען ענטוויקלונגס־פראצעס פון ארגאניזם, האבען א'איינפלוס אויף דעם וואוקס פונ'ם קערפער, פערשטארקען די פערטיידיגונגס־קראפט פון די געוועבען, געגען אלע אנשטעקענדיגע קראנקהייטען און נאך פיל אנדערע פונקציעס וואס דאס פלאץ דערלויבט נישט דא אויסצורעכענען.

די וויטאמינען טרעפט מען אן אין פרישע פעטער, געלכלעך פון אייער, רויהע מילך, פרישע פרוכטען, הויפטזעכליך פון פאמעראנצען און ציטרינען, אין פריש גרינס, הויפטזעכליך קרויט, ציבעלע און פאמידארען. די לעצטע איז איינע פון די רייכסטע פראדוקטען מיט וויטאמינען.

דער סקארבוט, וואס פלעגט זיין דער טראר פון די, וואס פלעגען דארפען פערברענגען עטליכע וואכען אויפ'ן ים, ווייט פון א ישוב, איז היינט פולקום פערשוואונדען, ווייל דאס איז א קראנקהייט וואס ווערט פערזאכט צוליב מאנגעל אין וויטאמינען, און ס'איז גענוג צו בעזארגען זיך מיט ציטרינען אז די געפאהר זאל פערשווינדען.

דערפון איז נאך נישט געדרונגען אז דער ציטרין זאל פערהיטען פון אלע ארגאנישע אפשוואכונגען צוליב מאנגעל אין וויטאמינען.

אין דער טעגליכער מעדיצינישער פראקטיק קומט אויס אפט זיך צו טרעפען מיט פאציענטען וואס קלאגען זיך, אז דער מאגען ארבייט נישט ווי געהעריג.

זיי ליידען פון בויך־שמערצען, הארטע מאגענס, אפעטיטלאזיגקייט, שלאפלאזיגקייט און הויפטזעכליך אין מאנגעל פון ענערגיע.

אויב דער דאקטאר נאך א שטרענגער אונטערזוכונג וועט פערגעסען צו פרעגען דעם פאציענט מכח זיינע נאהרונגס־געוואוינהייטען וועט ער ארויס טראגען א פאלשע דיאגנאז, אננעהמענדיג דעם חולה פאר א פשוטען דענערווירטען, ווען עס האנדעלט זיך פון א דערוואקסענעם צי פון בלוטלאזיגקייט, ווען ס'האנדעלט זיך פון א קינד.

די גענויע דערקונדיגונג מיט וואס דער פערזאן דערנעהרט זיך, דערווייזט אז זיין הויפט־עסען איז געקעכטס אדער קאנסערווירטע מאכלים וואס זענען אזוי געשמאק...

די בלויזע דיעטע־טוישונג ברענגט א ראדיקאלע ענדערונג צו גונסטען דעם קראנקען, ווייל זיינע גאנצע ליידען זענען פערזאכט צוליב מאנגעל אין וויטאמינען.

נאכדעם, וואס איז דא איבערגעגעבען געווארען ווערט קלאר, וויפיל רעכט עס איז פערהאן אין ביידע געגענזעצליכע מיינונגען, וואס זענען פריהער ארויס געזאגט געווארען מצד הוטקשינסאן און פיסיאן.

נאכקומענדיג איינזייטיג זייערע עצות וועט מען קומען כמעט צו די זעלבע שלעכטע פאלגען.

דערפאר איז ראטזאם אנצונעהמען אן'עקלעקטישע שטעלונג: דער מענש בעדארף זיך נישט שרעקען צו עסען דאס וואס דאס הארץ גלוסט. דער טעם און דער געשמאק האבען א וויכטיגע ראלע פאר'ן מאגען. און נאך דערצו האט דער מאגען גוטע כלים אויף צו פערדייען.

דערביי מוז מען אבער געדענקען נישט צו צושטערען דעם נארמאלען גלייכגעוויכט פון קערפער און עס טאר נישט פעהלען ביי קיין שום טיש א סך גרינס, פרישע פרוכטען, פוטער און אייער.

הומאר — דער קונדס — סאטירע
צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

פאליטיק פון דער וואך

ענדליך האבען מיר שוין א שטיקעל רעוואלוציע. דאס מאל האט זיך שפאניען ארויסגערוקט אויף דער פאליטישער ארענע מיט א סענסאציאנעלען אויפטריט.

עס איז אזוי שטיל אינ'ם פאליטישען וועלטעל, גלייך ווי די פעלקער וואלטען געווען אויסגעשטארבען און דער פאליטישער געטומעל וואלט געווען אן׳איבריגע זאך.

שפאניען, דאס לאנד פון אקסען-קאמפען, קאן וויזט אויס, נישט זיצען מיט פערלעגטע הענד און זיך שפילען אין זידלען דעפוטאטען האט זי זיך גענומען צו די כלים און מאכט רעוואלוציע.

דער פעלקער-בונד מאכט אויך מישטיינס-געזאגט פאליטיק. עס איז אזא מין פאליטיק פון וועלכע עס ווערט נישט הייס און נישט קאלט.

אין ווארימע ושפאניען קאכט זיך.

א פלאפלער

יונגערמאן: א שעהנע משפחה האט איהר.. אייער ברודער האט מיך אנגערופען אידיאט און אלד.

זי: ער איז שוין אזוי, מיין ברודער. וואס מען רעדט אינדערהיים, פלאפעלט ער באלד נאך.

פארוואס זי דארף ברילען

מאן: פארוואס טוסטו אן דיינע ברילען ווען איך רעד צו דיר?

פרוי: ווייל אז איך דערהער דיין „לשון" ווערט מיר פינסטער אין די אויגען...

געכעבט

יונגערמאן: יעדעס מאל, ווען איך גיב אייך א קוש, פיהל איך זיך מיט פינף יאהר יונגער.

פריילין: איהר ווילט דאך נישט ווערען א קליין קינד אין איין אווענד?

א פראגע

זי: הערסט, מיין מאן, פאר'ן שלאפען געהן, געכטען, האב איך אין דיינעם א הויזען-טאש א לאך צוגעניהט, בין איך אפשר נישט א גוטע פרוי?

ער: געוויס. איך דאנק דיר. אבער זאג מיר, איך בעט דיך, ווי אזוי האסטו געוואוסט אז איך האב א לאך אין טאש?

מגילת גריפע

גיי איך מיר אליין צום פעלדשער שריפע,
ער זאל היילען אונזער דינסט-מויד חנה-ציפע,
אויך דעם סטרוזש, דעם פאן פיליפע.
נאר דער ליבער פעלדשער שריפע,
איז אליין גאר קראנק אויף גריפע.
כאפ איך מיך אריינעם
צו מיין שכן מרדכי - ליפע,
נאכ'ן גילדען, וואס ער קומט מיר שוין חדשים,
גייט ארויס די ווייבעל ציפע, די קסאנטיפע,
און זי זאגט צו מיר: ר׳ שעיה-שיפע,
גייט געזונדערהייט,
מיין מאן, ר׳ מרדכי-ליפע,
ליגט איצט קראנק אויף גריפע.
ווער איך בייז און גיי אויף מיטאג,
צו מיין היימיש מיטאג, וואס איך עס ביי חיה קליפה
נאר נישטא קיין מיטאג היינט,
ווייל די באלעבאסטע ליגט אויך קראנק אויף גריפע
גיי איך אינאווענד אויף א ראנדקע,
מיט מיין כלה פויגעל-ציפע,
דארטען אונטער א געדיכטער שיינער ליפע,
נאר אוי ווי מיר! נישט געקומען
איז מיין מיידעל פויגעל-ציפע,
ווייל זי ליגט אויך קראנק אויף גריפע.
ווערט מיר קאלעמוטנע אויפ'ן הארצען,
און בעשליס צו גיין אהיים,
און אויך אוועקלייגען זיך אויף גריפע,
בעשלאסען און געמאכט:
אוועק אהיים, אריין אין בעט,
און שוין. איך פירכע,
הוסט און כליפע.
שלוקערץ, ניס און שיפע,
קוים-וואס-קוים איך זשיפע.
אויס, א סוף! איך בין שוין אויכעט
קראנק אויף גריפע.

ס'הייסט חנוכה
אזא טרויעריגער פזמון

די חנוכה-ליכטלעך,
און חנוכה - לאטקעס,
און טייערער חנוכה - שניי —
האלט איך דאס בלייענע
טרענדערל, האלט איך,
און דריי עס, או ןדריי עס, און דריי...

א נס איז געווען,
א וואונדער — נס גדול —
א גרויסער געווען איז דארט...
און ס'ריהרט זיך דער נס נישט —
צו אונז וויל נישט קומען,
עס ריהרט זיך דער נס נישט פון ארט...

מען זאגט על הנסים,
מען דרייט אלץ דעם טרענדער,
און אלץ מען פערשפילט, מען פערלירט....
נו, טרענדערל שווערער,

נו, בלייערנער טרענדער,
נו, שנעלער זאל זיין זיך געריהרט...

די „נון" מאכט נישט „נס" שוין,
דער „גימל" — נישט „גדול",
נישט „היה די „היא", און נישט „שם"...
„נון-גימל" — נישט גוט — „איז"
„היא-שין" — הייסט „היינט שלעכט" איז,
און טיפער עס ווערט אלץ דער תהום....

איי, חנוכה - ליכטעלעך,
און חנוכה - לאטקעס —
אלץ שוואכער דער ענין עס ווערט....
וואס שפעטער און שפעטער,
וואס ווייטער און ווייטער —
מען האט זיך אלץ טיפער אין דר'ערד...

יאקעל בן פלעקעל.

וואזשנע חנוכה-„ליכטלעך"

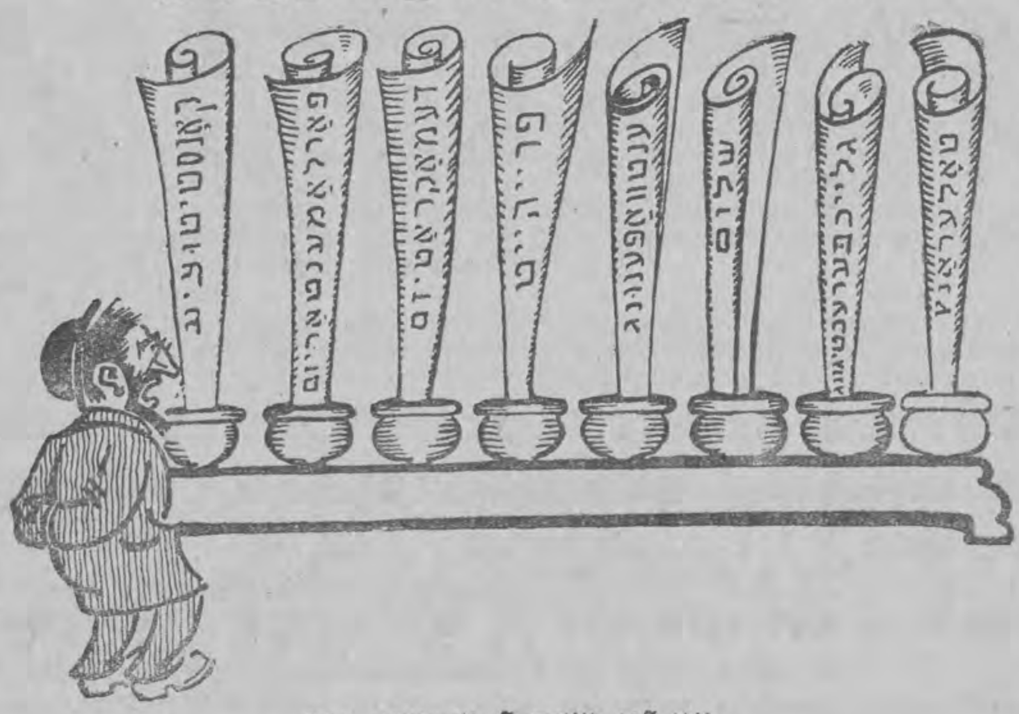

איז לנו רשות ל שתמש הם

א צואה, וואס האט געראטעוועט
(פון אראבישען הומאר)

ביי עבדאללא-טופיק איז פלוצלונג געשטארבען זיין בעליבטער הונט, צום אנהויב האט עבדאללא גאר קיין טרייסט נישט געפונען און נאכדעם האט ער בעשלאסען צו בעגראבען איהם אויפ'ן מענשליכען בית-הקברות און אזוי האט ער טאקע געטון.

האבען די גלויביגע געמאכט א טומעל און זענען גלייך געלאפען מיט א טענה צום הייליגען קאדי: ס'טייטש, אזא הפקרות! א הונט גאר אויפן בית-הקברות? האט זיך דער קאדי אויך דערשראקען און געשיקט זיין שמש ער זאל גלייך רופען עבדאלא'ן פאר'ן משפט פון בית-דין.

ווי עבדאללא האט נאר געעפענט די טיר האט דער קאדי איהם פערווארפען מיט זידלערייען און אויסגערופען: „דו הונט איינער! דו אזוינער און אזוינער! דערפאר וואס דו דארפסט בעגראבען ווערען צווישען הונט בעגראבסטו דיין נבלה צווישען די הייליגע מתים?"

האט עבדאללא אראפגעבויגען זיין קאפ, צוגעהערט זיך צו אלע טענות פון הייליגען קאדי, און אז דער קאדי האט אויפגעהערט, האט עבדאללא געעפענט זיין מויל און אזוי געזאגט:

— הייליגער קאדי! ס'איז א צדק און א יושר צו וועגען מיט א וואג-שאל די טענות פון ביידע צדדים איידער מען גיט ארויס אנ'אורטייל, די מעשה איז אזוי געווען:

— מיין הונט זכרונו לברכה, איז געווען זעהר א גוטער און אנ'אמת'ער בעל טובה, פאר'ן שטארבען איז ער געגאנגען מיט מיר צום שרייבער פון דארף און האט איבערגעלאזט נאך זיך א צוואה, אין וועלכער עס שטעהט אזוי געשריבען: „אין נאמען פון בארמהערציגען גאט: ערשטענס, פערזאג איך, מ'זאל מיך בעגראבען אויפ'ן בית-הקברות פון די גלויביגע; און צווייטענס, פערזארג איך מ'זאל מיין געלד צוטיילען אזוי: 200 מעדזשידעס אויף צו בעצאהלען דעם קצב פון נאהענטען דארף, מיין חוב, וועלכען איך בין איהם שוין לאנג שולדיג, און די איבעריגע 500 מעדזשידעס דארף מען איבערגעבען צום הייליגען קאדי כדי ער זאל דאס צוטיילען פאר ארימע לייט...

דער קאדי: — ווארט נאר א ווילע, וויפיל האט דער פערשטארבענער עליו השלום והרחמים איבערגעלאזט אויף צדקה?

כינעזישע העפליכקייט

די כינעזער זענען זעהר העפליכע מענשען. זייער העפליכקייט איז אבער א בעזונדערע, א ספעציעלע וואס זעהט אונז אויס צו זיין אביסעל מאדנע.

ווען איין כינעזער בעגעגענט א צווייטען און וויל פערפיהרען מיט איהם א פריינדליכען שמועס, טוט ער עס אזוי: יעדען מאל, ווען עס קומט איהם אויס צו רעדען וועגען זיך אליין ערנידעריגט ער זיך, מאכט זיך מיט דער בלאטע צו-גלייך, דערפאר אבער הויבט ער זיין פריינד ביז'ן הימעל, לויבט איהם און רעדט צו איהם טאקע נאר ווי מען רעדט צו א מלכות.

אט הערט ווי אזוי צוויי כינעזער וואס האבען זיך שוין א לאנגע צייט נישט געזעהען, כאפען זיך עס ארום. ווען זיי טרעפען זיך צופעליג אן אין גאס:

ערשטער כינעזער: וואס מאכט איהר, מיין געהויבענער, מיין געאכטערטער, גאט-געזאלבטער פריינד?

צווייטער כינעזער: אט ווי איהר זעהט, שלעפ איך נאך אלץ ארום איבער דער ערד מיין אלטען, נישטיגען אפגעטראגענעם קערפער.

ערשטער כינעזער: וואו געפינט זיך איצט דער פרעכטיגער פאלאץ פון מירמעלשטיין און פיסמענהאלץ, וואס איהר בעוויליגט איידעלמוטיג אנצורופען אייער הויז?

צווייטער כינעזער: מיין שמוציגע, האלב-איינגעפאלענע חורבה געפינט זיך נישט ווייט פון אלטען מארט.

ערשטער כינעזער: וויפיל געראטענע קינדער, ליכטיגע זונען בעהעלען און בעשטראלען אייערע גליקזעליגע טעג?

צווייטער כינעזער: דער הימעל האט מיך שווער געשטראפט מיט פיר אויסוואורפען, פיר לייד־אקעס, פיר אומזיסטע פרעסער.

ערשטער כינעזער: און ווי פיהלט זיך אין געזונד אייער צארטע לעבענס-בעגלייטערין, די שענסטע פון אלע פרויען, דער שטאלץ פון גאנצען לאנד?

צווייטער כינעזער: די אומגעלומפערטע, פעטע קוה, וואס רופט זיך מיין פרוי, איז געזונד ווי א פערד.

אויס מיליאנער

מאן (ביי וועמען א בעטלער בעט א נדבה): פארוואס בעטעלסטו!? פארוואס זוכסטו [illegible] קיין ארבייט?

בעטלער: מיך האט געטראפען א מוראדיגער אומגליק, בין איך צופיל [illegible] אז איך זאל קענען זיך נעהמען פאר עפעס אנ'ארבייט.

מאן: וואס פאר אנ'אומגליק איז מיט דיר געשעהן?

בעטלער: איך בין פון א שטארקען שטורעם געווארען פון א מיליאנער אט אזוי ווי איהר זעהט מיך איצט.

מאן: (פרעגט איבער פערוואונדערט): איבער א שטורעם?

בעטלער: יא, איבער א שטורעם.

מאן: אינטערעסאנט. דערצעהל ווי אזוי דאס האט פאסירט.

בעטלער: זעהר איינפאך. איך האב זיך געלעגט שלאפען אונטער דעם שאטען פון א בוים, און מיר האט זיך געחלומט אז איך בין א מיליאנער. האט אויסגעבראכען א שטורעם... און מיך פון מיין שלאף אויפגעוועקט... און איך בין געווארען אויס מיליאנער...

אין רעדאקציע

רעדאקטאר (צום וויצען-שרייבער): וואס א יאהר ווערסטו אלץ יונגער.

וויצען-שרייבער: מיין ווייב פערקירצט מיר מיינע יאהרען.

צום פלאנעט וועגוס

וועגוס! כאפ א קוק אויף אונזער לאנד,
זעה ווי זי איז פול מיט שפאט און שאנד,
זעה, ווי די מענער זענען שלעכט,
זיי זיצען אין קאפע גאנצע נעכט;
די ווייבער לאזען זיי איבער אין שטוב,
שרעקען זיי זיך, אז מען האט זיי נישט [illegible],
זעה, ווי זי איז פול מיט שפאט און שאנד,
זעה, ווי די יוגענד אין גאס
פון דורכגייענדיגע מיידלעך מאכט א שפאס,
אויף א מיאוסע זאגען זיי, אז ז'איז שיין,
און אויף א הויכע, אז — ז'איז קליין.
וועגוס! כאפ א קוק אויף אונזער לאנד,
זעה, ווי זי איז פול מיט שפאט און שאנד,
זעה, ווי אויף די פעלדער וואקסט דאס ברויט,
אבער די מענשען אין לאנד פיהלען דאך נויט,
ווייל קויפען ברויט דארף מען האבען פארוואס,
אפשר וואלסטו צו אונז געגעבען מיט [illegible]
א שאס?

יעהרליכע פערזאמלונג פון די ביימער
איז ווישניאווא-גורא

אין וואלד פון ווישניאווא-גורא איז פארגעקומען די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון אלע ביימער

צו דער פערזאמלונג האבען זיך געשטעלט אלע ביימער און ביימלעך.

דער פארזיצענדער אנ'אלטער דאמב האלט פאל גענדיגע ערעפנונגס-רעדע:

„מיר ביימער און דרענגער זענען זיך היינט צוזאמענגעקומען צו בעהאנדלען אונזערע אינטערעסען. נעהמט אין בעטראכט אונזער ביטערע לאגע: זומער, ווען אלץ זינגט און טאנצט שטייען מיר ביימער גרין און געל פאר צער, קוקענדיג וואס עס ווערט אפגעטון אונטער אונזערע שאטענס... און צום סוף וואסער בעלוינונג בעקומען מיר דערפאר? מען הענגט אן אויף אונזערע העלזער שווערע האמאקעס מיט פעטע ווייבער.

מיר קרעכצען אונטער זייער לאסט און שווייגען מיר הערען אויס ליבעס-ערקלערונגען פון וועלכע עס לאזט זיך אויס א בוידעם און מיר שווייגען!

און צום סוף פאהרען אלע אוועק אהן א „זייט געזונד" און מען לאזט אונז שטיין נאקעט, א סוף מוז נעהמען צו דער דאזיגער עקספלאאטאציע.

דאס ווארט בעקומט א סאסנע-ביימעל, וועלכעס בעלייגט פאלגענדען פראטעסט:

„מיר פראטעסטירען ווי אמשארפסטען געגען דעם, וואס צו אונז סאסנע-ביימער קומען בלויז קראנקע און די געזונטע פארלעך, די פערליבטע, לויפען נאר צו די קושאקעס... מיר ווילען דאס נישט פערשווייגען, מיר ווילען רוישען ווי ווילדע מעגליך..."!

אין אפגרונט

סענסאציאנעל־עראטישער ראמאן (31

פאני האט זיך צעלאכט.

— פארדאן, גענעראל! — זי האט איהם געררופען גענעראל צוליב זיינע וואנצעס, — פארדאן, איך בין אביסעל יונגער פון אייך.

— קאדעל פערגעסט שטענדיג זיינע יאהרען! — האט גארנערי געענטפערט. — ער האט בעקומען א מעדאל אין 1840. דאס זענען דאך עפעס יאהרע.

קאדעל און גארנערי האבען זיך נישט געליבט איינער דעם אנדערען. און ביי יעדער געלעגענהייט האט גארנערי געזוכט א שטאך צו טון א ביס טון דעם סקולפטאר.

קאדעל האט זיך געפונען בעליידיגט ער האט זיך אויפגעהויבען, האט אויסגעגלייכט זיין ברוסט און אויסגערופען:

„איך בין שוין נאהענט צו אכט און פופציג יאהר. אבער וואס מאכט דאס אויס! יאהרען מאכען נישט דעם מענשען אלט! צו זעכציג יאהר געהט א מאן שטייפער און גלייכער ווי צו דרייסיג. א פרוי קען ליבען א זעכציג־יאהריגען ווען זיין הארץ איז נאך יונג.

— גלויבט איהר דאס? — האט גארנערי געפרעגט ביי פאני מיט א געלעכטער, און דעשאלע האט געזאגט מיט א שמייכעל:

— און דאס זאגט מיין קאדעל, אז די יוגענד איז טייערער פון אלץ אין דער וועלט.

— איך האב געביטען מיין מיינונג, זינט איך האב זיך בעקענט מיט מיין נייער מאדעל, מיין קליינער קאזינאר. — זי איז אכצעהן יאהר אלט, זי איז א וואויל קינד, זי שטאמט פון פאריזער מארק וואו איהר מוטער פערקויפט הינער. זי זאגט אזעלכע זאכען, פאר וועלכע עס ווילט זיך איהר קושען.

— אזוי איהר זייט ווידער געכאפט אין דער מעשה! אין זעקס חדשים ארום וועלען מיר הערען פון א גט, געוויין, האס, כעס, געשרייען. און פון א מענשען, וואס איז גרייט צו שויטען יעדען איינעם.

קאדעל איז געווארען טרויעריג.

— עס איז אמת, קיין זאך ציהט זיך נישט אייביג. פריהער נעהמט מען זיך, און נאכדעם שיידט מען זיך.

— פאר וואס־זשע דארפט איהר זיך נעהמען?

— און וואס איז מיט אייך אליין? מיינט איהר אז איהר זענט שוין אויף אייביג פערבונדען מיט אייער מיידעל?

— מיר? — האט דעשאלע געזאגט — מיר האבען זיך נישט גענומען צו פיהרען א הויז. אמת, אליס?

— געוויס נישט! — האט אליס געענטפערט מיט א רוהיגער שטים.

— ביי אונז — האט דעשאלע דערצעהלט — וועלען אזעלכע סצענעס נישט זיין. מיר וועלען זיך נישט צו־ווערטלען, און אפילו נישט צו־זעגענען. מיר האבען געשלאסען א קאנטראקט אויף צוויי חדשים. דעם לעצטען טאג פון אונזער טערמין וועלען מיר זיך צוגיין אהן א קריג און אהן א סקאנדאל. איך וועל אוועק אין מיין געשעפט, אליס וועט זיך אומקעהרען אין איהר קליינעם צימער, וועלכען זי האלט נאך איצט אן.

— אויפ׳ן דריטען שטאק, פון וואנען עס איז זעהר לייכט ארויסצוווארפען זיך מיט׳ן קאפ אראפ.

די יונגע אליס האט געשמייכעלט, ווען זי האט געזאגט די שוידערהאפטע ווערטער, איהר פנים האט געשיינט אונטער די לעצטע שטראהלען פון דער זון, וועלכע זענען אויף איהר געפאלען, אבער דער טאן פון איהר שטים איז געווען אזוי טרויעריג אז קיינער האט נישט געוואגט צו ענטפערען.

לאמיר געהן צום טיש — האט קאדעל אויסגערופען, — קומט עסען און פלוידערען.

— יא, — לאמיר לאכען, כל־זמן מיר זענען יונג! נישט אמת, קאדעל? — האט גארנערי אויסגערופען מיט א געלעכטער, כדי א שטאך צו טון דעם סקולפטאר, וואס האט געוואלט בלייבען יונג.

איינינגע טעג נאך דער וויזיט איז זשאן געאנגגען דורך דער גאס, וואו דעשאלעס פאלאץ האט זיך געפונען. ער האט בעמערקט אז די פענסטער פון פאלאץ זענען געשלאסען. און א ביטערער טרויער שוועבט איבער׳ן גאנצען הויז. דעשאלע איז אוועק אין דעם בעשטימטען טאג. זיין קאנטראקט האט זיך געענדיגט. גאסין האט זיך געטראכט, וואס פאר א פיינע זאך עס איז צו טון אזוי ווי מען וויל, און בעהערשען די געדאנקען און דאס הארץ.

— וועל איך אמאל האבען דעם מוט אזוי צו טון?

פלוצלונג האט ער דערפיהלט א האנד אויף זיין פלייצע.

— גוט מארגען, גאסין.

דאס איז געווען דעשאלע אליין, ער איז געווען טרויעריג און דערשלאגען. דעשאלע האט איהם דערקלערט, אז ער איז גאר נישט אוועק פון פאריז, אבער ער וואוינט אין א גרויסען האטעל, ווייל ער ציטערט פאר זיין הויז זינט יענעם שרעקליכען אומגליק.

— וואס איז דאס?

— ווייסטו דען נישט? אליס איז טויט, זי איז בעגאנגען זעלבסטמארד — האט דעשאלע געענטפערט, — אבער ווארט נאר א ווייל אויף מיר. איך וויל זעהען, אויב עס זענען דא בריף, און דאן וועל איך אייך אלץ דערצעהלען.

ער האט זיך באלד אומגעקערט מיט איינינגע צייטונגען און בריף, און האט גענומען רעדען, ווי פון חלום ארויס:

(פארזעצונג קומט)

אקראנץ פערל פון תלמוד און מדרש

ווער עס האט געשאפען, אז די חכמה זאל זיין א קרוין פאר׳ן קאפ, דער האט אויך געשאפען אז די מילדקייט זאל זיין דער וועג אויף צום טרעטען. (ירוש׳ שבת פ״א)

* * *

אז מ׳האט הונדערט גילדען אין אנ׳עסק, קאן מען אמאל עסען פלייש און וויין, און אז מ׳האט הונדערט גילדען אין ערד, האט מען אמאל אויף גרינס מיט זאלץ. (יבמות ב״ג)

* * *

די תורה לערנט דרך־ארץ, אז א מענש דארף נישט געוואוינען זיין זוהן צו פלייש און וויין, ער דארף איהם ערציהען, אז מ׳קאן זיך בעגנוגען מיט לייכטע אכילות. 3 (חילון פ״ד)

* * *

צו אלץ איז דא אנ׳ערזאץ, א חוץ צו א יונגפרוי. (סנהדרין כ״ב)

* * *

אויב דיין זיפ איז פערשטאפט, טא קלאפ אויף איהר. (תנחומא וישב ס״ת)

* * *

עס טרעפט אז וואס יעגער מאהנט קומט איהם גאר נישט, עס קומט איהם אבער, וואס איהם פאלט גאר נישט איין צו מאהנען. (ב״מ ק׳)

* * *

אזוי ווי די גרויסע פיהרען זיך אזוי פיהרט זיך דער דור. (דברים רבה פ״ב)

* * *

אלץ, וואס ס׳איז געשעהן, —
איז שוין בעקאנט און מיט א נאמען אפגעשטעמפעלט,
און אדם מענש! מ׳שטיינס געזאגט —
מען ווייסט דיין קראפט —
און אומזיסט איז דיין ראנגלען זיך —
ועסט דיין שיקזאל נישט איבערמעכטיגען.
פאראן — וואס אמת — א סך אורזאכען,
וואס ברענגען דעם מענשען
זיך צו יאגען נאך נארישקייטען,
אבער, וואס האט ער דערפון? (קהלת ו. י׳)

* * *

וואס טויג דיר א יונגע —
וואס טויג דיר אנ׳אלטע —
זוך זיך דיין גלייכען, (יבמות מ״ד)

* * *

אויב ער ווייסט נישט צו פערענטפערן די פשוטע אלטעגליכע פראגען, טא ווי אזוי קאן ער פרעגען קשיות אויף גאנץ הויכע זאכען.

דער וואס האלט טייער דעם מלך, קען נישט אין זיין נאמען פאלש ווערען. (ירוש׳ ברכות)

* * *

געזאמעלט דורך **אברהם שלעזינגער**

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

די ערשטע העברעאישע פארשטעלונג אין לאדזער גרויסען טעאטער

איך סופליר די העברעאישע ראל — די יום־טוב׳דיגע פאר — עס ווערט א העברעאישער רעדנער — די טרופע פאהרט קיין ווארשא.

ווען יוליוס איז שוין ערנסט צוגעטראטען צו לערנען די העברעאישע ראל „אוריאל" אין „אוריאל אקאסטא" האט ער מיך געפרעגט צי איך וואלט נישט געוואלט מיטשפילען אלס „יהודית" אין דער העברעאישער פארשטעלונג. איך האב זיין פארשלאג נישט אנגענומען, ווייל איך האב מיר נישט געקאנט פארשטעלען ווי יאזוי מ׳קאן זיך אונטערנעהמען שפילען און דערצו נאך א בעדייטענדע ראל. אין א שפראך, וועלכע מ׳קאן נישט. איך האב מיך נאך אפילו נישט געקאנט צוגעוואוינען צום געדאנק, אז יוליוס שפילט יא. אבער קוקענדיג אויף דער ערנסטקייט מיט וועלכער ער האט זיך א נעהם געטון צו דער זאך, און וויפיל מיה ער פערלייגט, האב איך אנגעהויבען גלויבען, אז ער וועט שוין ווי ס׳איז דורכקומען. איך האב בעגריפען, אז קוים איז דאס ביי מיין מאן אנ׳אמביציע, וועט ער זי דורכפיהרען. איך האב אבער נישט געהאט קיין אמביציע צו שפילען העברעאיש און דע ריבער האב איך נישט געוואלט ריזיקירען אונטערצונעהמען אזא שווערע זאך.

יוליוס פלעגט זעהר אפט שטודירען די ראל און ווען ער האט שוין אנגעהויבען זי אביסעל צו קענען פון אויסוועניג, פלעגט ער מיר געבען די ראל, אז איך זאל איהם סופלירען אדער אויסהערען. מילא אויסהערען, ווי אויסהערען. אבער קוים האב איך איהם געדארפט סופלירען פלעג איך זיך פערפלאנטערען אין דער עברי. דאכט זיך די זעלבע אותיות, יודישע, מאנכע ווערטער אפילו בעקאנטע, אבער ווי גרויס ס׳איז דער אונטערשיד, ווי אזוי מען דארף זיי לייענען און ווי אזוי זיי ווערען אויסגערעדט.

אויף די פראבען פלעג איך נישט מיטגעהן, ווייל כ׳בין געווען פערנומען מיט פראבען צו די יודישע פיעסען, אין וועלכע איך האב געשפילט און אביסעל מיט באלעבאטישקייט אין שטוב. אבער פון די גרויסען, וועלכע יוליוס האט מיר אפגעגעבען, האב איך בעקומען דעם איינדרוק, אז אלץ איז אין דער בעסטער ארדנונג. יוליוס פלעגט זאגען, אז די ליבהאבער, וואס שפילען די פיעסע, זענען זעהר אינטעליגענטע יונגעלייט, איבערגעגעבען, און מאכען גרויסע פארטשריט. אויך יוליוס פלעגט מאכען גרויסע פארטשריט אין זיין ראל. ער האט זי שוין געקענט פון אויסוועניג. אבער פארט האט ער זיך אויף קיין טריט נישט גערירט אהן דעם, אז זילבערצווייג זאל איהם סופלירען, ווייל יוליוס איז געווען זעהר צוגעוואוינט צום קלאנג פון זיין שטים און צו זיין בעטאנונג פון די ווערטער בעת ער האט מיט איהם איינשטודירט דעם העברעאישען טעקסט פון דער ראל.

צו דער לעצטער פראבע בין איך יא געגאנגען און געהאט זעהר גרויס פערגעניגען ווען כ׳האב געזעהן ווי אלץ קלאפט.

א זאך, וועלכע האט מיר אין אנהויב אויסגעזעהן אונמעגליך, איז איצט געווארען נארמאל און א פאקט.

אנשטאט וואס פריהער האב איך געטראכט ווי אזוי קאן מען זיך דאס אונטערנעהמען צו שפילען העברעאיש, אין דער צייט, וואס מ׳קאן נישט די שפראך, האב איך איצט געטראכט, אז ס׳איז נאר א פראגע פון ווילען און כ׳האב בעדויערט וואס איך האב נישט געהאט גענוג ווילען צו בעטייליגען זיך אין דעם דאזיגען גרויסען יום־טוב.

און די העברעאישע פארשטעלונג פון „אוריאל אקאסטא" אין לאדזער גרויסען טעאטער, איז ווירקליך געווען א גרויסער יום־טוב, מיר זענען געווען זעהר פאפולער און געאכטעט אין לאדז, צו אונזערע פארשטעלונגען פלעגען קומען די שענסטע פארשטעהער פון דער יודישער אינטעליגענץ. אין פריוואט־פערקעהר האבען מיר אויך אנגעשלאגען אין איינינגע רייכערע פיינע יודישע הייזער. אבער קיינמאל האט קיין פארשטעלונג אונזערע אין יודיש נישט בעוויזען אנצוטון אזא יום־טובדיג מלבוש ווי אט די העברעאישע פארשטעלונג.

די לופט איז גאר געווארען אנ׳אנדערע. עס האט אויסגעזעהן, ווי יעפעס גאר א וויכטיג געשעהעניש וואלט פאסירט. סיי צווישען די אקטיארען, סיי צווישען שטענדיגען יודישען טעאטער־פובליקום האט געהערשט עפעס א נערוועזע שטימונג ווי פאר א פאסירונג, וואס קאן האבען גרויסע פאלגען. פון מאמענט אן וואס עס זענען ארויסגעהאנגען געווארען די אפישען וועגען דער העברעאישער פארשטעלונג, האבען די „טעאטער־פאטריאטען" געהאט כסדר צו רעדען וועגען דעם. דער נאמען „אדלער" איז געווארען דער טאג־געשפרעך אין יודישען לאדז.

אבער א חוץ אונזער שטענדיג פובליקום איז דאס מאל געקומען אויך א פובליקום וואס בעזוכט קיינמאל נישט קיין יודיש טעאטער: משכילים, אינטעליגענטען, מענשען פון פרייע פראפעסיעס, העברעאיש איז טאקע נישט גערעדט געווארען אין לאדז. אויסער אפשר אין גאנץ קליינע קרייזען. אבער א בעציהונג פון דרך־ארץ האט געהערשט צו דער שפראך, און די דאזיגע בעציהונג איז נאך מעהר פערשטארקט געווארען אין אנבעטראכט פון א העברעאישער פארשטעלונג אין א גרויס טעאטער און אין א גרויסער פיעסע, נישט אין איינאקטערס, וועלכע מ׳האט ביז דעמאלט געשפילט אויף העברעאיש.

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפילערין עמיליע אדלער

געשריבען ספעציעל פאר׳ן „נייעם פאלקסבלאט" פון זלמן זילבערצווייג

דאס טעאטער איז געווען איבערפולט. א מאל טעאטער איז פאר מיר נישט געווען ניי, אבער דאס מאל האט דאס טעאטער געהאט גאר אנ׳אנדער פנים. דיזעלבע לאזשעס, דיזעלבע שטוהלען, נאר מיר האט זיך אויסגעוויזען, אז איך זעה דאס אלץ צום ערשטען מאל.

איך בין געזעסען צוזאמען מיט׳ן רעדאקטאר אוגער אין דער ערשטער לאזשע, הארט נעבען דער בינע, צו וועלכער עס האט באלד געפיהרט א טיר. ווען מ׳הויבט אן שפילען, איז „אוריאל" נאך נישט אויף דער בינע. אבער איך בין שוין געווען נערוועז, נישט אזוי ווי כ׳וואלט נאר געווען א צושויער, נאר ווי איך וואלט געדארפט אדורכגעהן דעם פייער־פרוב, אוגער האט מיך געמוזט פעסט צוהאלטען ביי דער האנד. אין אט קומט אריין דער דינער און זאגט אן דאס אנקומען פון „אוריאל".

גאט! א צאהן אן א צאהן נעהמט מיר קלאפען, א ציטער גייט מיר איבער׳ן גאנצען קערפער, מיר ווייזט זיך אויס, אז איך פערליר דאס בעוואוסטזיין.

און אט איז יוליוס אויף דער ביהנע! אפשר הונדערטער מאל איז ער שוין אט אזוי אנגעטון און גרימירט ארויפגעקומען אויף אט דער און אנדערע בינעס. „אוריאל אקאסטא" געהערט צו די ראלען וועלכע ער קען פון אויסוועניג און גייט שוין צו איהר צו ריין מעכאניש, טעכניש. אבער היינט זעהט ער אויס אין מיינע אויגען ווי א נייער מענש.

א דונער פון אפלאדיסמענטען האט זיך געהערט פון איבערפולטען טעאטער. יוליוס האט זיך טיף פערנייגט וואהרשיינליך איז איהם אין דאזיגען מאמענט אויפגעבליצט דער געדאנק, אז ער הויבט איצט אן א ניי לעבען: ער ווערט א העברעאישער אקטיאר.

איך האב אנגעשטעלט מיינע אויערען און מיט אלע חושים געהערט די העברעאישע ווערטער, וועלכע האבען זעהר שעהן געקלונגען פון זיין מויל. עס האט געדויערט א גאנצע אייביגקייט ביז דער ערשטער אקט האט זיך געענדיגט. ווידער האט אין טעאטער געדונערט פון אפלאדיסמענטען. איך בין תיכף אריין צו יוליוסען אין גארדעראב ער איז געווען גליקליך, ווייל דער אקט איז אזוי גוט אריבער, אין גארדעראב האט זיך געטומעלט אזוי ווי אויף א יריד: פריינד, בעקאנטע און טעאטער־מענשען, יוליוס האט אבער אלעמען משלח געווען. ער האט זיך פערמאכט מיט זילבערצווייגען און דורכגעאנגען דעם צווייטען אקט.

דער ערפאלג פון צווייטען און דריטען אקט איז געווען דער זעלבער. אין טעאטער איז אויף קיין איין מינוט נישט אפגעקיהלט געווארען די יום־טוב׳דיגע שטימונג. פערקעהרט. נאכ׳ן דריטען אקט איז זי נאך מעהר געשטיגען. איינער נאכ׳ן אנדערען האבען גערעדט רעדנער. און מען האט יוליוסען פערוואַרפען מיט מתנות. איך בין געזעסען אין לאזשע און דאס הארץ האט מיר געקוואלען פון נחת, אבער פלוצלונג איז עפעס געשעהן, וואס האט מיך ממש ווי אפגעגאסען מיט הייס וואסער. נאך אלע רעדעס און בעגריסונגען האט יוליוס געגעבען א צייכען מיט דער האנד, אז ער וויל עפעס רעדען. איך בין בלאס געווארען, אויך אוגער איז געווארען שרעקליך דענערווירט. ער שטעלט זיך אויף און רוימט מיר איין: — יוליוס געהט א תל מאכען פון דעם גאנצען איינדרוק, ער געהט רעדען יודיש.

איך האב זיך אויך זעהר דערשראקען ווייל ווען יוליוס וועט רעדען יודיש, וועט ער צושטערען די גאנצע אילוזיע פון זיין ביז איצטיג שפילען העברעאיש. עס וועט אויסזעהן, ווי אנ׳אויסגעלערענט פורים־שפיל.

אוגער האט זיך אויך געשראקען פאר א סקאנדאל און איז ארויס פון דער לאזשע. איך בין תיכף נאך איהם נאכגעגאנגען ווייל איך האב אויך נישט געוואלט זיין אנוועזענד ביים איינדרוק פון יוליוסעס יודישער רעדע., אבער מיר האבען נאך נישט בעוויזען צו פערמאכען די טיר פון דער לאזשע, ווי אין אונזערע אויערען האבען שוין געקלונגען מיין מאנ׳ס העברעאישע ווערטער.

— ער רעדט העברעאיש!
די סיטואציע איז געראטעוועט!
ביי אוגער׳ן רייסט זיך ארויס אנ׳אויסדרוק:
— א לעבען אויף זיין קאפ!

מיר געהען צוריק אריין אין דער לאזשע. יוליוס האט גערעדט עטליכע מינוט העברעאיש, דער איינדרוק איז געווען אומבעשרייבליך פיל שטארקער ווי דאס שפילען העברעאיש. ווי כ׳האב שפעטער זיך דערוואוסט, איז יוליוסעס העברעאישע רעדע געווען פון פאראויס צוגעגרייט. מען האט פערשטאנען זאז מען וועט איהם בעגריסען און ער וועט דארפען דאנקען, האט ער אלזא צוזאמען מיט דער העברעאישער ראל אויך אויסגעלערענט דעם העברעאישען דאנק, וועלכען מ׳האט איהם סופלירט אזוי ווי די ראל.

לאנג נאך נאכדעם ווי מ׳האט געענדיגט שפילען איז א גרויסער עולם געבליבען אין טעאטער, און שפעטער נאכ׳ן שפילען האבען פיל טעאטער־בעזוכער אפגעווארט יוליוסען אויפ׳ן הויף און אויף דער גאס פון טעאטער און איהם געמאכט א שטורמישע אוואציע. אויך דער באנקעט איז אראפ זעהר פייערליך.

נאך דער פארשטעלונג אין לאדז איז די גאנצע טרופע געפאהרען קיין ווארשא און אויך דארט איז די פארשטעלונג אראפ מיט א גרויסען ערפאלג.

מיט איין ווארט — יוליוס איז געווען געראטען, ער האט געזיגט. ער איז געווען דער ערשטער פראפעסיאנעלער יודישער אקטיאר וואס האט געשפילט העברעאיש.

נייער פאַלקסבלאַט

דאָס לאָדזשער לעבען

נייער פאַלקסבלאַט

פרייטאג 19 כט כסלו תרצ"א

דעצעמבער

זון־אויפגאַנג 7 42

זון־אונטערגאַנג 3.25

ליכט־צינדען: 3.08

רעגולאַציעס, בייזווייליגע באַנקראָטען

טעגליכע כראָניק פון האַנדעלס־געריכט

אהרן וואָלמאַן (מענער קאָנפעקציע געשעפט נאַוואָמיעסקא 22 פיליע נאָוואָמיעסקא 2) האָט זיך געווענדעט אין געריכט וועגען אַ פּראָלאָנגאַציע פון די צאָהלונגען, הגם דער עקספּערט האָט אַרויסגעזאָגט אַ גוטע מיינונג וועגען דעם צושטאַנד פון דער פירמע אויפ'ן גרונד פונ'ם בילאַנס, האָט דאָס געריכט די פּראָלאָנגאַציע נישט ערטיילט.

וואָלמאַן האָט די דעציזיע אַנגעקלאָגט אין אַפּעלאַציע געריכט וועלכער האָט צוגעשאַפט דעם לאָדזער אורטייל און ערטיילט וואָלמאַנען אַ פּראָלאָנגאַציע אויף 3 חדשים.

נאָכ'ן אָפּלויף פון די 3 חדשים האָט זיך וואָלמאַן געווענדעט אין געריכט וועגען ערלויבען איהם אָנצוהויבען רעגולאַציע־אונטערהאַנדלונגען. וואָלמאַן שלאָגט פאָר צו בעצאָהלען 70 פראצ. פון די חובות אין 4 ראַטעס: 20 פראצ. און 15, 20 און 15 יעדען האַלב יאָהר.

דאָס געריכט האָט ערלויבט אָנצוהויבען אויסגלייכס־אונטערהאַנדלונגען.

* * *

די פירמע „טרעשטשאַנסקי, גליקסמאַן און קאָמפּ." (זיעטריקאָווער 63) איז ערקלערט געוואָרען אַלס באַנקראָט פון 3. פעברואַר ה. י.

דעם 27. נאָוועמבער איז פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג פון די קרעדיטאָרען אויף וועלכער ס'איז געגרינדעט געוואָרען אַ קרעדיטאָרען פערבאַנד און די צייטווייליגע סינדיקס זענען אויסגעוועהלט געוואָרען אַלס ענגילטיגע.

* * *

ישעי פרידלענדער איז דעם 17. אָקטאָבער ה. י. ערקלערט געוואָרען אַלס באַנקראָט פונ'ם 17. יאַנואַר. דער ריכטער קאָמיסאַר האָט מיטגעטיילט אין געריכט, אַז ווי מ'זעהט פון די ביכער איז פרידלענדערס באַנקראָט אַ בייזווייליגער און האָט געבעטען צו בעשטימען אַן עקספּערט נאָכצוקאָנטראָלירען די ביכער.

דאָס געריכט האָט דעם פאָרשלאַג אָנגענומען.

די געשלאָסענע פאַבריקען

רעדוצירטע אַרבייטער וועלען נישט בעקומען קיין שטיצע פאַר די חגאות.—

דעם 7-טען יאַנואַר וועלען די פאַבריקען ווידער אַרבייטען

ווי מען גיט איבער וועלען די רעדוצירטע אַרבייטער אויף דער צייט פון די חגאות נישט בעקומען די שטיצע פון אַרבייטסלאָזען פאָנד, פאַר די חגאות.

אין ענצעלנע גרעסערע פאַבריקען וועלען די אַרבייטער בעקומען פאַר ניי־יאָהר אַלס אַ קאָנטע 50 פראָצענט פון זייער פערדינסט אין דער לעצטער וואָך און ווען זיי וועלען צוטרעטען צו דער אַרבייט, דעם 7. יאַנואַר, וועלען זיי בעקומען די רעשט.

די רעדוצירטע אַרבייטער האָבען נעכטען בעקומען אויסגעצאָהלט אין שריפטליכע בעשטעטיגונגען, אַז זיי זענען בעפרייט פון דער אַרבייט.

אַלע רעדוצירטע אַרבייטער דאַרפען זיך רעגיסטרירען אין אַרבייטסלאָזען פאָנד, ווייל לויט'ן געזעץ בעקומען נישט קיין שטיצע די אַרבייטסלאָזע, וועלכע האָבען זיך נישט רעגיסטרירט אין משך פון אַ חודש זינט זיי האָבען פערלוירען די אַרבייט.

(—) פון אַן אָפיציעלע קוועלע גיט מען איבער אַז עס האָבען זיך געשלאָסען פאָלגענדע פאַבריקען:

בעניך, מאַרקוס קאָהן, גייער, שווייקערט און שטייגער'ט — פון 13. דעצעמבער ביז'ן 7. יאַנואַר; פּאָזנאַנסקי און שייבלער — פון 20. ה. ח. ביז'ן 7. יאַנואַר; דאַנציגער — פון 20 ה. ח. ביז'ן 27. ה. ח.; אייסערט — פון 22. ה. ח. ביז'ן 7. יאַנואַר; לאַנדאו און וויל — פון 20. ה. ח. ביז'ן 3. יאַנואַר; פּרוסאַק — פון 22. ה. ח. ביז'ן 29. ה. ח. זילבערשטיין — פון 20. ה. ח. ביז'ן 3. יאַנואַר.

אַנדערע פאַבריקען, וועלכע זענען אָנגעשלאָסען אין טעקסטיל־אינדוסטריעלער פערבאַנד, שליסען זייערע פאַבריקען אויף 5 טעג ד. ה. פון 24 ביז'ן 29. דעצעמבער ה. י.

פּאַטענטען קאָן מען אויסקויפען ביז'ן 31 דעצעמבער

סוחרים פעראיינען און האַנדווערקער־פערבאַנד קענען אויסקויפען פאַטענטען פאַר זייערע מיטגלידער

פּאַטענטען פאַר דעם יאָהר 1931 מוז מען אויסקויפען ביז צום 31־טען דעצעמבער פון דעם יאָהר.

די קאַטעגאָריעס פון די פּאַטענטען און די פרייזען זענען דיזעלבע וואָס פאַר אַ יאָהרען.

ביים אויסקויפען פון די פּאַטענטען מוז מען — ווי דער שטייגער איז — אויסשטעלען אַ דעקלאַראַציע, וועלכע מען בעקומט אין שטייער־אַמט גאַנץ אומזיסט און די דאָזיגע דעקלאַראַציע מוז מען אויספילען גאַנץ גענוי און איבערגעבען דעם שטייער־אינספּעקטאָר, אַז ער זאָל זי בעשטעטיגען. אויב דער שטייער־אינספּעקטאָר איז נישט מסכים מיט דער אָנגעגעבענער קאַטעגאָריע פון שטייער־צאָהלער למשל: דער שטייער־צאָהלער פערלאַנגט אַ פּאַטענט פון פירטער קאַטעגאָריע און דער שטייער־אינספּעקטאָר טענה'ט, אַז ער דאַרף אויסקויפען אַ פּאַטענט פון דריטער קאַטעגאָריע, קאָן ער דאָס בעמערקען אויף דער דעקלאַראַציע. דער שטייער־צאָהלער האָט אָבער תמיד דאָס רעכט צו פערלאַנגען ביי דער קאַסע־סקאַרבאָווא אַזא פּאַטענט, ווי ער וויל איהם, און זי האָט נישט קיין רעכט איהם נישט אַרויסצוגעבען דעם דאָזיגען פּאַטענט. דאָס געזעץ ערלויבט אויסצוקויפען דעם שטייער־צאָהלער אַזאַ פּאַטענט ווי ער וויל איהם האָבען נאָר דאָס געהט אויף זיין אייגענער אחריות.

אויב די קאָנטראָל האָט פעסטגעשטעלט, אַז דער פּאַטענט איז צו נידריג ווערט דער שטייער־צאָהלער בעשטראָפט.

די פּאַטענט־קאָנטראָלע וועט זיך אָנהויבען דעם 2־טען יאַנואַר 1931, אויב ביי דער קאָנטראָל ווייזט זיך אַרויס, אַז אין געשעפט איז בכלל נישט פאַראַן קיין פּאַטענט. האָט די שטייער־מאַכט דאָס רעכט דאָס דאָזיגע געשעפט אָפּצושליסען. אויב דער פּאַטענט איז צו נידריג ווערט בעשטראָפט דער שטייער־צאָהלער מיט אַ געלד־שטראָף. גלייכצייטיג מיט די פּאַטענטען מוז מען אויסקויפען רעגיסטראַציעס, קאַרטען פאַר מאַגאַזינען און סקלאַדעס.

מיר געפינען פאַר נויטיג אונזערע לעזער אויפמערקזאַם צו מאַכען אַז דעם נישט ריכטיג אָנגעגעבענעם נאָמען פון דער פירמע אָדער דער מין פון בעשעפטיגונג פיהרט, צו אַ גרויסען שאָדען פון שטייער־צאָהלער.

די פינאַנץ־קאַמער האָט דערלויבט סוחרים אָרגאַניזאַציעס און דעם צענטראַלען האַנדווערקער־פערבאַנד אויסצוקויפען פּאַטענטען פאַר זייערע מיטגלידער און די פעראיינען האָבען די מיסיע איבערגענומען אַזוי ווי אַלע יאָהר ביז איצט.

צי איז אַ נייער באַלעבאָס פעראַנטוואָרטליך פאַר חובות פון אַ ליקווידירטער אונטערנעהמונג

לויט דער ביז־איצטיגער פּראַקטיק פלעגט די שטייער־מאַכט מאָהנען די חובות, וועלכע האָבען בעלאַסט אַ ליקווידירטע אונטערנעהמונג, דערהויפּט פאַר אומזאַץ־שטייער, אויך ביי דעם, וועלכער האָט געעפענט אַן אונטערנעהמונג אין דעם לאָקאַל, אין וועלכען ס'האָט זיך געפונען אַמאָל אַן ענליכער געשעפט.

די מאַכט האָט זיך אין די פאַלען געשטיצט אויפ'ן אַרט. 92 פון געזעץ וועגען אומזאַץ־שטייער. געגען דער דאָזיגער פּראַקטיק האָט זיך לעצטענס אַרויסגעזאָגט דער העכסטער אַדמיניסטראַטיווער טריבונאַל.

אין אורטייל 28־2285 שטעלט דער העכסטער טריבונאַל פעסט אַז אַ נייער בעזיצער פון אַ האַנדעלס־אונטערנעהמונג איז פעראַנטוואָרטליך פאַר די פעריגעגענע חובות פונ'ם אַלטען געשעפטס־אייגענטימער נאָר אין דעם פאַל, ווען דער נייער געשעפטס־אייגענטימער נעהמט איבער צוזאַמען מיט'ן לאָקאַל די גאַנצע אונטערנעהמונג, אויב דער נייער אייגענטימער בעווייזט, אַז ער האָט בלויז איבערגענומען דעם לאָקאַל, אָהן סחורה — קאָן די שטייער־מאַכט אויף קיין פאַל נישט פאָדערען פון איהם אַז ער זאָל בעצאָהלען פאַר די פעריגעגענע שטייערן.

אינטערעסאַנט זענען אויך די מאָטיוען פונ'ם העכסטען אַדמיניסטראַטיווען טריבונאַל וועלכער ווייזט אָן, אַז ווען אַפילו דער נייער געשעפטס־אייגענטימער האַנדעלט מיט דיזעלבע סחורות, און האָט אַפילו דיזעלבע קליענטען, — האָט דאָס אויך נישט קיין שום בעדייטונג פאַר דער פעראַנטוואָרטליכקייט פראַגע פון די פעריגעגענע שטייער'ען.

דער אורטייל פונ'ם העכסטען אַדמיניסטראַטיווען טריבונאַל וועט בלי־ספק דאָבען אַן ערשטקלאַסיגע בעדייטונג, ווייל ער מאַכט איינמאָל פאַר אַלעמאָל אַ סוף צו דער ביז־איצטיגער אומגעזעצליכער פּראַקטיק פון דער שטייער־מיכט.

ליידער מוז מען אָבער כאָטשטעלען, אַז עס זענען געווען נישט ווייניג פאַלען, ווען די אָרטיגע שטייער־מאַכטען זענען געבליבען ביי זייער אייגענער אָרטיגער אינטערפּרעטאַציע, כאָטש דער ענין איז נישט צווייד‍ייטיג אויפגעקלערט געוואָרען דורך די מאָסגעבענדע געריכטס־אינסטאַנצען.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט־דיזשורען

(2) קאַצפּערקעוויטש, (זגערזשער 54); ריכטער, (11.ליסטאָפּאַד 86); שיטקאָוויטש, (קאָפּערניק 26); זונדעלעוויטש, (זעטריקאָווער 25); סאָקאָלעוויטש, (פשעיאַזד 19): ליפּיץ, (פּעטריקאָווער 193).

אויסצאָהלונגען און אונטערשטיצונגען פאַר אַרבייטסלאָזע

דער מאַגיסטראַט איז מודיע, אַז מיטוואָך ד. 17 דעצעמבער, האָבען זיך אָנגעהויבען די אויסצאָלונג פון רעגירונגס שטיצע פאַר אַרבייטלאָזע פאַר'ן חודש נאָוועמבער 1930, פאַר די אַרבייטסלאָזע, וועלכע האָבען זיך רעגיסטרירט אין אונטערשטיצונגס־אַמט פאַר אַרבייטסלאָזע אין משך פון 1 ביז'ן 9 דעצעמבער ה. י.

פריילעדיגע אין פערהייראַטע אָהן קינדער. האָבען נישט קיין רעכט אויף דער דאָזיגער שטיצע. אַרבייטסלאָזע, אין וועמענס פאַמיליע עס אַרבייט אפילו נאָר איינער, אָדער בעקומט וועלכע עס איז שטיצע — האָט אויך נישט קיין רעכט אויף דער דרינגענדער שטיצע.

די אויסצאָהלונג וועט פאָרקומען אין לאָקאַל פון אונטערשטיצונגס־אַמט פאַר אַרבייטסלאָזע אויף דער גאַס פון 28 קאָניאָווער שיסער־פּולק 32 פון 9 ביז 2 בייטאָג, לויט פאָלגענדער סדר:

פרייטאָג 19 דעצעמבער P R S

שבת 20 דעצעמבער T U W Z Ż

אויסגעקויפט 10 פּראָצענט פּאַטענטען

(2) ווי מען אינפאָרמירט פון פינאַנץ־אַמט, האָט מען ביז איצט אויסגעקויפט קוים 10 פּראָצענט פּאַטענטען אויפ'ן יאָהר 1931.

דער לעצטער טערמין אויסצוקויפען פּאַטענטען, ענדיגט זיך, ווי בעוואוסט, דעם 31. דעצעמבער.

דעם 2. יאַנואַר וועט דער פינאַנץ־אַמט שוין אָנהויבען די קאָנטראָלעס.

קאָנפערענץ וועגען שטייער פאַר געשאַכטענע בהמות

(2) נעכטען איז אין פינאַנץ־אַמט פאָרגעקומען אַ קאָנפערענץ מיט פערטרעטער פון יודישע און קריסטליכע קצבים וועגען שטייער פון בהמות.

נאָך אַ לענגערע דיסקוסיע איז אָנגענומען געוואָרען דער פאָרשלאַג פון נאַטשאַלניק שיקאָרסקי וועגען אַ נייעם אופן פון איינצאָהלען דעם בהמות־שטייער.

א פרוי אונטער אַן אויטא

(2) אויף נאַרוטאָוויטש גאַס איז אַרונטערגעפאַלען אונטער אַן אויטא די 30־יעהריגע חנה רבקה ניימאַן פון מאַטעקא 7. פאָגאָטאָוויע האָט די פרוי אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

3 יאהר מיט 8 חדשים תפיסה

פאַר ענטלויפען פון מיליטער

יוזעף קוביאַק האָט אין אַפּריל ה. י. אַוועקגעוואָרפען די ביקס בעת די מיליטערישע איבונגען און אַנטלאָפען.

מען האָט איהם אַרעסטירט אין אַ קנייפע, און נעכטען איז אין מיליטער־געריכט פאָרגעקומען זיין פּראָצעס.

דאָס געריכט האָט איהם פערמשפּט אויף 3 יאָהר מיט 8 חדשים תפיסה.

יודיש טעאַטער „פילהאַרמאָניע" נאַרוטאָוויטש 20

נאָר 8 גאַסטשפּילען פון בעריהמטען אַרטיסט פון סטאַניסלאַווסקי'ס קונסט־טעאַטער אין מאָסקווע, פּיסקאַטאָר־טעאַטער אין בערלין

פּאָול באַראַטאָוו

פרייטאָג, דעם 19 דעצעמבער, 9 אָוונד אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן 50־יאָהריגען יובילעי פון גרויסען יודישען דיכטער שלום אש — פייערליכע פּרעמיערע!

„גאָט פון נקמה"

דראַמע אין 3 אַקטען פון שלום אש. הויפּטראָל „יענקעל שאַפּשאָוויטש" פּ. באַראַטאָוו. פאַר דער פאָרשטעלונג וועט האַלטען אַ וואָרט וועגען דעם גרויסען יובילאַר, דער פאָרזיצער פון דער יודישער סעקציע ביים זשורנאַליסטען־סינדיקאַט רעד. לאַזאַר פּורס.

שבת, דעם 20 דעצעמבער, 4 נאָכמיטאָג צו ביליגע פרייזען פון 80 גר. אָן

דער פאָטער

דראַמע אין 3 אַקטען פון א. סטרינדבערג. הויפּט־ראָל „אַדאָלף" — פּאָול באַראַטאָוו

שבת, דעם 20 דעצעמבער, 9 אָוונד ווידערהאָלונג פון דער אַש־פּרעמיערע

גאָט פון נקמה

דראַמע אין 3 אַקטען פון שלום אש. הויפּטראָל „יענקעל שאַפּשאָוויטש" — פּ. באַראַטאָוו

זונטאָג, ד. 21 דעצ. 9 אָוו. לטובת „בית יתומים" זגערזשער 40 — „הינקעמאַן"

מאָנטאָג, ד. 22 דעצ. פּאָפּולערע פאָרשטעלונג פון 80 גר. אָן — „דער פּרעמדער"

דינסטאָג, ד. 23 דעצ. פּאָפּולערע פאָרשטעלונג פון 80 גר. אָן — „גאָט פון נקמה"

ס'נעהמען אַנטייל פרויען מ. ראַיען, ס. פלאַם, י. פלאַם, ס. פּאָזנאַנסקאַ. מענער: ח. בראַקאַרזש, מ. גורוויטש, י. גרינהויז, י. ווײַנבערג, מ. מעלמאַן, מ. פּאָזנאַנסקי, א. קורץ, ה. פּלוים. סופלער: מ. אייזענבערג. בילעטען צו בעקומען אין פילהאַרמאָניע־קאַסע.

שבת, דעם 20־טען דעצעמבער ד. י. 11 אַ זייגער אין אָוונד

גרויסער באַל

אין „ארט"

דער „ארט"־אַנסאַמבל וועט אויספיהרען אַ ספּעציעלען פּראָגראַם א. נ.:

„נידער מיט דער גריפּע און קריזיס"

2 אַ זייגער ביינאַכט — יצחק בראָינער'ס מאַריאָנעטקעס פון לאָדזער כלל־טוער ספּעציעל געשריבענע טעקסטען

4 אַ זייגער ביינאַכט — ספּיריטיסטישער סעאַנס פון פּראָפ. מיכל

„דער סוף פון מעבש"

פיל אַטראַקציעס רולעטקע!! טאַנץ ביז אין דערפרי

בילעטען און הנחה־בילעטען צו בעקומען אין דער קאַסע פון „ארט".

צוגאב-צוגען צוליב די חגאות

דעם 24. ה. ח. וועט אפגעהען א צוג פון פאבריקס-באהן קיין ווארשא 7,20 אווענד און וועט קומען קיין ווארשא 9,55 אווענד.

פון ווארשא וועט אין זעלבען טאג אפגעהען א צוג 1,40 בייטאג, וועלכער וועט קומען קיין לאדז 4,40 פארנאכט.

ביידע צוגען וועלען זיין פערזאנען צוגען נישט קיין שנעל-צוגען.

ארעסטירט ראפינירטע געלד-שווינדלער

(—) פאליציי האט ארעסטירט יוזעף וואוירמאנין, סטעפאן מאראווסקי, בראנ. לעש אין סטאנ. גאלקאווסקי א סאלטים פון דארף ראגנא, וועלכע פלעגען אין די דערפער, אויף אראפינירטען אופן אויסשווינדלען ביי די פויערים גרעסערע סומען געלד.

די שווינדלער פלעגען פערקויפען אין די דערפער אזעלכע דרוק-מאשינדלעך מיט כעמיקאלישע אנווייזונגען ווי אזוי צו מאכען 100 און 500 זלאטי-באנקנאטען, פאר די דרוק מאשינדלעך פלעגען די פויערים צו צאהלען צו טויזענד זל. און מעהר.

עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז די אלע פויערים זענען געפאלען קרבנות פון פשוטע שווינדלער, וועלכע זענען נעכטען טאקע ארעסטירט געווארען.

454 זל. — 10 טאג ארעסט

א קורצע געשיכטע מיט א באהן-בעאמטען

(2) דער 39-יאהריגער קארל ש..., דער לייטער פון דער אפטיילונג צו היטען האנדבאגאזשען אויף דער לאדזער פאבריק-באהן האט אפגעטון א קלייניגקייט—ער האט פערשווענדעט 454 זל. מיט 52 גר. באהן-געלד. ר' האט זיך מודה געווען, אז ער האט די סומע פערברויכט פאר זיך, און דאס געריכט האט איהם פערמשפט אויף 10 טאג ארעסט.

אויטאבוס-קאטאסטראפע

4 פאסאזשירען פערוואונדעט

(—) אויפ'ן פעטריקאווער שאסעי האבען זיך צוזאמענגעשטויסען צוויי אויטאבוסען און אין רעזולטאט זענען 4 פאסאזשירען פערוואונדעט געווארען.

היינט און פאלג. טעג!
פ'עכטיגסטע קיע ציע פון דער גרעסטער עקראן-ליבהאבערין
GRETA GARBO
„דער קוש"
דראמע פון ווצהוזין, פערלאנג און גרויסער ליבע. אין די הויפטראלן:
CONRAD NAGEL i LEW AYRES.
אויסער'ן פראגראם: פר. כטיגע קלאנג-קאמעדיע א. ג. „מיין ווייב" ווי אויך אקטואליטעטען פון לאנד.
אנהויב אין נעחענליכע טעג 4 אכמיטאג שבת זונטאג און יום-טוב 1 א זייגער בייטאג
פאפולערע פרייזען.

1-טער קלאנג-קינא-טעאטער אין לאדז
„SPLENDID"
היינט פרעמיערע! היינט פרעמיערע!
דער פרעכטיגסטער סופער-פילם פון דער פראנצויזישער וועלט-פראדוקציע א. נאמען:
„האלזבאנד פון דער קעניגין"
לויט דעם מייסטערווערק פון Aleksander DUMAS (פאטער)
עמאציאנירענדסטער פילם, וואס ריהרט ביז טרעהרען.
אין די הויפט-ראלען: אין די הויפט-ראלען:
DIANA KARENNE
JEAN WEBER
GEORGES LANNES
אנהויב פון די סעאנסען 6, 8 און 10 אווענד. פאספארטו'ס אונגילטיג ביז'ן אפרופען.

די שקל אקציע אין פולען גאנג

מיטוואך אווענד איז פארגעקומען א זיצונג פון פעראייניגטען שקל קאמיטעט, עס זענען אנוועזענד געווען די פארשטעהער פון אלע ציוניסטישע גרופירונגען. דער קאמיטעט האט זיך קאנסטיטואירט אויף פאלגענדען אופן: פארזיצענדער: ה' א. שפירא („עת לבנות"), וויצע-פארז.: ל. זילבערשטיין („מזרחי") און ג. ליכטענשטיין („התאחדות"), סעקרעטאר י. גולדין („פועלי ציון").

עס איז גענומען געווארען צו קענטניש די פראגראמע, וואס די ציוניסטישע עקזעקוטיווע אין לאנדאן האט צוגעשיקט צום צענטראלען שקל-קאמיטעט אין ווארשא וועגען טערמין פון ציוניסטישען קאנגרעס וועלכער איז בעשטימט געווארען אויף אנהויב פעברואר. די עקזעקוטיווע מאכט אויפמערקזאם אויף דער נויטווענדיגקייט צו צוטיילען דעם שקל-פערקויף און פערשפרייטען א גרויסע צאהל שקלים ענטשפרעכענט צו דער גרויס פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען. דער היינטיגער קאנגרעס דארף דעצידירען אין פראגען וואס זענען נוגע דעם אויפבוי פון דער יודישער נאציאנאלער היים אין צוזאמענהאנג מיט דעם לעצטען „ווייסען-בוך" פון דער ענגלישער רעגירונג.

צוליב דער קורצער צייט וואס איז געבליבען ביז צו די קאנגרעס-וואהלען מוז דער שקל-פערקויף פערענדיגט ווערען דעם 31. ה. ח. דעריבער איז בעשלאסען געווארען אנצושטרענגען אלע כחות כדי אין משך פון דער קורצער צייט צו דורכפיהרען די שקל-אקציע צו דעם געוואונשענעם ערפאלג.

די ארבייט פון פערשפרייטען דעם שקל ווערט געפיהרט דורך די מיטגלידער פון אלע ציוניסטישע גרופירונגען און יוגענד ארגאניזאציעס, אויסער דעם ווערען פונאנדערגעשיקט שקלים דורך ספעציעלע בעפולמעכטיגטע לויט די אדרעסען, וואס געפונען זיך אין רשות פון ציוניסטישען ביורא.

אין צוזאמענהאנג מיט דער שקל-אקציע און די בעפארשטעהענדע וואהלען צום קאנגרעס איז נעכטען אווענד פארגעקומען א ספעציעלע זיצונג פון ציוניסטישען קאמיטעט, אויך אין „התאחדות" און „מזרחי" קומט פאר א פיבערהאפטע ארבייט אין צוזאמענהאנג מיט דער שקל פערשפרייטונג.

לא דובים ולא יער

וואס'ער זייגער? וועלכער זייגער?! וואס דרייט ער א ספאדעק?!

(א) און אזא מעשה קאן אויך פאסירען: איינער אברהם קארנפעלד נעהמט און פערקויפט איינעם יאן וויצעוויאק א זייגער פון א וואוינונג אויף אלעיא 1. מאי 12, וואס ער גיט אן אלס זיינע. ער נעהמט ביי וויצעוויאק'ן 30 זל. אנ'אדרויף און זאגט איהם צו, אז ער קריגט דעם זייגער, ווען ער וועט בעקומען דעם רעשט געלד. אין א פאר טעג שפעטער קומט וויצעוויאק מיט'ן רעשט געלד און וויל אפנעהמען דעם זייגער, לאזט זיך אויס, אז סיי דער זייגער, סיי די וואוינונג, וואו ער הענגט, געהער צו איינעם יצחק וואלף, און יענער ווייס נישט פון קיין פותר און קיין חלום. דאס געריכט וויל אויך נישט וויסען פון קיין קונצען, און קארנפעלד וועט איצט בחרפותינו הרבים מוזען זיצען דריי חדשים טורמע.

א פאראליזירטער רופא חולים

ער האט געהיילט און געהיילט, ביז ער מוז דערפאר בעצאהלען

(2) אז א דאקטאר קאסט טייער, און צו דער קראנקען-קאסע איז שווער צוצוקומען, שאפען זיך שוין ממילא „בעלי-מופתים".

האט אזא מין „בעל מופת", דער 48-יעהריגער פאראליזירטער אנטאני ווישניעווסקי (קרוטשע 24) א צייט לאנג פראקטיצירט אין באלוטאלס וואונדער-דאקטאר, גענומען 1—3 זלאטיס פאר א וויזיט און געהיילט דעם לייכט-גלויביגען עולם מיט קיבעבע- און לאקריץ-רפואות, ביז עס האבען אנגעהויבן אנצוקומען אויף איהם אנקלאגעס אין דער סטאראסטווע, און נאך א חקירה ודרישה האט מען דעם פאראליזירטען כמו-דאקטאר פערמשפט אויף צו בעצאהלען 150 גילדען שטראף, אדער זיצען אין ארעסט 10 טאג. דער בעל-דבר האט זיך מודה געווען, אז ער האט געהיילט די באלוטער מענשהייט, און דערקלערט, אז דעם פאך האט ער זיך אויסגעלערנט דינענדיג בשעתו אין מיליטערישען שפיטאל אין לוצק....

„GENTLEMAN"

ער געדענקט נישט וואו ער האט געדינט אין מיליטער

פראצעס וועגען דעזערציע

(2) דעם 29, נאוועמבער 1919 איז שמעון וויטעלזאן געשטאנען פאר א מיליטערישער קאמיסיע און איז אנערקענט געווארען פאר פעהיג צו דינען אין מיליטער. נישט קוקענדיג אויפ'ן בעפעהל, אז אלע פאבאראווע פון יאהר 1900 זאלען זיך דעם 30. יאנואר צושטעלען צום מיליטער, האט זיך וויטעלזאן נישט צוגעשטעלט און איז איגנאנצען נעלם געווארען פון לאדז.

דעם 14. יאנואר ה. י. האט זיך וו. צוגעשטעלט אין פ. ק. או. און פערלאנגט מען זאל איהם ארויסגעבען א מיליטעריש ביכעל, ווייל ער האט זיין ביכעל פערלוירען און אז ער האט שוין אפילו וועגען דעם געמאלדען אין דער פרעסע. דערביי האט וויטעלזאן פערזיכערט, אז ער האט געדינט אין מיליטער, נאר אנווייזען אין וועלכען פולק און אין וועלכע אפטיילונג, האט ער נישט געקאנט.

די אויספארשונג האט אבער פעסטגעשטעלט, אז וויטעלזאן ווערט געזוכט פאר אויסבעהאלטען זיך פון מיליטער-דינסט און עס איז געגען איהם פערפיהרט געווארען א פראצעס.

נעכטען איז זיין פראצעס פארגעקומען אין מיליטער געריכט. דער בעשולדיגטער האט כסדר ערקלערט, אז ער האט געדינט אין מיליטער, נאר ער געדענקט נישט וואו.

דאס געריכט האט איהם פערמשפט אויף אנדערטהאלבען יאהר תפיסה.

פון „התאחדות"

דער נייער ועד פון „התאחדות" האט זיך קאנסטיטואירט אויף פאלגענדען אופן: אין פרעזידיום די ה"ה: סט. שרעטער, גרשון ליכטענשטיין און מ. ראסין אין דער קולטור-קאמיסיע די ה"ה: י. גורן, י. חלאדניאוויטש, זאב ווינער, י. [illegible] און ה' בעלאס, אין דער פינאנס-קאמיסיע די ה"ה: ד"ר א. גיביאנסקי, ד"ר שווייג, סט. שרעטער און י. שאליט, אויף דער זעלבער זיצונג איז אויך בעשלאסען געווארען דעם חודש זיך צו ווידמען אויסשליסליך דער שקל-אקציע און קאנגרעס-וואהלען צו דעם צוועק ווערט איינגעאָרדענט א רייה רעפעראטען און פערזאמלונגען געווידמעט דעם שקל אין 17-טען ציוניסטישען קאנגרעס.

די ברידער-קאמפען אין יאהר 1905 אין לאדז

(21

צום 25-יאהרצייט פון יענע בלוטיגע טעג

ווראנקא און פעליקס בעדנארעק, וועלכע האבען אזוי אונפערהאפט בעקומען די פרייהייט, האבען זיך מיט דער הילף פון 3 באיאוצעס אדורכבעקומען דורך א הויף פון א פאבריק אויף זשעלטשאנסקא גאס, פון וואנען זיי זענען אוועק אויפ'ן פאביאניצער שאסיי, אנדערע באיאוצעס מיט מיקוסען זענען ענטלאפען אין דער זייט פון באלוט.

— — — — — — — — —

נאכדעם ווי דער שפיצעל פליסאק איז דערהרגעט געווארען האט מארטא נישט מעהר געמאכט קיין פרובען זיך צו דערוויסען, וואו די צעזעסטירטע זענען, זי איז אויך מעהר נישט געגאנגען אין דער אכראנע, וואו מ'האט זיך געקענט משער זיין, אז זי האט אנטיילגענומען אין אפרוימען דעם שפיצעל, אבער זי האט נישט געהאט וואס מורא צו האבען, ווייל וואלט די אכראנע פון עפעס געוואוסט, וואלט זי דאן געקענט טרעפען צו איהר אהיים. די אכראנע האט פון גארנישט געוואוסט. אין דער ערשטער רייה וואלטען דאך אין א'נדער פאל ארעסטירט געווארען די איינהאבער פון דער קליינער צוקערניע, פון וואנען די באיאוצעס האבען אוועקגעפיהרט פלוסאקען. דאס איז דאך געווען זעהר לייכט פעסטצושטעלען. מארטא האט זיך שוין דאן דערוואוסט, אז די ארעסטאנטען פון שפיטאל זיצען אין דער טורמע אויף דלוגע גאס און דאן איז זי ריכליקן מעהר נישט געווען נויטיג, זי איז צוריקגעגאנגען אין דער פאבריק ארבייטען, מארטא איז צו דעם גאנצען ענין נישט געווען גלייכגילטיג, ווייל קודם כל איז איינער פון די ארעסטירטע דער סאציאליסט ווראנקא געווען איהר ברודער און דער צווייטער דער גאראדאוויעץ, פעליקס בעדנארעק איז געווען איהר געליבטער, הגם ער איז געווען א גאראדאוויעץ, אין די פרייע מינוטען אין אווענד אדער זונטאג, האט זי זיך גאנצע שעהן געדרעהט ארום דער טורמע בנין, איינקוקענדיג זיך אין יעדען אריינגעהענדען אדער ארויסגעהענדען פון טורמע, אדער האט אבסערווירט די פענסטער, האפענדיג אז [illegible] וועט דערזעהען איינעם פון די לינקע יונגלעך, זי האט זיי אבער נישט דערזעהען.

אין א געוויסען טאג האט זי זיך אנגענומען מיט דרייסטקייט און אנגעקלאפט אין טורמע-טויער, דורך א קליין קוואדראט-שויבעל האט ארויסגעקוקט א רויט בעוואקסען פנים פון א טורמע-וועכטער און געפרעגט וואס זי וויל.

— איך האב זיך געוואלט זעהען מיט'ן נאטשאלניק

מ'האט זי אריינגעלאזען.

מיט א קלאפענדיג הארץ איז זי אריינגעגאנגען אין טורמע-קאנצעלאריע, זי איז אויפגענומען געווארען דורך א געשטיפעלטען סטראזשניק, וועלכער האט זי געפרעגט וואס זי וויל.

— איך וויל זיך זעהען מיט מיין ברודער ראמאן ווראנקא.

— און א „בומאזשקע" האט איהר?

זי האט פערשטעהט זיך נישט געהאט קיין שום דאקומענט, וועלכער זאל זי בעפולמעכטיגען זיך צו זעהען מיט איהר ברודער. דער סטראזשניק האט זיך שטארק צולאכט און האט זי אפגעשיקט אין „אכראננאיע אטדיעלעניע". זי איז אוועק מיט גארנישט.

ס'זענען פערבייגעגאנגען 2 וואכען. יעדע האפנונג, אז זי זאל זיך זעהען מיט איהר ברודער איז פערשוואונדען. פלוצלונג איז איהר איינגעפאלען א נייער געדאנק, זי איז אוועק צו סטעפאנען בעטען ביי איהם א עצה, דארט האט זי זיך דערוואוסט, אז סטעפאן איז פערפאלגט געווארען דורך דער אכראנע און איז ענטלאפען קיין אויסלאנד פון וואנען ס'איז שוין פון איהם אנגעקומען א בריף צו די עלטערען, זי האט ווייטער נישט [illegible] וואס זי זאל אנהויבען צו טון, די לאגע איז נאך געווען דערמיט שווערער, ווייל מ'האט נישט אנגענומען פאר ווראנקא און נישט פאר בעדנארעקן קיין עסען, די טורמע קאנצעלאריע האט נאר פאר זיי אנגענומען עפעס געלד אין דעפאזיט. ווען אלע בעמיהונגען פון מארטאן זיך צו זעהן אדער פערשטענדיגען מיט'ן ברודער אדער פעליקסן זיינען געווען אומזיסט. איז מארטא געזעסן ווייניגע טעג א בעטריבטע און פערצווייפעלטע אין שטוב, פערשידענע קלאנגען זענען ארומגעגאנגען וועגען גורל פון איהר געליבטען און ברודער, א טייל האבען געזאגט, אז מ'וועט זיי דערשיסען, אנדערע ווידער, אז מ'וועט זיי פערשיקען אויף קאטארגע.

פלוצלונג האט אימיצער א ריס געטאן די טיר, אין דער טיר האבען זיך בעוויזען 2 רעוואלווער לופעס, מארטא איז בלייך געווארען ווי א מת.

אין צימער זענען אריינגעקומען 2 מאנספערשוינע און די רעוואלווערן האבען זיי אראפגעלאזען צו דער ערד.

— איהר זאלט גארנישט קיין מורא האבען, האט איינער פון די אריינגעקומענע געזאגט, צי איז דא נישט געווען ראמאן ווראנקא, זייט פולשטענדיג רוהיג, שרעקט אייך נישט, איהר פערשטעהט דאך, אז מיר מוזען זיין אויף אלעם צוגעגרייט, מיר האבען אייך איבערגעשראקען מיט אונזערע רעוואלווערן, אבער איהר פערשטעהט דאך, אז מיר האבען נישט געקענט אריינקומען אין דער וואוינג פון א רעוואלוציאנער אהן די דאזיגע מאשינקעס.

מארטא האט פערשטאנען מיט וועמען זי האט צו טון.

(המשך קומט).

פלענאר זיצונג פוג׳ם צ. ק. פון „החלוץ המרכזי" אין פוילען

שבת אין אווענד קומט פאר אין לאדז די פלענאר־זיצונג פוג׳ם צ. ק. פון „החלוץ המרכזי" אין פוילען. אויף דער טאג־ארדנונג א גאנצע רייה וויכטיגע פראגען, ווי אויך די פערטיילונג פון די נייע־אנגעקומענע סערטיפיקאטען. אין דער זיצונג בעטייליגט זיך אויך די הנהגה פוג׳ם „קבוץ עולים" ביים „החלוץ המרכזי" אין פוילען.

הרב פישמאן פון ארץ־ישראל איז לאדז

די ארגאניזאציע „צעירי מזרחי", קילינסקי 44 ארדענט איין זונטאג 7־טען טאג חנוכה א גרויסע עפענטליכע פערזאמלונג. רעפערירען וועלען הרב יהודה לייב פישמאן פון מרכז עולמי, געוו. דעפוטאט הרב שמואל בראדט, מיטגלידער פון אקציאנס־קאמיטעט, המטיף אלימלך נייפעלד פון ווארשא א. אנד.

שבת־צונאכטס קומט פאר א נשף חנוכה מיט א רייכען פראגראם.

טראדיציאנעלער חנוכה־קאנצערט פון „הזמיר"

לויט דעם מנהג פון די פריהערדיגע יאהרען ארדענט איין דער היגער „הזמיר" דעם קומענדיגען זונטאג אווענד א טראדיציאנעלען חנוכה־אווענד מיט׳ן אנטייל פון כאר און ארקעסטער. אויסערדעם וועלען אויך געגעבען ווערען סאלא־נומערען פון פידעל, קווארטעט און רעציטאציעס.

אין פראגראם געהען אריין צוו. אנד. די שאַפונגען פון לאלא, זילבערג, שקלאר, עלמאן, פראקאפיעף א. אנד.

וועגען דעם חשמונאים־יום־טוב וועט האלטען א רעפעראט הי׳ ד״ר י. פרענקעל.

„חנוכה אלס נאציאנאלער יום־טוב"

א. ד. ט. ארדענט די יודישע פאלקס־או... ניטעט איין מארגען שבת אין אווענד אין זאל פון „התאחדות" א רעפעראט, אלס רעפערענט טרעט ארויס הי׳ בערלאס.

עונג שבת און חשמונאים־פייערונג אין „אהל יעקב"

דער ועד פון „אהל יעקב" ארדענט איין מארגען שבת נאכמיטאג ווידער א ספעציעלע פייערונג פאר דער יוגענד. דאסמאל וועט דאס זיין א אזוי גערופענער „עונג שבת" פערבונדען מיט א חנוכה פייערונג. די פייערונג וועט זיך אנהויבען 3 א זייגער נאכמיטאג מיט א רעפעראט פון ד״ר י. פרענקעל וועגען חנוכה. דאס פראגראם נעהמט אַרום: חלוצים־לידער, חנוכה ליכט צינדען דורך דעם חזן און כאר א. אז. וו.

צו דער פייערונג, וואס איז בעשטימט ספעציעל פאר דער יוגענד, ווערען בעזונדערס איינגעלאדען די שילער און שילערינס פון די פאלקס־שולען און אויך פון אנדערע שולען, ווי בכלל די יוגענד.

היינט א פרעהליכער חנוכה־פראגראם אין „ארדט"

פאר דער פרעמיערע פון 3־טען פראגראם וועט אין פערלויף פון עטליכע טעג אין „ארריט" געגעבען ווערען א פרעהליכער, גרויסער, געמישטער פראגראם „די קאזע אויפ׳ן יריד", וואס בעשטעהט פון 14 נומערן — די בעסטע פון „ארדט" רעפערטואר. היינט פרייטאג, 2 פארשטעלונגען: 7,45 און 9,45 אווענד. מארגען שבת צוליב דעם גרויסען „ארדט"־באל וועט געגעבען ווערען נאר 2 פארשטעלונגען, 4 א זייגער נאכמיטאג און 6 אין אווענד.

קלאנג פילם־טעאטער „CASINO" — קלאנג פילם טעאטער „CASINO"
היינט און פאלגענדע טעג!
קעניג פון די בערג
מעכטיגע עראטישע דראמע
אין די הויפטראלען דאס אונפערגעסליכע ליבעס־פאר פון פילם „BURZA"
John Barrymore, Camilla Horn, Victor Varkonyi
מיטרייסענדער אינהאלט. ∴ קאנצערט־שפיל. ∴ אינטערעסאנטער באדען.
אויסערן פראגראם: קלאנג־צוגאבע און לאנד־אקטואליטעטען.
אנהויב 4.30, 6, 8 און 10. שבת און זונטאג פ״יהמארגען פארשטעלונגען פון 12 א זייגער צו די נידריגסטע פרייזען.

ביי גרויגעלבער הויז־פארבונג

סעטעקטם פון די אויגען, שלעכטע בעפינדונג, מרויעריגע געמיטשטימונג, שווערער חלום, און ראמוטס אייגיגע מעג דורכבעגאנג אין דערשריית ניכטצרורתהם, צו טרינקען א גלאז ביטער וואסער Franciszka Józefa

גרויסע באראכאוו־פייערונג

די היגע פועלי־ציון־פארטיי פייערט היינטיגען שבת דעם 13־טען יאהרצייט פון דעם טעארעטיקער און גרויסען ארבייטער־פיהרער בער באראַכאוו. באראכאוו דער אלזייטיגער וויסענשאפטס־מאן האט זיך איינגעקריצט אויף אייביג אין זכרון פון דער יודישער ארבייטערשאפט, וועלכע פייערט טאקע מיט דער גאנצער ערנסטקייט דעם יאהרטאג פון טויט פון בער באראכאוו.

היינטיגעס יאהר וועט די פייערונג פארקומען מארגען שבת 11 א זייגער פריה אין פילהארמאָניע. ס׳וועט ארויסטרעטען דער ארבייטער־פיהרער און בעקאנטער רעדנער זרבבל, דער דיכטער משה בראדערזאן, דער פרעמיער פון דער ווילנער טרופע יוסף קאמען און דער ארקעסטער פון ארבייטער־ספארט־קלוב „שטערן".

„גאט פון נקמה" מיט פאול באראטאוו

פארטראג פון רעד. לאזאר פיקס

היינט אין אווענד קומט פאר די פייערונג פון 50־יעהריגען יובילעי פון דעם גרעסטען יודישען דיכטער שלום אש. די פייערונג וועט פארקומען אין יודישען טעאטער, וואו ס׳וועט געשטעלט ווערען שלום אש׳ס אונשטערבליכע דראמע „גאט פון נקמה" מיט דעם קינסטלער פאול באראטאוו אין דער ראל פון יענקעל שאפשאָוויטש, מיט׳ן אנטייל פון גאנצען אנסאמבל.

פאר דער פארשטעלונג וועט דער פארזיצענדער פון דער יודישער סעקציע ביים זשורנאליסטען־סינדיקאט, רעד. לאזאר פוקס האלטען א פארטראג וועגען דעם שאפען פון שלום אש.

די גרויסע פראינטערעסירונג, וואס די פייערונג אין יודישען טעאטער האט ארויסגערופען איז א פערשטענדליכע.

איז פאליש אויף דער קייט

אין „הזמיר" ווערט ווייטער דורך דער „יודישער טעאטער סטודיע געשפילט מיט ערפאלג י. ל. פרץ׳ס „אין פאליש אויף דער קייט". דאס פובליקום נעהמט אויף די סטודיאנטען זעהר ווארים. היינט, פרייטאג, מארגען שבת אין אווענד קומען פאר ווייטערדיגע פארשטעלונגען פון „פאליש אויף דער קייט".

דער דאקטאר

ס׳איז ערשינען נומער 50 פון פאפולערען מעדיציניש־וויסענשאפטליכען זשורנאל „דער דאקטאר" צוו. איבריגען רייכען מאטעריאל געפינט זיך אויך אן אינטערעסאנטער ארטיקעל פון ד״ר ה. רוזשאנער „וועגען די נייע מעטאָדען צו היילען די טריפער — קראנקהייט".

מארגען דער גרויסער „ארדט"־באל

מארגען 11 א זייגער אין אווענד קומט פאר דער גרויסער טראדיציאנעלער „ארדט"־באל. דער היי־יעהריגער באל וועט אבער צוליב זיין גרויסען און אינהאלטסרייכען פראגראם זיין דער שענסטער פון אלע ביז־איצטיגע. דער אנסאמבל האט צוגעגרייט א ספעציעלען פרעהליכען פראגראם א. נ. „נידער מיט דער גריפע און קריזיס". דער בעקאנטער קונסט־מאלער האט צוגעגרייט ספעציעלע מאריאנעטקעס פון לאדזער כלל־טוער. דער פראפ. מיכעל, וואס ווילט אין לאדז האט בעוויליגט צו געבען א גרויסען ספיריטיסטישען סעאנס, וואס וועט פארקומען פונקט 4 א זייגער ביינאכט.

דער עולם, וועלכער וועט זיך זיכער גוט ווויילען וועט האבען די מעגליכקייט אין זאל צו שפילען רולעטקע, פאקער און דריידעל. טענץ ביי א גרויסען דזשעז־ארקעסטער ביז באגינען.

ראדיא־פראגראם

פרייטאג דעם 19. דעצעמבער.

11.58 צייט סיגנאל. 12.05 גראמאפאן פליטען. 13.15 טאג פראגראם, קינא־ און טעאטער־רעפערטואר. 15.50 לעקציע פון פראנצויזיש. 16.10 גראמאפאן־פליטען. 17.15 פארלעזונג. 17.45 קאנצערט פון לייכטע מוזיק. 18.45 פערשידענעס. 19.10 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, פראגראם אויף מארגען. 19.20 גראמאפאן פליטען. 19.35 ראדיא זשורנאל. 19.50 גראמאפאן פליטען. 20.00 מוזיקאלישער שמועס. 20.15 סימפאנישער קאנצערט פון ווארשאווער פילהארמאניע, קאמוניקאטען, טעכנישע פאסט קעסטעל, קאמוניקאטען.

שבת דעם 20. דעצעמבער.

11.58 צייט סיגנאל. 12.05 גראמאפאן פליטען 13.15 טאג פראגראם, קינא־ און טעאטער רעפערטואר. 15.50 פארלעזונג פון ווארשא. 16.10 ארטיסטיש ווינקעלע פון דער ליגע פאר זעלבסט אויסהאלטונג. 16.30 גראמאפאן פליטען. 16.45 א ווינקעלע פאר די יונגסטע מוזיקאלישע טאלענטען. 17.15 פארלעזונג. 17.45 אודיציע פאר קינדער. 18.45 פערשידענעס. 19.10 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס קאמער, פראגראם אויף מארגען. 19.25 גראמאפאן פליטען. 19.35 ראדיא־זשורנאל. 19.50 גראמאפאן פליטען. 20.00 מאדערנער דייטשער טעאטער פארלעזונג. 20.15 רעגירונג און דיקטאטור אין 1830 י. פארלעזונג. 20.30 קאנצערט פון לייכטע מוזיק. 22.00 פעליעטאן. 22.15 קאנצערט פון נעגער־חזן טוביה הכהן. 22.35 קאמוניקאטען, טאנץ־מוזיק.

תקון תעות

אין דער נעכטיגער נאטיץ א. נ. „צי איז פאזנאנסקיס טאכטער..." איז אריינגעפאלען א טעות, ס׳דארף זיין רוזשאנסקיס.

פון קינא טעאטער „בייקא"

אין קינא־טעאטער „בייקא" ווערט איצט געשפילט מיט גרויס ערפאלג דער גרויסער דאפעלט פראגראם: 1) די ריהרענדע דראמע א. נ. „צווישען ווילדע חיות", וועלכעס שילדערט די שרעקליכע איבערלעבענישען פון א גרויסען מיליאנער צווישען די ווילדע חיות אין אפריקא. 2) די פרעהליכע קאמעדיע א. נ. „די אוואנטוריסטישע ליבע", מיט׳ן אנטייל פון בעריהמטען פילם־קאמיקער הארי ליעטקע און הילדא ראוש. די מוזיק איז ספעציעל צוגעפאסט צום בילד.

בריף אין רעדאקציע

זינט איניגע טעג געהען ארום, איבער די געוועלבער, צוויי פערזאנען, וועלכע פאדערען פון די סוחרים צו קויפען קארטלעך לטובת די קריגס־אינוואלידען.

מיר זענען געצוואונגען צו ערקלערען, אז מיר האבען נישט קיין געמיינזאמעס מיט די דאזיגע פערזאנען, און מיר בעטראכטען אזא ארט קלויבען נדבות פאר פערשוועכען דעם כבוד פון די פוילישע אינוואלידען.

פערוואלטונג פון קרייז־פערבאנד פון די קריגס־אינוואלידען אין לאדז

מעלדונגען

אין צוזאמענהאנג מיט דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון מילך־הענדלער־פעראיין, וועלכע איז פארגעקומען זונטאג, דעם 14. דעצעמבער ה. י. זענען אויסגעוועהלט געווארען פאלגענדע פערזאנען: בלומענפעלד בנימין, פרעזעס; לעהרער שמעון וויצע־פרעזעס; קארענבליט יעקב, קאסירער; זילבערניק מענדעל, סעקרעטאר; ווייסדארף אלתר, עקאנאם; ווישליצקי יחיאל און ווייסבלום מענדעל רעוויזיאנס־קאמיסיע; ווייסבערג יצחק, קופערבלום לייביש, פערוואלטונגס־מיטגלידער; צימערמאן מענדעל, וואלף ראק, קאנדידאטען;

גלייכצייטיג בעטען מיר אלע מילך־הענדלער. מיטגלידער און נישט־מיטגלידער צו קומען זונטאג, דעם 28/12, 6 א זייגער אווענד אין זייערע אייגענע אינטערעסען. 10,000

געזעלשאפט צו פערשפרייטען מלאכה און ערד־ארבייט צווישען יודען „ארט" אין לאדז, וואולטשאנסקא 27, טעל. 23—111.

ביי דער געזעלשאפט „ארט" אין לאדז זאלען ארגאניזירט ווערען שאפער־קורסען.

אלע, וואס ווילען זיך דאס פאך לערנען, ווערען געבעטען זיך צו מעלדען אין קאנצעלאריע פון „ארט", וואולטשאנסקא 27 אין די ביורא־שעהן.

יודישער רעליג. ארבייטער־פארטיי „פועלי אגודת ישראל", לאדז, ווסכאדניא 66.

מוצש״ק, פ׳ מקץ, דעם 20. ה. ח. פינקטליך 8 אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל ווסכאדניא 66 א דיסקוסיאנס־פערזאמלונג אד״ט: „וואס איז, און וואס דארף זיין פועלי אגודת ישראל". אין דער פערזאמלונג נעהמען אנטייל פארשטעהער פון די פערשידענע שטרעמונגען אין די פא״י בעוועגונג. איינגאנג פריי, נאר פאר חברים און סימפאטיקער. 10032

מן „המרכז העברי".

ועד „המרכז העברי", מודיע, כי בשבת 20. ח.ז. ב8 בערב תתקיים במעוננו, צגלנינה 42 (גזון למען א״י) הרצאה ע״ה „חנכה בהיסטוריא ובספרות העברית".

מלבד זה הועד מוסר לתשומת לב, כי אולם הקריאה והמזכורות פתוחים בכל יום מ8 — 10 בערב, במעון הק״ל. 10049

אכטונג, חברים־ות פון „החלוץ המרכזי" (זגעגעלניאנא 4). שבת, דעם 20. דעצעמבער ה. י. 7 אווענד קומט פאר א שיחת חברים אד״ט: „די בעדייטונג פון חנוכה", רעפ. ח. מרגליות. אלע חברים־ות ווערען אויפגעפאדערט פינקטליך צו קומען. גלייכצייטיג ווערען זיי אויפגעפאדערט אפצוברענגען דעם מאטעריאל פון „קרן הכשרה", שקלים און פערגאנגענע אקציעס פון קרן־קימת.
דער ועד. 10015

רעוועלאציאנס־קלו פון דער היי־יעהריגער פראדוקציע!
Harry Liedtke אין די הויפט־ראלען:
1) ליבע־אוואנטורעס
2) צווישען ווילדע חיות
גרויסער עקזאט. פילם, האט ש לערערט דאס ליבע׳י צווישעי דזשונגלעס איי די דזוסטר.
KAROL de VOGT
NORA SWINBURNE

קינא־טעאטער BAJKA
רוג בזשעזשינער. פראנטשישקאנער 31
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.
אנהויב טעגליך 5 30 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום־טוב 4 א זייגער ביטאג. דער ארקעסטער עפינט זיך אונטער דער ליט. פון בעק מוז. ה׳ ביינעלמאן
-:- דער זאל איז בעהייצט. -:-

היינט און פאלגענדע טעג! ■ אויסערגעוועהנליכער סענסאצ. דאפעלטער שלאגער־פראגראם!
אין דער הויפטראלע: BEBE DANIELS
די קאנקירענטקע פון D. Fairbanks
„דעם שייכ׳ס טאכטער"
ANNA ONDRA
ZYGFRYD ARNO
די דזשאזבאנד־פירשטין

קינא „ERA"
פרי־הער „פלארא" זאווישא 22 (בעלוט)
פערשטארקטער סימפ. ארקעסטער. דער זאל איז בעהייצט. אנהויב פון די סעאנסען אין בעוו. טעג 5 נ״מ. שבת און זונטאג, יו״ט 1 נ״מ.

היייבט און פאלגענדע טעג!
ריהרענדע זיטען־דראמע, געשאפען אויפ׳ן גרונד פון א׳אמת דיגער פאסירונג צווישען דער דייטשער אריסטאקראטיע. — אין די הויפט־ראלען:
Diana Karenne, Dolly Davis, Jack Trevor
ווייסע רויזען
פערגרעסערטער ארקעסטער! דער זאל איז גוט בעהייצט.
אנהייב 5.30 נאכמ. שבת און זונטאג 3 נ״מ. לעצטער סעאנס 9.30 אווענד.

קינא־טעאטער STYLOWY
(dawniej „ŚWIT")
POMORSKA 89.

קי־א־טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
גרויסער דאפעלטער פראגראם!
— I —
לעצטער אנגריף
הויפטראָלע: Francis Bushman
מעכטיגע דראַמע. קאַמף פון די חעלדען וועגן בעפרייאונג פון אָרגעניזירטע.
— II —
די קלוגע פרוי
גרויסער פראַכטישער פילם. הויפטראָלן:
Phyllis Haver i Jacouline Logan
אויסערן פראָגראַם: „די ליבע פון רביז'ס מאַכטער"
פאָרשטעלונג אין די סעאַנסן: אין גען. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום טוב — 12 אזייגער ביינאַכט. דער זאַל איז גוט געהייצט.

קלאנג־פילם־טעאטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.
היינט און פאלגענדע טעג!
פראכט פון דער געפאהר
גרויסער הומאָריסטישער קלאנג־פילם
מיט דעם קעניג פון געלעכטער
Harrold Lloyd
אין דער הויפט־ראָלע.
הוראַנאַנע פון געלעכטער! נייעסטע שפיצלעדן!
ווייטער פראָגראַם: „ליבע פון פירשט סערגיוש"
אָנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאָג און יום טוב 3.30 נ״מ

וויכטיג פאַר דער פראָווינץ!
דערמיט מאַכן מיר בעקאַנט דער ג. קונדשאַפט, אַז מיר האָבן ערעפנט א לאַגער אין לאָדז,
פּיעטריקאָווער 40, רעכטע אָפיציגע, פאַרטער א. ש.
Skład Komisowy
PRZEDSIĘB. HANDL. **„REZYNA"**
וואָסאיז פערזעהן מיט א רייכן אויסוואַהל פון זאַכען קאַלאָשן און באַטען
„REZINOTRUST" פון דער פירמע
מיט אכטונג
Przedsięb. Handl. „REZYNA"
Łódź, Piotrkowska 40, tel. 145-32. 9726

PINOMETHYL הייט און בעזייטיגט פרייז 1.75 זל.
בענוצט תיכף
PINOMETHYL
די פאלגען פון קאטאר
צו בעקומען אין אלע אפטייקן און אפטייק־סקלאַדן אין פוילן און אין דאַנציג. גענעראַל־פאַרטרעטער אויף דער פוילישער רעפּובליק
Apteka J. CYMERA, Łódź, Wólczańska 37.

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכב ביח ושינן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם זאלסט נאר מגסען איין ביורא
פון ד. מאנעלא
וואס איז איבערגעטראגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פּיעטריקאָווער 17, לינקע אָפיציגע פאַרטער, טעל. 124-95
וואו מ'ווערט ווייטער ערלעדיגט פּינקטליך און געוויסנהאַפט געשריבען אַלערליי בריווען: ציווילנע, קאָרנע, האַנדלאָווע, אפעלאַציעס, אדווא־קאַנזיעס, רעזאָלוציעס, דאָנאַציעס אויף אלע שטעט אין פוילען, וועגן דירות אין אויסלאַנד ראַזיעמשטע, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפּראַכען.
בעמ.: קלויזונגען און אפּעלאַציעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אכטונג ד. מאנעלא,
פּיעטריקאָווער 17, 1-טער הויף

נאכמיטאג־חדר
פאר קינדער, וואס לערנען אין פאָווסטעכנע שולען
פון **י. ד. ראזענפעלד**
פלאַץ וואָלנאָשטשי (נייע שטאָט) 6
מעלדעט, דאָס עס ווערן אנגענומען קינדער פון יעדן עלטער צו לערנען אלע לימודי קודש, עברי, חומש, רש״י, תנ״ך, משניות, גמרא, העברעאיש און יודיש.
3 זל. א וואך 3 זל.
איינשרייבען פון נייע תלמידים פון 4–7 אָוונט,
געדענקט דעם אדרעס: נייע שטאָט 6,
קווער אפיציגע, רעכטס, 2-טער שטאָק.

לעטשניצע
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
און דענטיסטישער קאַבינעט.
זשעראָמסקיעגו 11, טעלעפאָן 3763
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָוונט.

ד״ר אימיר נאז, האלז, אויערן ע׳	4½—8½
ד״ר הערשנחן אונדער־אלמה.	4½—8, 11—9
ד״ר ... אויערליך־בראָנענקראנקע	9—12
ד״ר ביבערנאר היזא ...	11½, 12½
ד״ר שמירנאוו נערוועז ...	9—1
ד״ר נאַרדבלאַ אוינגרו־טרעגעה.	1½—12½
ד״ר חיים ביזערנישט ברעגעמאַנטן	3—9
ד״ר שמערלאחסקי ...	4½—8½

[illegible]
אימפונגען געגען שקארלאטין.
ביי דער לעטשניצע איז צוגעשטעלט געוואָרן
א רענטגען־אינסטיטוט.
ד״ר לאזשינסקי־טאראפאלסקא
צאהן־ארצט 10—1, 6—3
קינסטליכע ציין, קראַונען, מאָסטען א.ז.וו.
די לעטשניצע איז טעטיג אויך זונטאג

פיאנא׳ס, פארטעפיאנא,
פירלעז, ראַדיא׳ס, פעטיקויפס
אמבילינסטען אויף ראַטעס
CHODKOWSKI
Sienkiewicza 25, tel. 130-00.

גערעבקט!
ווען אין אייער הויז ליידען אויף
קאטאר
נאז, האלז, בריפקע און גריפע

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlič, Łódź, Południowa 86.

אכטונג, פאבריקאנטען און רייסערייען!
דערמיט ווערט בעקאַנט געמאַכט, אַז אַמביל גוסטען קען מען קויפען ביי אַן אויסלענדישער גרויסער פירמע זעמטליכע רויה־מאַטעריאַלען, גרעסערע און קלענערע קוואַנטומס
לומפען (שמאטעס)
ווי: בייטוך 80/1, קאַמגאַרן־אַבפאַל, וואָלענע שטרימף, זאָקן געשטריקטע, טיבעט, האַלב צעפּער, ניי־ווייס, ניי העלבליי, ניי העמדער צעפּער, שוואַרצע שטרימף, זיידענע שטרימף, אלעס אַסאָרטירט און גאַראַנטירט פאַר שעהנע סחורה און צו ביליגע פרייזען.
אַבשלוסען אויף לענגערע ליפערונגען וועכענטליך אדער מאָנאַטליך מיט סאָו־בערעכענונג. דיסקרעציע געזיכערט. פירמען אויסערלענדער אויסגעשלאָסען. אָפערטע ווערען געבעטען אין אדמ. פון דער צייטונג איבערצוגעבען אונטער „L. K. W. 64"

„... i Ty nie byłeś owym pulowerem zadowolony?! Spróbój jednak zakup towarów dzianych uskutecznić u **I. BUCHHOLTZA**, wtedy się przekonasz, jakie dobre i doborowe rzeczy on wyrabia. Jego sk'ep znajduje się przy ul. **PIOTRKOWSKIEJ 240**, fabryka **ANNA 9** telefon 169-77!"

„Ja już przekonałem się i zawsze u niego kupować będę!!"

נור איין דער בעוואוסטער פירמע פון דער אייזן־מעבעלפאבריק
I. B. Wołkowyski
שענקעוויטש 3|5
פאבריקס־לאגער: נאַרוטאָוויטשא (דזיעלנא) 11, טעל. 70-137
איז: א מביליגסטען, מבעסטען, מבעקוועמסטען

און דער גרעסטער אויסוואַהל
ביליגע שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואַהל פון
מעטאל־ניקעל־בעטן
פּאָל־בעטען און מעטאַל־ניקעל־בעטען Perfect־פאַסענס, מאַט אַצען פלעצער,
קינדער־וועגעלעך
דן נאַטירלעכע ... ספּרוזשינען, ... קינדער־שטולען א. ד. ג.

דארט וואו עס קרייצען זיך 3 טייכען

גלאוונא

קויפט א פארצעלע גליק
און ס'וועט ברענגען דיר און פאמיליע
די שענסטע זומער-וואוינונג אין דער געגענד פון לאדז
= די פלעצער זענען בעשטעטיגט. =

די שטחים זענען בעדעקט מיט א סאסנאווע וואלד. וואס ליגען ביים קרייץ-וועג פון 3 טייכען. .·. סטאציע און שאסע אויפ'ן ארט.

אויסנאהמס-געלעגענהייט צו 1 זל. פאר א קוואדראט-מעטער.

ביז'ן 1-טען פעברואר 1931 זענען אלע פארצעלעכן צום אויסוואהל צו דעמזעלבען פרייז, אויף 2-יעהריגע אהנפראצענטיגע אויסצאהלונגען

האנד-געלד 10 פראצ. פון פרייז! נאכ'ן בעצאהלען די 1-טע ראטע קען מען צוטרעטען צום בויען. האנד-געלד 10 פראצ. פון פרייז!

צו ערפאהרען: Biuro Sprzedaży Działek Terenów Leśnych i Ogrodniczyh „Miasto Ogród Głowno" Łódź, Hotel „Polonia" pok. 309, tel. 115-15.

LUNA

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע!
מעכטיג מייסטערווערק פון דער לאנד פראדוקציע אויפ'ן זשאנר פון דער בעסט לאנגער פערגעניגענהייט

שטאבסקאפיטאן גריבאניעוו

די ליבע פון א פערפיהרט מיידעל דורך אן אינגענדשער אפטען אויסוואורף. רעזשיזאציע: T. S. Chrzanowski. די הויפטראלען קרעאירען:
Lil Lyana, Paweł Owerło, Edmund Nebel, Bohdan Gielski, Ad. Dymsza
פראכטפולע מוזיקאלישע אילוסטראציע אויסגעפיהרט פון כימפאנ. ארקעסטער אונטער לייטונג פון לעאן קאנטאר.

אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ. פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן ערשטען סעאנס פון 1 זל. שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 א זייגער זענען אלע פלעצער צו 75 גר. און 1 זל.

GRAND-KINO

קלאנג-פילם-קינא-טעאטער

היינט — גרויסע פרעמיערע! דער אבנאט פון די פ-יען, דער אונגעוועהנל. עקציאר

RAMON NOVARRO

פארוטשניק ארמאנד

(PORUCZNIK Armand)

זינגט די נייעסטע לידער: „Serenada Pasterska" „Kto tak jak ty całuje słodko" מארש פון דער אלטער גווארדיע און אנד. ליב'ס-לידער אין פילם א.נ.

Ramon Novarro אלס „פארוטשניק ארמאנד" — דאס איז א הויך אטראקציאנעלע קרעאציע פון'ם בעקאנטען אקטיאר

אנהייב פון די סעאנסען אין געוו. 4, 6, 8 און 10.15 אוונט. שבת און זונטאג — 12 א זייגער בייטאג. לעצטער סעאנס 10.15 אוו.

ODEON | WODEWIL

גרויסער דאפעלטער פראגראם:

I. די סימפאטישע עקראן-קינסטלערין אין פילם CORINNA GRIFFITH — די אמת'ע ליבע פון אן אוואנטוריסטקע

II. דער בעריהמטער און בעליבטער קינא-שטערן Ryszard BARTHELMESS — ניט צוגעפאסט פארפאלק

APOLLO

היינט און פאלגענדע טעג! פילם וואס איבערשטייגט אלעס, וואס איז ביז איצט ערזשעניערט א. נ.

„אונטערגאנג פון מזרח"

BENITA HUME, J. Thomas i Humberston Wright
מעכטיגע דראמע וואס אילוסטרירט דעם אונטערגאנג פון דער וועלט, אין די הויפטראלען:
נעכסטער פראגר.: „לעגיאן פון פערשטויסענע". ארקעסטער אונטער דער לייט. פון ה' א. בייגעלמאן. אנהייב 4 נ"מ שבת און זונטאג 12 בייט.

CORSO

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם!

1) „דער בלוטיגער חשבון" סענסאציאנעל-אוואנטוריסטישע דראמע אין 10 אקטען. אין דער הויפטראלע: HOOT GIBSON. דער ליבלינג פון די פעלקער, דער דרייסטער רייטער פון ווילדען מעריב. דער ריהרענדער אינהאלט העלט דעם צושויער אין שפאנונג פון אנהייב ביז'ן סוף אקציע! ריהרענדע סצענעס! רוהם פון דרייסטיגקייט און העלדישקייט!

2) „דער רויטער קראנז" גרויסער סיטואצ. דראמע אין 9 אקטן. אין די הויפטראלן: Nora Ney, Helena Makowska, Eug. Bodo

Kino-Teatr Spółdzielnia

40 Sienkiewicza 40

היינט און פאלג. טעג! קאסקאדען פון געלעכטער! קלו פון סעזאן! דער נייעסטער פילם א.נ.

„אבגאט פון נעוויארק"

אין דער הויפטראלע די פ-וי מיט די שענסטע פיסלעך BESSIE LOVE פרעהליכע קאמעדיע, וואס האלט דעם צושויער'ן אונאויפהערל כען געלעכטער.

אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 50 גר. אויף די איבעריגע סעאנסען פון 75 גר. ביז 1.30 זל. מיטגלידער-בילעטן צו 90 גר. גילטיג שבת, זונטאג און יום-טוב. :—: נעכסטער פראגראם: „VENUS" מיט דעם ליבלינג KONSTANCJA TALMADGE אין דער הויפטראלע.

אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת זונטאג און יום-טוב 2 נאכמ. לעצטער סעאנס 10 אוונט.

רעווי-טעאטער „Dobry Wieczór"

אין אייגענעם נייעם לאקאל אויף קאפערניקא 16, טעלעפאן 184-66
צופאהר מיט די טראמווייען: 5, 6, 7, 9, 16.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע!

„דאס ציהונג פון לאדז"

עס נעהמט אנטייל דער גאנצער פערסאנאל: רענסקא, סימסקא, יאנעצקי, קאשארסקי, דאמבראווסקי, גראנאווסקי ווי אויך דער ליבלינג פון דער שטאט לאדז p. MELODYSTÓWNA :—: קינסטלערישע לייטונג: Kazimierz Brzeski, רעזשי: Stanisław Frasiak דעקאראציעס: — Stanisław Sternblic קאפעלמייסטער: — Mieczysław Dąbrowski
טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אוונט. שבת, זונטאג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אוונט.
צו דער בעקוועמליכקייט פון'ם פובליקום ווערט דער פארפארקויף פון בילעטען פארקומען אין „Reklama Polska" פעטריקאווער 101

אבאנעמענט-פרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 — — — — — —60— — — 4 —
נאכ'ן טעקסט—12 — — — — — —18— — — 8 —
פאר א מילימעטער-שורה: אויסער דער שטאט 50 פראצ. טייערער. אויסל. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלען א היים; אויף דער פראווינץ 6 זל. א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל.
פאר'ן אינהאלט און טערמינען די אנאנסען איז דער פערלאג ניט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.